

KO NAM NUDI PATKU: RADOMIR LAZOVIĆ, "NE DA(VI)MO BEOGRAD"

BIH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF **cena 200 DIN**

01253

9 1770353 1 802002

VREME

broj 1266
9. april 2015.

SLUČAJ HELIKOPTER

POLITIČKA ANATOMIJA TRAGEDIJE

AKCIJA

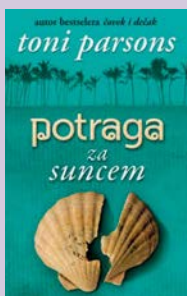
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

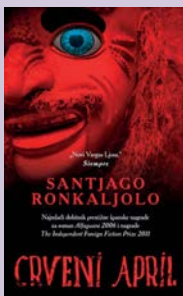
U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

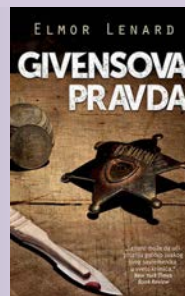
Akcija traje od 20. marta do 17. aprila 2015.

Toni Parsons
POTRAGA ZA SUNCEM
Roman Tonija Parsonsa o porodici koja beži iz velikog grada i kreće da nađe raj na jednom tropskom ostrvu. Priča o potrazi za srećom i ceni koju za nju treba platiti

Santiago Ronkajolo
CRVENI APRIL
U peruanskom gradiću vladaju nasilje i korupcija, izborne mahinacije, bahatost bogatih i nemoć obespravljenih. Krvav detektivski roman mlade latinoameričke literarne zvezde, koga nazivaju "novim Vargasom Ljansom"

Elmor Lenard
GIVENSOVA PRAVDA
Triler o trgovini ljudskim organima sa šerifom Rejlenom Givensom u glavnoj ulozi. Napeta, crnohumorna i puna rafalnih dijaloga knjiga najvećeg američkog pisca krimika, najbolje Lenardovo delo u ovom veku

Andreas Pitler
INSPEKTOR BRONŠTAJN I SLUČAJ UBIJENOG NACISTE
Izvrstan krimić s radnjom smeštenom u Beč 1938. u vreme anšlusa, s mračnom atmosferom poslednjih časova nezavisne Austrije

Filip Singleton
AJNSTAJNOVA DEVOJKA
Knjiga o Ajnštajnu i Milevi Marić, uzbuđljiv istorijsko-biografski triler i dirljiv ljubavni roman s radnjom koja se odvija na potezu Berlin-Cirih-Novi Sad

Martin Ejmis
LONDONSKA POLJA
Najambiciozniji, najoštroumniji i najpromišljeniji Ejmisov roman, istovremeno istinita ljubavna priča, priča o ubistvu i triler pun humora, seksa i blistavog jezika

Nikola Farg
LEPA ULOGA
Roman o licu i naličju evropskog i američkog šou biznisa i sveta savremene filmske industrije. Uzbudljivo, dovrtljivo, lepršavo, u isti mah tabloidno i filozofsko štivo

Peni Vincenci
NIKAD BOLJE
Lančani sudar na auto-putu u trenu menja sudbine njegovih aktera - svetovi jednih se ruše, tajne drugih se rađaju, neke ljubavne veze se okončavaju a neke započinju. Roman jedne od najpopularnijih britanskih spisateljica

Džozef O'Konor
SLAPOVI SPASENJA
Priča o Američkom građanskom ratu i irskim doseljenicima, čiji su junaci revolucionar, crna robinja, latino pesnikinja i jedan zaljubljeni kartograf. Bob Geldof je ovu knjigu nazvao "modernim remek-delom"

Hana Kent
POGREBNI OBIČAJI
Fascinantan roman o poslednjoj osuđenici na smrt na Islandu, zasnovan na istinitom događaju i pisan majstorskim stilom, dirljiva priča o ličnoj slobodi i prilikama u ovoj čudesnoj ostrvskoj zemlji u prvoj polovini XIX veka

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, Iamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)

Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat

Ana Aleksić

redakcija

Aleksandar Anđić (foto),
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov,
Slobodan Bubnjić, Sonja Ćirić,
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Nebojša Grujić (kultura),
Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Teofil Pančić, Saša Rakezić,
Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

korektori: Nikola Dragomirović,

Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Ovo izdanje je odobreno
od strane ABC Srbija

04 **Slučaj helikopter:**

Politička anatomija tragedije

07 **Zoom:** Vojska i njena upotreba08 **Utvrdjivanje odgovornosti:**

Šta govore vojni izveštaji

10 **Intervju:** Gordana Čomić14 **Intervju:** Radomir Lazović18 **Podrška Beogradu na vodi:**

Spontano stranačko okupljanje

20 **Pravo:** Narušavanje pravnog poretka21 **Nuspojave:** Prometej na 78 obrtaja22 **Srpsko-hrvatski odnosi:**

Uloga dvorske lude u državnoj politici

24 **Zumiranje 14:**

Šešelj kao paradigma sadašnje vlasti

26 **Start privrede u 2015:**

Vučičevo pevanje u šumi

28 **Lični stav:** Nenad Popović32 **Nemačka privreda u Srbiji****KULTURA**40 **Intervju:** Zlata Bojović44 **Film:** „I dalje Alis“45 **Zbirka stripova o skulpturi:**

Pod znakom pitanja

47 **TV manijak:** Srbija ubija**SVET**48 **Masovna proizvodnja svetaca:**

Između neba i zemlje

52 **Strah od azilanata u Nemačkoj:**

Nacisti i zabrinuti građani

MOZAIK54 **Politička klima:** Grad na ugljen-dioksidu56 **Iz života Lazara Dunderskog:**

Najbogatiji Srbin svog doba

58 **Formula 1:** Početak kraja?59 **Navigators:** Neminovnost bez zaštite60 **Strip:** Iseći62 **Vreme uživanja:** Tip sa Cetinja

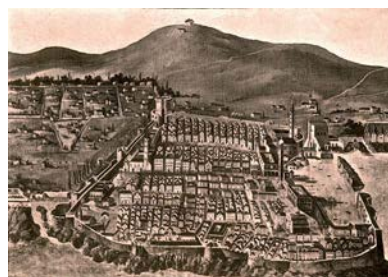
“Kao ljudsko biće koje živi u ovom društvu, nikad neću prestati da osećam strahotu kako zbog događaja samog tako i zbog interpretacije posle. Ako na ovom strašnom primeru ne naučimo da ne mogu živeti da dele beščašće nad mrtvim ljudima, onda ne znam koliko nama treba nesreće kao društvu da bismo naučili da se to ne radi”

PIŠE: IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Svi nam, navodno, zavide zbog uspeha u oporavku privrede, ali šta se tačno krije iza cifara kojima se premijer hvali

PIŠE: DIMITRIJE BOAROV

“Pored mnogih primera vezanosti srpskih pisaca za dubrovačku literaturu, kulturu i istoriju jesu i mnoga dela inspirisana starim Dubrovnikom – ovo ‘starim’ dodajemo samo zbog jasnoće: sve o čemu je reč odnosi se na državu dubrovačku, odnosno na period do prvih godina 19. veka kada je ona, posle više vekova samostalnog postojanja – a njeni podanici su bili Dubrovčani – prestala da postoji”

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Na naslovnoj strani: Lj. Diković, B. Gašić
i nastradali pilot Nebojša Drajić
Foto: Blic/Miloš Cvetković

POLITIČKA ANATO

Posle tri nedelje histerične dernjave i nabusitih prenemaganja, što je sve bilo ne samo nepotrebno, nego i štetno i sramotno, dobili smo izveštaje Vojske o toj nesreći. Već se daje naslutiti u kom pravcu vodi ova nova histerija: sa najdubljim žaljenjem i veoma preko volje za nesreću će biti optužena posada helikoptera, oni koji su i dalje “naši heroji”. Izveštaji Vojske, međutim, ukazuju na još neke detalje čiji splet je doveo do sticaja okolnosti iz kojih je nesreća proistekla

Doznali smo sve – dobro, hajde, skoro sve – iz upravo objavljenih izveštaja Vojske o helikopterskoj nesreći od 13. marta, kada je izgubljeno sedam života. Nismo, međutim, doznali najvažnije: kako i zašto je helikopter Mi 17 pao kod Surčina te kobne noći; šta se konkretno desilo u trenutku pada. U avijaciji se nesreće događaju iz raznih i mnogih razloga, statistički neizbežno: zbog greške letačkog osoblja ili kontrole leta; zbog samoubilačkog nagona kopilota, kao što smo nedavno videli; zbog tehničkog kvara ili lošeg održavanja; zbog greške pri punjenju goriva; zbog terorističkog napada ili rakete sa zemlje ili iz lovačkog aviona; zbog – konačno – krajnje nepovoljnih i krajnje neočekivanih vremenskih okolnosti.

U ovom našem slučaju sigurno je jedino da su vremenske okolnosti bile ispod svakog minimuma za bezbedno sletanje na datom mestu, u zoni aerodroma Nikola Tesla kod Surčina. Bila je, dakle, magluština sa kišom, vidljivost ispod svakog dopuštenog minimuma. Instrumentalno sletanje kad je o helikopterima reč isključeno je, jer su aerodromski uređaji (ILS) namenjeni avionima, ali klimatske okolnosti te noći isključuju i taj pristup. Avioni su bili preusmeravani te noći na Temišvar. Ima tumačenja da su

preusmeravani bili zbog potrebe da ovaj konkretni helikopter nekako sleti na pistu, ali to će se tek ustanoviti. Helikopter, naime, ne može da sleti ako pilot ne vidi tlo ispod sebe; možda neke bogate države imaju helikoptere koji to mogu bez ikakve vidljivosti; mi ih nemamo. Zatim: ideja sletanja sa rulanjem po pisti koja se ne vidi nije bila najbolja. Rulanje je uobičajeni i omiljeni način uzletanja velikih helikoptera koji imaju točkove; tako se uštedi na vremenu od lebdenja do translacionog leta, dakle do brzine (*airspeed*) pri kojoj helikopter leti, a ne lebdi. A i bezbednije je. Helikopter sleće iz lebdećeg stanja, kad brzinu u odnosu na vazduh smanji do nule.

SURČIN, 22:31

Stanje zatečeno na licu mesta zanimljivo je. Ovaj helikopter udario je o tlo velikom brzinom – ne samo vertikalnom, nego i horizontalnom, da sad ne ulazimo u tehničke detalje. Ukratko: u trenutku udara helikopter je leteo napred i spuštao se naniže. Olupina je temeljno oštećena, rep je otpao, posada i putnici ispadali su u prevrtanju do kojega je došlo zbog lomljave krila rotora u punom zamahu o zemlju i leševi su nalaženi na različitim rastojanjima od olupine; komadi rotora na još većim rastojanjima. Ostao je trag od stotinak

Foto: A. Anđić

MIJA TRAGEDIJE

OD MINISTRA DO NAČELNIKA –
SVI NA BROJU: A. Vučić sa B. Gašićem,
Z. Lončarom i Lj. Dikovićem

Foto: FoNet

metara na zemlji – od prvog mesta dodira do olupine. Iz izveštaja Vojske dade se naslutiti da bliska kontrola leta (*close approach*) Aerodroma “Nikola Tesla” nije bila u stanju da tačno odredi položaj helikoptera pri pokušajima sletanja, a bilo ih je tri, od kojih je poslednji završio ovako. To nije čudno: bliska kontrola leta bavi se avionima; helikopteri koji sleću na Surčin, policijski dakle, imaju svoj heliodrom na suprotnoj strani piste i platforme (*apron*), iza onih hangara. Osim toga, Aerodrom Surčin nikada nije primao vojne helikoptere, pogotovo ne pod ovakvim uslovima. Ratno vazduhoplovstvo leti sa Batajnice, i avioni i helikopteri.

Kontrola leta izgubila je kontakt sa ovim helikopterom u 22:31 te noći; radio-vezu i odraz na radaru. To se događalo dok je pilot Mehić pokušavao po treći put da sleti – navodno – na pistu, ali je, kako vidimo, bio barem kilometar daleko, po strani, od nje. General Bandić izjavio je sutradan da je nekako u to vreme bio u telefonskoj GSM vezi sa posadom i da je to bio poslednji kontakt. Poslednje reči pilota Mehića bile su da ne vidi pistu. E, sad: piloti helikoptera, kad već ulete u oblak ili u maglu, imaju samo jedan izlaz: da se dižu uvis dok ne izađu iznad oblaka ili magle, pa da onda vide gde su ili pitaju kontrolu leta vidi li ih na radaru i gde.

Onda traže alternativno mesto za spuštanje, imajući u vidu raspoloživo gorivo, naravno. Pilot Mehić rekao je i da se diže, ali se tada nešto desilo: nije išao u dizanje, kao što se vidi iz tragova na mestu udara o zemlju. Možda i jeste, ali se nešto desilo; mi ne znamo šta, a ne znaju ni vojne komisije. Posle su neki komentatori u civilu nagvaždali o “dezorijentaciji”, jer da se to događalo pilotima mlađih aviona u akrobacijama nad morem, pa se nisu razabrali šta je gore, a šta dole. Piloti helikoptera akrobacijama se ne bave, pogotovo ne na ovakvim zadacima i pod ovakvim klimatskim okolnostima. U helikopteru je uvek sasvim jasno šta je gore, a šta je dole i tu nikakve “dezorijentacije” nema – osim ako je vidljivost na nuli, a i tada samo u pogledu percepcije geografske pozicije i visine; šta je gore, a šta je dole, jasno je uvek.

Helikopter se, dakle, u horizontalnom letu i gubeći visinu zabio u njivu kod naselja Radio far, severno od piste Aerodroma Surčin, prema autoputu, tamo negde iza onih salona za prodaju automobila.

NA SURČIN UMETO NA BATAJNICU: Helikopter Mi17

Foto: Salinger Igor / Aermedia.com

Kad je postalo jasno da šta se desilo, nastaje uobičajena frka: potraga za helikopterom kroz blato, noć, maglu i kišu, sa baterijskim lampama: policija, vojska, obezbeđenje Aerodroma, vatrogasci, svi. Dežurnu zamenicu javnog tužioca vojna policija probudila je oko 02:30 da dođe na lice mesta, pa je i ona gacala blato do jutra i

kraja prvog uviđaja. Ovom prilikom se izvinjavamo i njoj i čitaocima zbog tvrdnje iz prošlog broja “Vremena” da tužilaštvo nije bilo prisutno. Bilo je i te kako.

ARTILJERIJSKA PRIPREMA

Da se sada vratimo na početak događaja, kako ga opisuju izveštaji Vojske. Posada helikoptera Mi 17 zapovednika vazduhoplova Omera Mehića bila je te noći dežurna; njihova dežurstva traju tri dana i za to vreme spavaju na Aerodromu Batajnica. Na raspolaganju su imali dva helikoptera: Mi 8 i Mi 17. Iz izveštaja Vojske vidi se da su te večeri Mehić i zastavnik Drajić bili odsutni iz baze oko dva sata; da su otišli da kupe neko meso u Staroj Pazovi, koja je jako blizu. S obzirom na maglu, kišu i doba

dana, ne može im se zameriti: niko ne bi očekivao neki vanredni i važan zadatak. Gde su njih dvojica tačno bili, šta su radili, može se lako ustanoviti istragom policije i VBA. Zna se da je pilot Mehić dobio telefonski poziv svog pretpostavljenog pri povratku u bazu, sa najavom hitnog zadatka. Praktično je iz automobila

Ministar i načelnik

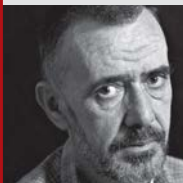
Prilozi vojnih izveštaja objavljeni su prilično nezgrapno, bez ikakve zaštite podataka, sve sa kućnim adresama, brojevima službenih i privatnih mobilnih telefona mrtvih i živih aktera. Te “tehničke razloge” “Blic” opisuje kao sukob ministra odbrane Gašića i prvog čoveka Vojske Srbije generala Ljubiše Dikovića oko toga da li objaviti te dokumente, pri čemu “Gašić objavljivanjem ovih dokumenata želi da se rasvetle i svi propusti u komandovanju i uloga načelnika Dikovića i njegovih saradnika u ovoj tragediji, dok general to blokira jer veruje da će tako sačuvati svoju poziciju i da objavljeni izveštaji dovoljno ukazuju na odgovornost ministra odbrane”. “Blic” navodi i da je “veliko pitanje zašto je načelnik Diković u svoju komisiju stavio generala koji je u noći kada je pao helikopter bio dežuran u Operativnom centru sistema odbrane. Jer, upravo je on morao da obavesti Dikovića o upotrebi helikoptera, ali to nije uradio.” Čitanje objavljenih dokumenata pokazuje da je reč

Foto: Darimir Banda

o general-majoru Slavoljubu Janićijeviću, zameniku komandanta Združene operativne komande. “Politika” ide čak do detalja da je dotični, navodno, bio na bazenu VMA tokom dežurstva. Samo postavljanje aktera događaja koji se ispituje u komisiju koja ga ispituje, najblaže rečeno, dovodi u pitanje nepristrasnost te komisije.

I. SALINGER

Vojska i njena upotreba: Leva, desna po Crvenom trgu

Kad Vučić ne da svog ministra, ne da ni Nikolić svog načelnika. Iza detalja krije se možda najozbiljniji sukob između predsedničke i premijerske vlasti

odjurio da se presvuče, pa u helikopter. Odabrao je Mi 17, sasvim logično: letelica je jača i bolje opremljena. Odleteo je u Rašku i vratio se do zone Surčina; to je trajalo oko dva sata. Tokom obdukcije – čije nalaze nismo videli, ali se pominju u izveštajima – ustanovljeno je da su Mehić i Drajić imali alkohola u organizmu; promile zbog kojih se inače oduzima vozačka dozvola. Razlika između nivoa alkohola u krvi i u urinu kod Mehića ukazuje da je proces apsorpcije bio odmakao. Dobro: otišli su da lete, ne baš pijani, ali pripiti, rekao bi Dostojevski. Kao da je prvi put u avijaciji; znamo i za gore slučajeve. Nekada se to radilo sa bocom kiseonika koji se udiše neko vreme, sa tablom čokolade koju pojede i – pilot trezan. Takvi kakvi su – a Mehić je tu jedini važan – odleteli su u Rašku i natrag bez problema. Piloti s kojima smo razgovarali kažu da bi i najtreznija posada u ovakvim okolnostima mogla da strada isto tako. Dakle, element "alkoholizma", oko čega se komentatori u civilu toliko užasavaju ovih dana, teško da je bitan u ovoj priči. Ali je zgodan za prenemaganje: eto, zašto se to pojavilo u izveštaju, tako se ponižavaju "naši heroji"; porodice će se potresti; itd. To sve deluje licemerno, kao artiljerijska priprema za konačno svaljivanje krivice na posadu, pa mirna Bačka. Izbegava se, međutim, nešto drugo, što iz izveštaja proizlazi bez ikakve sumnje, a to je politički ugao.

Izveštaji kažu, a tužilaštvo će se već oko toga potruditi, da procedure nisu bile do kraja poštovane. Vojska ne ispađa kao baš najurednija ustanova, šta god narod u anketama o tome mislio. Tu, vidimo, sve može i ne mora baš, ako je važno. Tako onda jedan general zove drugoga sa veću da bi izvesni ministar, a možda i još jedan (ne zna još), voleo da dočeka helikopter sa bebom iz Novog Pazara. Svedoci koji su svojim poslom, zbog bolesnog deteta, bili te noći u Institutu za majku i dete u Novom Beogradu, kažu da su tamo zbog nečega dežurale neke tv ekipe. Mi ne znamo je li bilo tv ekipa na Aerodromu "Nikola Tesla"; niko ne kaže ništa. O tome šta bi se bilo desilo sutradan da je kojom srećom helikopter uspešno sleteo, kao što su neki javili pre vremena, radije ne bismo nagađali, znajući aktore igre. Jasno je da su se neki »

Tomislav Nikolić, predsednik Srbije, doneo je ispravnu i jedinu moguću odluku. On Devetog maja, na proslavu 70 godina od pobeđe nad fašizmom, ide na vojnu paradu u Moskvi i to u pratnji srpske vojske koja je napokon pozvana, možda i u nedostatku boljih, da učestvuje u defileu sila koje su pobedile naciste.

Samo zagriženi "atlantisti" mogu da mu zameraju na toj odluci koja je časna i civilizacijski opravdana i razumljiva, bez obzira na to što će Putin tu paradu upotrebiti da zvecne oružjem suparničkom taboru u podgrejanom hladnom ratu.

Podeljeni svet ima različit pristup toj proslavi velike pobeđe, ali aktuelne političke igre oko geostrateške moći Amerike i ostatka sveta ne bi trebalo da utiču na časno ponašanje, a mislim da je časno prodefilovati Crvenim trgom, makar u senci pokazne vežbe o moći.

Distanciranje od Rusije na maršruti srpskog evropskog puta bilo bi zabijanje klina u zdravu nogu i to ima najmanje veze s uzvraćanjem Putinove ljubaznosti kada se dosađivao na onoj našoj prošlogodišnjoj paradi, mimohodu s ruskog otpada, sveže omalanim oruđima kojima se Rusi služe kao pokretnim me-tama za oružja novih generacija.

Ta naša četa, pretpostavljam da je to srpska kvota u paradnoj formaciji, ne predstavlja nikom nikakvu pretnju, a nećemo biti izuzetak: biće tu i predstavnika onih naroda i armija koje su već u Evropskoj uniji.

To je, uostalom, dug prema boljoj prošlosti, a sigurno je da niko od nas ne očekuje da letimo helikopterima na nebu nad Moskvom da se gosti iz svečane lože ne bi razbežali i hvatali zaklon nakon najave preleta.

Foto: FoNet

To je i za domaću upotrebu dobra prilika da se ugled vojske pojača nakon ovog zrakomlatnog skandala i sve novih pitanja koja izviru iza svakog novog dokumenta oko tragičnog događaja koji potresa Srbiju.

Teško je tu ne videti jednu novu razdelnicu između Aleksandra Vučića i Tomislava Nikolića. Alkoholnim isparenjima omamljena javnost kao da je zaboravila da je premijer na, u javnosti, detaljno seciranoj konferenciji za štampu rekao da je on protiv objavljivanja bilo kakvih detaljnih izveštaja, a da je dva, tri dana pre toga, ustavni glavnokomandujući, predsednik Nikolić, zatražio da ta dokumenta budu objavljena.

U Nikolićevoj nadležnosti je načelnik Generalštaba Nebojša Diković, a u Vučićevoj ministar odbrane Bratislav Gašić. Ono što Dikovićeva komisija pušta u javnost govori o tome da je Vučićev ministar prekardašio ovlašćenja i umešao se direktno u linije komandovanja. Pošto Vučić ne da svog ministra, ne da ni Nikolić svog načelnika. Iza detalja krije se možda najozbiljniji sukob između predsedničke i premijerske vlasti.

Javnost možda nesvesna zapleta očekuje bilo kakav rasplet, sve u nadi da nećemo u Moskvu da šaljemo – svako svoje. ¶

obradovali prilici da se istaknu i slikaju, ali – eto – nije se desilo.

Tu sad dolazimo na političku eksploataciju tragedije. Upadljivo i histerično nervozno premijer Vučić odmah je počeo da se preventivno brani od neizrečenih zamerki. Ide to ovako: premijer zna da bi mu strašno zamerili da Vojska nije poslala helikopter da spase bebu, jer da je beba “druge veroispovesti”. Niko njemu ni Vojsci nikada ne bi – i nije – zamerio što spavaju decu. Onda je – opet sluteći šta bi mu mogli zameriti – vikao da on svoje ministre (Gašića i Lončara) “ne da”, a još ih mu niko nije ni tražio; to će se desiti tek kasnije, kad smo se svi avizali da šta se radilo, a on je znao od početka. Tako se to dešava kad lepo isplanirana *public relations* operacija propadne. U nekoj normalnoj državi ovaj događaj bio bi ispraćen sa normalnim simpatijama za stradale i njihove porodice, sačekao bi se ovaj izveštaj nadležnih tela i postupilo bi se prema njemu, umesto da se odmah nadigne nebeska dreka, da se svađa s novinarima i javnošću i da se uopšte ostavlja utisak pranja nečiste savesti i pre nego što je neko postavio bitna pitanja. A sada, iz ovih izveštaja, a i iz budućih postupaka tužilaštva, bitna pitanja biće postavljena – ako Bog da. U politici nije pametno češati se tamo gde te ne svrbi, a Vučić to stalno radi. Vikao je na sav glas da su izginuli “naši heroji”, a sada se stvara atmosfera da su to u stvari bili “naši pijanci”. E, pa nije tako: ljudi su svoj posao radili što su bolje znali. Da se njih slušalo – ne bi ih terali da sleću tamo gde su lepo govorili da ne može da se sleće. A terali su ih, očigledno. Mogli su da slete u Niš i na Batajnicu, kad već VMA nije bila (ako nije, ne znamo) dostupna. Očigledno je da je posada bila pod nekom vrstom pritiska da sleti baš tamo negde, a ne na neko bezbednije mesto.

Ako je i bilo neke greške kod posade, tačnije kod zapovednika vazduhoplova Mehića, ta greška bila je u tome što nije upotrebio svoje suvereno ovlašćenje da odleti i sleti tamo gde on procenjuje da je bezbedno, pa makar i u Suboticu, a ministri neka se vrate kući u krevet. U avijaciji se zna da padaju samo loši i najbolji piloti; loši jer su loši, a najbolji jer su previše samopouzđani i misle da sve mogu. Omer Mehić bio je, svi kažu, jako dobar pilot. ¶

MILOŠ VASIĆ

Šta govore vo

“Preusmeravamo sve na Surčin pošto nam je to sigurica”, obaveštava u 20:41, 13. marta, rukovodilac ODT RViPVO kolegu na beogradskom aerodromu i traži od njega informaciju o poziciji sletanja helikoptera kako bi bio obezbeđen ulaz za “dva sanitetska vozila i vozila ministra zdravlja”

U zaključku izveštaja komisije načelnika Generalštaba koja se bavila komandnom i organizacionom odgovornošću stoji da je “u najboljoj nameri da se spasi život petodnevnice bebe (...) došlo do određenih propusta u realizaciji propisanih procedura tokom izvršenja zadatka”; da postoje “elementi odgovornosti vojne organizacije u pripremi i izvršenju zadatka”. Ističe se da “propusti [...] nisu neposredno prouzrokovali [...] udes helikoptera” i predlaže da se pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti za komandanta RViPVO general-majora Ranka Živaka, komandanta 204. vazduhoplovne brigade, brigadnog generala Predraga Bandića, rukovodioca operativno-dežurnog tima sistema odbrane pukovnika Ljubomira Josifovića i

rukovodioca operativno-dežurnog tima sistema odbrane RViPVO pukovnika Gordana Pavlovića.

ČOVEK KOJI REŠAVA PROBLEME

Najveća odgovornost, bar u komandno-organizacionoj komponenti, po svemu iznetom u ovom izveštaju je upravo na brigadnom generalu Bandiću, koji je primio zahtev direktno, u telefonskom razgovoru, od ministra odbrane Gašića i postupio po istom. U različitim dokumentima, taj prvi poziv ministra generalu u 19:26 kvalifikuje se između “zahtev da se razmotri hitan transport životno ugrožene bebe” i “izričitog naređenja ministra” zavisno od toga da li je transkript nekog telefonskog razgovora ili naknadna izjava, i čija izjava. General Bandić, iako na

jni izveštaji

Foto: FoNet

ŠTA SE DESILO SA LANCEM KOMANDE:
Generali Predrag Bandić i Ranko Živak

Foto: Salinger Igor / Aermedia.com

odmoru, kreće u pripremu i organizovanje leta, upravo je taj početak pod najžešćim kritikama imajući u vidu krajnje posledice – u izveštaju komisije Generalštaba stoji da snagama za traganje i spašavanje komanduje Operativni dežurni tim RViPVO (ODT RViPVO) na osnovu zahteva Operativnog centra sistema odbrane; nigde se ne pominje ministar odbrane ili komandant vazduhoplovne brigade iz

čijeg sastava je ekipa (tehnika i ljudi) koji su u dežurstvu na Aerodromu. Pojednostavljeno, kad odu na dežurstvo, njima više ne komanduje komandant brigade nego ODT RViPVO. I tu dolazimo do momenta da se političari osećaju dovoljno moćno da smatraju da urgencijom – pa makar i isključivo humanim pobudama – mogu “rešiti stvar” jednim telefonskim pozivom, kome treba i ko je poznat kao

operativan i efikasan.

Sa druge strane, komandant 204. vazduhoplovne brigade poznaje propise, školovan je oficir, što u matičnoj državi, što u inostranstvu, uvek bio prvi u rangu, vanredno unapređivan i odlično zna šta sme, a šta ne sme i prema izjavi datoj komisiji, obaveštava ministra da “postoje tehnički uslovi” za izvršenje zadatka, ali i da zahtev upućen preko njega nije

Procedura

Iz izveštaja komisije načelnika Generalštaba saznaje se da se u okviru Vojske Srbije hitan medicinski transport obavlja po pravilima i procedurama koje važe za misije traganja i spasavanja (TiS, engl. SAR – Search and Rescue). Gledano iz drugog ugla, pravila za ono što se u civilnoj avijaciji zove HEMS (*Helicopter Emergency Medical Services*) verovatno ni ne postoje u Vojsci Srbije, čim u tački 4. izveštaja komisije piše da treba “izraditi i staviti u upotrebu SOP [standardne operativne procedure, op. aut.] Vojske Srbije u slučaju hitnog medicinskog transporta”. Srbija je jedna od retkih zemalja koja nema namenskog pružaoca HEMS usluga sa potrebnom vazduhoplovnom i medicinskom opremom i obučenim i utreniranim posadama i lekarskim timovima.

Foto: Salinger Igor / Aermedia.com

Stanje stvari i zaključci

OSPOSOBLJEN SAMO ZA DNEVNE LETOVE:

Stradali kapetan Milovan Đukarić

FOTO: Salinger Igor / Aermedia.com

Iz izveštaja se moglo saznati da drugi pilot, pokojni kapetan Milovan Đukarić, nije bio osposobljen za letenje u SMU (složeni meteo uslovi) noću, a za SMU danju je bio osposobljen, ali ne i u trenaži. Naknadni pregled podatka o ukupnom dosadašnjem broju časova naleta na primeru nesretnog kapetana pokazao je koliko je obuka u letačkim jedinicama u zaostatku: sa 33 godine života, kapetan Đukarić je imao svega 199 časova leta, a na HT-40 i HT48 kao osnovnom tipu helikoptera – manje od 100 časova. Forma je, međutim, "ispoštovana" – postoji "papir" koji propisuje da jedan od pilota u službi TiS mora imati tzv. prvu kategoriju osposobljenosti, a drugi bar za povoljne meteo uslove danju. Prema tome, neizbežno je pitanje koliko je posada kao celina bila kompletno obučena i osposobljena za uslove u kojima se našla.

U zaključnim preporukama ko-

misije RViPVO se, između ostalog, navodi da treba "pokrenuti postupak definisanja meteo minimuma za višečlane posade", "preispitati stepen osposobljenosti vođa posada na HT-48 za letenje u SMU noću i stvarno stanje uneti u letačke knjižice" i da je "potrebno izvršiti obuku posada svih vazduhoplova za sletanje u svim meteorološkim uslovima na svim aerodromima na teritoriji Srbije".

po proceduri. Međutim, dobija uveravanja da je stvar hitna i da lično ministar odobrava; u tih pola sata pre nego što će izvestiti ministra o postojanju tehničkih uslova, Bandić *de facto* preuzima organizaciju leta, proučavanje meteo situacije u Beogradu, duž rute i u reonu Raške, obezbeđenja mesta sletanja, konsultuje se sa dr Ljajićem na terenu – broj mu je dao ministar odbrane. Tu ima nekoliko zanimljivih momenata: general Bandić kaže da medicinsko osoblje na terenu nije moglo da potvrdi da u reonu kragujevačke bolnice postoji mesto na kome bi helikopter sleteo i bio izvršen prihvata deteta – šteta, imajući u vidu prilično povoljnu meteo situaciju u Kragujevcu. Bandić, takođe pominje kao faktor urgentnosti nedostatak kiseonika za životno ugroženu bebu; kasnije se saznalo da nije u pitanju bila količina kiseonika, već opšte zdravstveno stanje, ali to tad

komandant vazduhoplovne brigade nije mogao da zna.

U međuvremenu, odmah posle prvog poziva ministra, Bandić obaveštava komandanta RViPVO general-majora Živaka, koji mu je sugerisao da dobro prouči meteo situaciju i da ako se čuje sa ministrom treba ipak da zahteva da ide ustaljenom procedurom; neposredno pred poletanje helikoptera, general Bandić kreće u reverzibilni proces, obaveštava "odozdo nagore" o letu i preduzetim radnjama i naređenjima operativni centar RViPVO i daje im zadatak da oni obaveste oc so, odnosno Generalstab.

Prema Bandićevoj izjavi, od trenutka poletanja u 20:12, izvršnu komandu nad operacijom ima upravo operativni centar RV i PVO. Ima tu još dosta propusta ili bar nelogičnosti. Kako je moguće, na primer, da u uslovima kada je sam njihov komandant procenio da postoje "minimalni"

meteo uslovi za izvršenje leta (komisija će kasnije utvrditi ispod minimuma), sa niskom bazom oblačnosti, uz to još i noću, pilot Mehić najavljuje, zbog hitnosti, mobilnim telefonom, kontroli let po tzv. vizuelnim pravilima (VFR), a ne po instrumentima, na maršruti Batajnica–Banjica (VMA) – Raška i nazad? Pri VFR letu mora postojati vizuelni kontakt sa zemaljskim orijentirima.

"OTVORI SVE"

Odmah po poletanju posada uviđa da je u praksi to nemoguće, bar u prvom delu leta, ulazi u oblake i zahvaljujući iskustvu majora Mehića i bez većih problema pronalazi put do Raške, usput rutinski održavajući vezu sa kontrolom leta u Beogradu i na Aerodromu Morava kod Kraljeva.

U izveštaj komisije koju je formirao načelnika Generalštaba kao vreme poletanja iz Raške navodi se 21:18, uz očekivano vreme sletanja na Aerodrom "Nikola Tesla" oko 22:00, iako je sletanje bilo planirano na Banjicu (VMA), a zatim na Batajnicu. Sat ranije, oko 20:10, znači neposredno pre poletanja helikoptera, u telefonskom razgovoru sa pukovnikom Pavlovićem iz oc RViPVO, brigadni general Bandić obaveštava da će na heliodromu VMA biti ministar zdravlja Lončar, za ministra odbrane Gašića kaže da ne zna, i da dežurni na heliodromu "otvori sve".

Bandić je u izjavi komisiji jasno napisao da ga je o svojoj nameri da dočeka evakuisanu bebu obavestio lično ministar Lončar, pozivom na službeni mobilni telefon. Još dok helikopter leti prema Raškoj, general Bandić, koji odlazi na heliodrom VMA i rukovodioc operativnog dežurnog tima RViPVO pukovnik Pavlović procenjuju da je najoptimalnije mesto za sletanje, "zbog neočekivane značajne i brze promene meteorološke situacije u reonu heliodroma Banjicki vis", međunarodni Aerodrom "Nikola Tesla".

BATAJNIČKI PARAMETAR

"Preusmeravamo sve na Surčin pošto nam je to sigurnica", obaveštava u 20:41 rukovodioc ODT RViPVO kolegu na beogradskom aerodromu i traži od njega informaciju o poziciji sletanja helikoptera kako bi bio obezbeđen ulaz za "dva sanitetska vozila i vozila ministra zdravlja".

Toliko o političkom marketingu, ako neko misli da ga nije bilo, bar u pokušaju.

Posada helikoptera traži da pokuša sletanje na VMA, kako su, uostalom, i prilikom preleta VMA u odlasku i najavili da će uraditi ili da ide po instrumentalnoj (ILS) proceduri na Batajnicu, pa odande vizuelno na VMA; iz ugla pilota veoma logičan način razmišljanja, Batajnica mu je matični aerodrom, poznaje prilaze i procedure "kao svoj džep", kao i put od Batajnice do VMA, post festum ispostavilo se da bi takav razvoj situacije verovatno spasao sedam života.

U 21:41 major Mehić javlja kontroli leta da ide direktno prema heliodromu VMA i da namerava da sleti ako ima uslova, u suprotnom da ide na Batajnicu a posle toga prelet na VMA. Dva minuta kasnije, u 21:43 kontrola leta (prilazna Beograd) obaveštava da je "prihvat bebe, inkubatora i sve ostalo organizovano na Aerodromu Beograd 'Nikola Tesla'", Mehić potvrđuje i traži instrukcije za sletanje. Mi-17 potom kreće po proceduri instrumentalnog sletanja (ILS) da prilazi Aerodromu iz pravca 300, preko Avale, Košutnjaka i Savskog jezera, prilikom prvog prilaza u 22:10 javljaju da vide pistu, nastavlja proceduru za sletanje, ali je ne završava, kontrola ga obaveštava gde ga čeka – tu u transkriptu radio-komunikacije postoji rupa od nekih osam minuta, ali iz izveštaja komisije RV i PVO se vidi da su izgubili vizuelni kontakt sa pistom i odlučili da idu u proceduru tzv. neuspelog prilaza (*missed approach*); vremenske prilike i iznad Aerodroma "Nikola Tesla" se naglo pogoršavaju, baza oblaka pada od 22:15 do 22:30 sa 60 na 35 metara, na nekim delovima piste i niže ("slepilo se nebo sa zemljom"), prilikom drugog prilaza "...posada javlja visinu od 140 metara misleći na visinu iznad piste, na šta kontrolor letenja ne reaguje, jer očekuje da pilot govori o nadmorskoj visini, što je standardna procedura za civilne vazduhoplove. S obzirom na to da ne zna da pilot govori o stvarnoj visini, kontrola letenja ga ne upozorava da sa te visine i ne može da vidi pistu zbog niže baze oblaka. Kontrolor preporučuje da helikopter zalebdi iznad piste, što je za ovaj tip helikoptera, bez spoljne vidljivosti, nemoguće. Posmatrajući radar-ski odraz sa radara koji nisu namenjeni za precizno navođenje, kontrolor posadi

Nema ko drugi

Helikopter koji je poleteo na zadatak je bio tehnički ispravan, sa uklonjenim jednim uređajem (magnetni kompas), koji je bio na popravci; leteo je "na potpis" komandanta da bi mogao da se vodi kao ispravan; nije primarni problem kompas, može i bez njega, ima GPS, drugi kompas; ali i to su više nego jasne indikacije stanja u kome je avijacija i koliko je kratka i sa sredstvima i sa ljudima i koliko to nije u proporciji sa očekivanjima bilo od naredbodavaca bilo od njih samih.

Uostalom, taj helikopter nije ni bio u dežurnim snagama za TiS petka 13., već drugi tip

helikoptera Mi8, i na zahtev vođe vazduhoplova majora Mehića, potpuno opravdano, promenjen je tip helikoptera, ali izveštaj komisije GŠ navodi primedbu da o tome nema traga u vidu naređenja. Mi17 (vojna oznaka HT-48) je noviji, ima znatno snažnije motore, nosi više goriva i bolje je opremljen za instrumentalno letenje (noću i u složenim meteo uslovima). Druga, od dva koliko ih je imala vs, "sedamnaestica" je povučena sa dežurstva zbog curenja goriva posle posebnog zadatka 11. marta i onda su između stalnog i neprekidnog dežurstva i redovnih poslova u eskadrili morali da šaltaju jednu "osmicu" i jednu "sedamnesticu" jer je toliko helikoptera ostalo.

Taj poseban zadatak (konkretno tog dana bacanje padobranaca u Specijalnoj brigadi u Pančevu) ilustruje praksu premošćivanja i krpljenja nimalo neuobičajeno za srpsko vazduhoplovstvo: helikopter i ekipa sa dežurstva TiS su poslali na neko drugo mesto, jer nema raspoloživog drugog helikoptera i druge posade; formalno, sistem dežurstva nije narušen, već je samo izmešteno mesto dežurstva i sve je pokriveno papirima i procedurama. Major Omer Mehić je istovremeno i dežurao kao vođa ekipe TiS i radio redovne poslove zastupnika (v.d.) zamenika komandanta helikopterske eskadrile... Jer nije imao ko drugi. Komandant eskadrile je bio na službenom putu, i da nije, na Mehića kao najiskusnijeg na helikopterima Mi8 i Mi17 i pomoćnika upravo za poslove transporta i TiS, padao je veći deo redovnog posla, planiranja letenja, obuke i svega ostalog.

daje informaciju da je tačno na pragu piste. Međutim, u tom trenutku helikopter se nalazi visoko i bočno udaljen od piste. Posada verovatno prebacuje pažnju van kabine helikoptera, pogledom traži pistu neposredno ispod i ispred helikoptera i stvara uslove za uvođenje helikoptera u nepravilan položaj."

Nagnut i napred i po bočnoj osi, a u

pokušaju penjanja, Mi-17 udara prednjim delom (nosnim točkom i pilotskom kabinom) u tlo i raspada se u dužini od preko 100 metara. Verovatno nije presudno uticalo na tragičan ishod, ali je među krhotinama pronađen jedan od visinomer koji je podešen na parametre batajničkog, a ne Aerodroma u Surčinu.

IGOR SALINGER

PILOT BEZ PREMCA: Major Omer Mehić

Foto: Salinger Igor / Aermedia.com

VLADAVINA REJ

“Kao ljudsko biće koje živi u ovom društvu, nikad neću prestati da osećam strahotu kako zbog događaja samog tako i zbog interpretacije posle. Ako na ovom strašnom primeru ne naučimo da ne mogu živi da dele beščašće nad mrtvim ljudima, onda ne znam koliko nama treba nesreće kao društvu da bismo naučili da se to ne radi”

Mnoštvo događaja, emotivnog i političkog naboja zgušnjalo se u nekolicini dana. Od objavljivanja izveštaja o padu helikoptera, preko konferencije za novinare premijera Aleksandra Vučića, do zahteva demokrata za njegovom ostavkom, pa zahteva demokrata za formiranjem anketnog odbora u skupštini...

Sred svega, jedva da je i primećena vest da su se naprednjaci upravo predomislili i da ipak neće otkazati već otkazan miting u Novom Sadu, 25. aprila. Na početku razgovora sa zamenicom predsednika DS-a i narodnom poslanicom Gordanom Čomić nastojimo da razvrstamo sve ove događaje po kakvoj uzročno-posledičnoj vezi. “Predsednik vlade je sam

za sebe rekao, nepromišljeno, da je politička odgovornost njegova. Onda, ako nema ostavke, isto je kao da je rekao ‘baš me briga’, kaže Gordana Čomić. “U ime vladavine prava, moramo da učinimo da takve reči budu teške. Ne može se samo šale radi izgovarati ‘ja sam odgovoran’, nego to mora biti pokazano delom. Da je znanja u vladajućoj koaliciji, sami bi

Fotografije: Milenković Milovan

TING-EFENDIJA

predložili formiranje anketnog odbora. Ako već imate proizvoljnost u izjavama koje su češće bile istresanje na javnost i na medije nego saopštavanje činjenica, ako imate niz promjenjenih iskaza, pa može samo da se sluti zašto predsjednik vlade danas priča jedno, a sutra drugo, onda vladavina prava podrazumeva da se problem o kome je reč premesti u instituciju. Anketni odbor tome služi. Ako je reč o okupljanjima građana, mitinzi su uvek bili odbrana osnovnih sloboda i prava. Mi smatramo, i očigledno to može da se dokaže, da su u Srbiji ugrožene osnovne slobode i prava kada su u pitanju principi vladavine prava. A vlast iskreno ne razume koncept vladavine prava. I zato mora da nas vidi na ulici."

"VREME": Imate li bilo kakav uvid u to zašto se odustalo od otkazivanja mitinga SNS-a u Novom Sadu, istog dana kada je i miting DS-a u Beogradu, pogotovo što je prethodno bio otkazan zbog "smanjenja tenzija"?

CORDANA ČOMIĆ: Istim narativom kao i u slučaju saopštavanja vesti o tragediji helikoptera i smrti sedmoro ljudi, ova vlast sve što radi jeste da menja sopstvene iskaze. Zato što joj se čini da time odgovara na zahteve svog biračkog tela i svoje podrške. Odgovarati na zahteve svog biračkog tela je legitimno, ali je štetno ako se to radi bez cilja koji bi bio koristan za sve. Ovo što sada rade, menjajući se, predomišljajući se, danas jedno sutra drugo, nikad se ne zna da li se hvalje ili se žale onim što rade, to je štetno za sve nas, uključujući i njihovu podršku. To neće ostaviti negativne posledice na rejtinge. Ja, inače, ovu vladu zovem po imitaciji iz regiona "rejting efendije" pošto oni samo o tome vode računa. Dakle, neće ostaviti štetu po rejting efendije, ali ostaviće štetu po sve nas zajedno.

Kako će se, recimo, na unutarvojne odnose odraziti izveštaj o padu helikoptera? Očekujete li promene i podele?

Nadam se da mimo procedura u subordinaciji nikakvih dijaloga neće biti. To je dobro kako za pripadnike vojske tako i

za državu. Zakon o odbrani ima članove koji su ostali nepromenjeni nakon izmena prošle godine, a koji daju prostora pripadnicima vojske da budu deo vladavine prava. Ali, za to se mora imati i motiv i integritet, što ne znači konflikt i ne znači pobunu. To znači da pripadnik vojske ima pravo da odbije naređenje ukoliko ga izdaje lice mimo procedure i lice koje nema dovoljno dobru procenu rizika o zadatku o kom donosi odluku.

Šta ste vi zaključili iz objavljenih izveštaja?

Pročitala sam to što su obe komisije uradile i to je detaljan izveštaj koji daje obilje podataka o kršenju procedure i o nedopustivim greškama u sistemu, od

■ Opoziciji je trebalo nedopustivo mnogo vremena da ukapira da je opozicija, a vlast još nije ukapirala da nije opozicija

ministra pa po subordinaciji. Ono što je napravljeno kao interpretacija tog izveštaja u javnosti prilog je istoriji beščašća. I to nema veze sa izveštajem. To ima veze sa voljom ljudi da učestvuju u istoriji beščašća podmećući informacije i stvarajući atmosferu u kojoj su krivi pilot i posada.

Konkretno, zašto anketni odbor i parlament?

Zato što ministar mora biti saslušan. Zato što načelnik Generalštaba mora biti saslušan. Zato što sva subordinacija mora biti saslušana, zato što novinari moraju da dođu i da kažu istinu. Zato parlament i postoji, kao mesto gde će ljudi kroz dijalog utvrđivati činjenice. Ali, krajnji izveštaj mora biti nešto oko čega su se svi članovi anketnog odbora saglasili kao što je glasano na sednici Odbora za kontrolu Službe bezbednosti nakon posete VBA. I utvrđeno je da je ono što je govorio Saša Janković – verodostojno, odbornici su glasali za to. Znači, anketni odbor bi imao zadatak da utvrdi sve činjenice nepristrasno i slušajući sve aktere. Da li će do toga doći ili neće, to ostaje na vladajućoj koaliciji.

U parlamentu ste postavili pet pitanja o tragediji helikoptera. Da li vam je ikada odgovoreno na njih ili vam je možda sam izveštaj dao odgovore?

Ministar ima zakonsku dužnost da odgovara na pitanja poslanika i ja odgovor od ministra odbrane još čekam. Nekoliko odgovora sam dobila posredno, iz izveštaja jedne i druge komisije: da je ministar odbrane doneo odluku o tome da spasilačka misija započne i da traje, da je o toj odluci obavestio brigadnog generala koji je bio na godišnjem odmoru, da je pri tome bio upozoren da se krše procedure ali da je insistirao da se spasilačka misija obavi. Na jedno od pitanja koje

sam postavila dobila sam odgovor – da je sve urađeno usmeno. Tragedija ima svoj uzrok i u tome što je neko samovoljom rešio da procedure nisu važne. A procedure jesu uvek važne, šta god te procedure bile.

U uslovima nepostojanja opozicionog fronta, ili nedovoljno orijentisane opozicije, prosto je neodvojivo pitanje da li je vlada u senci zapravo slamka spasa?

Ne, ona je mehanizam. Deset godina smo se borili na ulicama za uspostavljanje elementarnih propisa o vladavini prava. Borba protiv krađe izbora, za slobodne medije, za elementarna ljudska prava, borba za instituciju kakva god da je. Posle 2000. borba se nastavlja u institucijama. Ponekad je jednako teška kao i vaninstitucionalna, kada uopšte nemate sagovornika sa druge strane. Imamo autoritarnu, ponekad neuravnoteženu diktatorsku vlast koja je potpuno nezainteresovana za znanje, činjenice i vladavinu prava. Oni iskreno ne razumeju vladavinu prava. Ja im to čak ne zameram, ali vidim. Ipak, oni imaju podršku, i to je legitimno i legalno. Dakle, vlada u senci mora

da bude ta koja kaže: mi smo privrženi dijalogu, oduvek privrženi evropskim vrednostima, vladavini prava, mi ćemo istrajati u tome da s nama stupite u dijalog. Da li će javnost to prepoznati kao korisno za nju, zavisi od naših dela, a ne od toga što govorimo "mi smo opozicija, a oni su vlast". Naš je posao zajednički.

A šta je sa samom strankom?

Jedan od zadataka vlade u senci je reforma političke stranke. U Srbiji je manje više sve dotaknuto reformama, institucije, svi sektori, sa dobrim i lošim posledicama, i to može da se meri. Ali političke stranke – ni slučajno. I to je najteži posao, jer nema reformi političkih stranaka ako se to ne radi iznutra. U ovoj stranci, a to se može proveriti, to znači uspostavljanje mehanizama ljudskih prava unutar stranke, dijalog između muškaraca i žena, zalaganje za prisustvo žena u politici. Vlada u senci treba da pomogne da se i stranka, pogotovo naša, reformiše iznutra da bi stekla kredibilitet i da bi mogla da odgovori na pitanja koja ljudi imaju. Znači, na opšte pitanje kad ću živeti bolje, koje verovatno svaki građanin Srbije pita neku političku stranku, ja ne mogu da dam jedan iskaz danas, drugi sutra. Moram da znam o čemu govorim i to je ta linija vlade u senci: promocija znanja unutar političkih stranaka i u javnosti.

Šta ova stranka hoće da postigne kroz vladu u senci, šta ova stranka hoće da postigne na opštini Vračar, to se mora znati nezavisno od toga da li je stranka na vlasti ili u opoziciji. Da li ćete vi posle glasati za nas, to je manje bitno. Bitno je da se uspostave odgovornost i integritet ljudi u političkim strankama, a to biva kroz procese koje prolazite, proživljavate i delite s ljudima.

Kada očekujete da će ili ds ili ceo opozicioni blok postati jači, organizovaniji?

Sadašnja saradnja među opozicijom je prirodna saradnja. U parlamentarnoj opoziciji nema posebnih sporova, osim personalnih. I to je ta parlamentarna opozicija...

I jedina vidljiva.

Da, nažalost. Tu su i stranke koje nisu ušle u parlament i moraju se uvažiti i njihovi stavovi i njihova strategija. Dakle, ako će opozicija oko nečega da se ujedini, moj predlog bi bio: ujedinite se

oko toga da uspostavimo dijalog znajući. Mi smo dokazali da to zaista hoćemo. Kada je vlast unela Briselski sporazum u skupštinu, koji je u tri četvrtine praktično delo tima Borislava Stefanovića, a u onom važnom poslednjem deo dogovora iz 2013, mi smo rekli da smo "za". I rekli smo da ukoliko bismo mi isti takav sporazum uneli kao vlada ds-a i objašnjavali ga istim rečima, vi biste kao opozicija bili napolju sa 100.000 ljudi. To je ta ogromna razlika između nas.

Sada ste ministarka odbrane vlade u senci. Kako ste dobili taj resor, jeste li sami birali? Ili, zašto, recimo, vi niste ministar unutrašnjih poslova, a Šutanovac ministar odbrane, nego je obrnuto?

Više se odlučivalo zajednički, na osnovu procene, nego što se biralo. Dugo se bavim evropskim integracijama i ljudskim pravima i kroz to veoma dugo sam se bavila sistemom bezbednosti. Verujem, a kroz rad sam to i sebi i drugima dokazala, da je kršenje ljudskih prava bezbednosni problem za državu. Ako pustite i čujete da se krše vaša prava kao građanina, dozvolite da se pravi hajka na Rome, da se mlata žene, dakle ako sve to pustite, vi postajete rizično bezbednosno društvo. U takvom društvu će se razviti konflikt pre ili kasnije, više pre nego kasnije. Time sam se bavila kroz ulogu žena u postkonfliktnim društvima, s obzirom na moju dugogodišnju saradnju sa ženama u regionu, i kroz proces usvajanja Rezolucije 1325. Moj ključ je bio ta parlamentarna kontrola službi bezbednosti i sistema odbrane. Rugalo mi se u javnosti što sam kao žena ministarka obrane, pošto ljudi imaju o tome lošu percepciju. Pitaću se šta ja znam uopšte o naoružanju. Po formalnom obrazovanju sam fizičarka, i znam sve o naoružanju.

Kao ministarki odbrane vlade u senci, šta vam govori slučaj dokumenta koji je izneo ombudsman Saša Janković o prisluškivanju radikala od strane VBA?

Govori mi o tome da ministri ne razumeju koncept vladavine prava. Da politički funkcioneri ne razumeju, ali vojska i pripadnici Ministarstva odbrane razumeju. To je čestit, vredan svet i to je sektor u kome su najdalje odmakle reforme u skladu sa evropskim vrednostima.

Slušala sam Petra Cvetkovića, direktora VBA, koji kaže – ja znam da me zakon obavezuje na saradnju sa Sašom Jankovićem, i, "birao sam manje zlo". To ne govori čovek koji ne razume koncept vladavine prava, ali govori čovek koji razume svoj položaj u subordinaciji, i ja to poštujem.

Ako gledate ceo događaj, odbijanje saradnje sa Sašom Jankovićem, pa onda neprimerene kampanje kojima se blatio zaštitnik građana, neprimerene optužbe, izmišljotine u vezi sa čovekom koji primenjuje zakon koji ga obavezuje na saradnju sa VBA i sa VOA, sve to vreme imali smo paradu neznanja i kiča, menjanja iskaza svih i svakoga samo zato da bi neko zadovoljio svoj dečački unapred utvrđen stav "e, ne dam Saši Jankoviću informacije".

■ Ovo što sada rade, menjajući se, predomišljajući se, nikad se ne zna da li se hvale ili se žale onim što rade, neće ostaviti negativne posledice na rejtinge

Kao ministarka odbrane vlade u senci podržavate li pristupanje NATO-u?

NATO je jedna emotivna tema u našem društvu i o tome će se pričati ili "zlotvori su nas bombardovali", pa ko god je za NATO onda je izdajica ili strani plaćenik; ili će se govoriti da je NATO dobar za Srbiju iz ekonomskih, geostrateških razloga. To su dva emotivna stava. Oni pričaju paralelno, i među sobom ne razgovaraju. Međutim, prvo da vidimo šta je ta organizacija, šta je Partnerstvo za mir, kakvu dobrobit za vs ima, koliko je dobra vs u poređenju sa vojskama zemalja koje su već članice NATO-a, a tvrdim da je po svim parametrima izvanredna u poređenju sa drugima. Da li naša javnost zna da je Makedonija rekla da hoće da bude u NATO-u, da je dala akcioni plan, da je sve ispunita, i da je u Bukureštu zbog spora sa imenom odbijen prijem Makedonije u NATO.

Da li znamo da su sada jedine misije koje NATO ima praktično ovde, u našem regionu. Ali, sve zajedno, ove i mnoge druge teme kad se pomene NATO, ovde nisu na dnevnom redu.

Zbog pitanja Vojvodine svojevremeno ste trpeli incidente u skupštini, jedna radikalka vas je čak gađala cipelom. Radikala više nema u parlamentu, da li su ekscesi time nestali i kakvi su odnosi sada u parlamentu, pogotovo iz ugla opozicije?

Ne verujem da će se ponoviti incidenti u tom fizičkom smislu prostakluka i agresije, kojima se skrivaju strah i neznanje. A verbalnog nasilja je bilo uvek, i od vladajuće strane i od opozicije. Mi smo bili opozicija i 2004–2007, a za DS se tad tražio, re-

Samo što nisu ukapirali da to znači da se dnevno nešto radi "po jevropski". I oni tu vrlo teško stavljaju kopče u javnoj političkoj komunikaciji. Rečju, njihov izgovor se svodi na to da dobar izgovor para vredi. Dakle, za sve su krivi demokrate i biciklisti. I onda ti pitaš: što biciklisti? I to je cela komunikacija, to je neproduktivno, a završi se tako što Marko Đurišić i ja pronađemo u budžetu da nije dobro sračunato, kako da kažem, fali 35 miliona. Oni onda sat vremena viču kako su demokrate krive za sve. Da bi posle sat i po ministar rekao: čekajte, moramo odbor da napravimo... Strategija dobrog izgovora para vredi u politici, ali ako ne znate da je koristite oročeno, onda pravi ogromne štete. I to je sada faza u kojoj živimo.

cimo, "sanitarni otklon". Bilo je i tada ministara koji su bezrazložno bili agresivni kada su poslanici opozicije u pitanju, a predsednik vlade nikad nije došao u parlament, osim na rezoluciju o Kosovu. Ali, bilo je zametaka dijaloga. Na primer, rezolucija o pridruživanju Evropskoj uniji koju je ta skupština, a mi smo tada bili opozicija, usvojila 14. oktobra 2004. doneta je uz dogovor sa radikalima. Oni su izašli iz sale, da se ne vidi da je 82 protiv. Sa socijalistima takođe, da mogu da budu uzdržani. Mi kao DS, podrazumevalo se, glasali smo za iste one ljude koji su samo dan ranije tražili da se za nas napravi sanitarni otklon.

Kakva je razlika od tada u odnosu na ovaj drugi opozicioni mandat?

Razlika je što je tada vladajuća koalicija bila autentična. Sada, ova vladajuća koalicija ima jedan unutrašnji konflikt koji jako teško rešava. Oni su iskopirali evropsku ideju, i neka su, to je dobro.

Ono što mene jako brine je to što je obesmišljen rad odbora, koji bi morali da budu kostur parlamenta. Znače, dođe Davenport na Odbor za evropske integracije da predstavi izveštaj. I onda pita, ima li neko nešto da pita – i nema niko ništa da pita. To je tako strašno da ja nemam jezičku metaforu da to izrazim. Dođe ministar za zaštitu životne sredine, i isto nema niko ništa da pita.

Prethodnog premijera, kada ste bili opozicija, kažete, niste ni videli. Koliko sada parlament kontroliše izvršnu vlast?

Nedovoljno. Poslovnik obavezuje vladu na sednicu poslaničkih pitanja svakog poslednjeg četvrtka u mesecu. Za ovih 11 meseci bile su dve sednice. Za sve ostale sednice našao se način da se izbegnu, što je nerazumno.

Nije li to i jedan od puteva uspostavljanja diktature i zašto opozicija

ćutke pristaje na to?

Problem je što se od vas i ne traži da pristajete. Raspored sednica se napravi tako da se izbegne četvrtak.

Kako je bilo u vreme vlade DS-a?

Isto je bilo teškoća sa ministrima. Ja sam otkazivala te sednice, jer su se pojavljivala samo dva ministra i rekla bih – to ne može. Ali, imali smo interpelaciju, imali smo je bar u vladajućoj većini. Takvo ponašanje nekad nije toliko vezano za sklonost ka autoritarnoj vlasti koliko je vezano za nesklonost vladavini prava. A to su dve potpuno različite stvari.

Dugo ste u parlamentu, 15 godina kao narodna poslanica i deset godina kao potpredsednica skupštine. Šta, pre svega, uočavate u parlamentu danas?

Ove tri godine opisala bih jednom rečenicom: opoziciji je trebalo nedopustivo mnogo vremena da ukapira da je opozicija, a vlast još nije ukapirala da nije opozicija. Oni se ponašaju kao da su opozicija. Neću biti iznenađena da u bilo kom trenutku u skupštini neko gledajući u klupe u kojima mi sedimo kaže: pa, vi ste vlast, rešite to!

Još nešto je uočljivo. To što imaš većinu koja aplaudira u parlamentu kada ulaziš, to je za tebe predsedniče vlade problem, a ne zadovoljstvo. A ta većina čak i ministrima aplaudira kada ulaze.

Ako uspem bar do nekoga od njih da doprem rečenicom da je anketni odbor u skupštini zbog tragičnog slučaja helikoptera dobar za Srbiju, i za sve nas – znaću da je jedan deo mog poslaničkog posla obavljen, proceduralno i institucionalno. Kao ljudsko biće koje živi u ovom društvu, nikad neću prestati da osećam strahotu, kako zbog događaja samog tako i zbog interpretacije posle. Ako na ovom strašnom primeru ne naučimo da ne mogu živeti da dele beščašće nad mrtvim ljudima, onda ja ne znam koliko nama treba nesreće kao društvu da bismo naučili da se to ne radi. To nije rečenica koju mogu da stavim u anketni odbor, ali to je moj dubok vrednosni stav. I nadam se da će oni sami da predlože anketni odbor, u tom slučaju ja ću da glasam za anketni odbor koji oni predlože. Nema veze, povući ću naš predlog. Uostalom, to je ta razlika između nas. Mi nikad, nikad nećemo biti opozicija kakva su oni bili. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Ko nam nudi patku

Ukoliko nadležne pitate zašto ne postoji ugovor kojim se definiše ova investicija za “Beograd na vodi”, koji deo sredstava u ceo posao unose grad i država, kako se deli profit, ko snosi rizike, onda bivate proglašeni za plaćenike tajkuna; ako pitate koliko košta izmeštanje autobuske i železničke stanice, neophodna infrastruktura i raščišćavanje terena, ko to plaća i kako su izabrana preduzeća koja to sprovode, onda ste ljubitelj trošnih udžerica i protiv modernizacije; ako ukažete na povrede zakona, lažiranje javnih rasprava, manipulacije izjavama stručnjaka, onda ste protiv napretka

Poslednja akcija pokreta Ne da(vi)mo Beograd bila je donošenje velike žute patke na plato ispred Narodne skupštine, 2. aprila. Patku su aktivisti doneli zbog početka sednice na kojoj je trebalo da se raspravlja o zakonu koji će da legalizuje projekat “Beograd na vodi”.

Ta patka nije prva aktivnost pokreta Ne da(vi)mo Beograd. Ova grupa mladih ljudi od početka prati aktivnosti na projektu “Beograd na vodi”, ukazuje i reaguje na malverzacije i probleme i izveštava javnost o tome. Pokret čine organizacije i pojedinci koji se bave urbanim ili kulturnim politikama. Među njima su arhitekta, politikolozi, urbanisti, dizajneri, kulturni radnici, studenti...

“Pokret vidimo kao koaliciju organizacija i pojedinaca zainteresovanih za razvoj grada koji ne pristaju na konstantno povlačenje pred interesima mutnih dilova investitora i političara u kojima na kraju javni interes uvek završi kao kolateralna šteta”, kaže za “Vreme” jedan od aktivista pokreta – Radomir Lazović.

“VREME”: Šta patka ispred Narodne skupštine simboliše?

RADOMIR LAZOVIĆ: Patka simbolizuje lex specialis, ali i ceo projekat “Beograda na vodi”. I jedno i drugo mi vidimo

kao veliku prevaru ili patku na koju ne smemo nasesti.

Otpor prema izgradnji projekta “Beograd na vodi” jeste definisao i oformio našu grupu, međutim, ona je postojala i pre ovoga. To su ljudi koji su se na različite načine bavili razvojem grada i uključivanjem građana u taj proces, analizirajući i kritikujući postojeće trendove u planiranju i izgradnji, upotrebi javnih prostora, kulturi i stanovanju. Reagovali smo i na predloženi projekat Zahe Hadid na prostoru Beko fabrike, koji je trebalo da zatvori vizure Kalemegdana, na netransparentne procedure u davanju u zakup gradskog poslovnog prostora, na nedostatak prostora za kulturnu produkciju, na manjak socijalnog stanovanja, dajući predloge za zajedničku stanogradnju, kao i ukazujući na privid uključivanja građana i demokratičnosti pri donošenju odluka o urbanističkom planiranju.

Smatrate da je “Beograd na vodi” jednako štetan kao i nabrojani projekti?

Nakon prikupljanja svih informacija i analiza koje smo inicirali ili na koje smo naišli, zaista možemo da tvrdimo da je ovaj projekat, u urbanističkom, arhitektonskom i proceduralnom smislu, u potpunosti štetan po javni interes.

Foto Marko Risović

PATKOM PROTIV LEX SPECIALISA: Radomir Lazović i aktivisti pokreta "Ne da(vi)mo Beograd"

Foto M. Milenković

Mi smo, dakle, ogromnom žutom patkom želeli da simbolično pokažemo da je obmana u kojoj premijer i gradonačelnik u ulozi promotera učestvuju očigledna. Ne želimo da nasledimo na patku, da poverujemo u obećanja koja služe da nam skrenu pažnju sa argumenata i ozbiljnih problema na koje stručna javnost upozorava. Zaista šaljivo i neuverljivo izgledaju premijer i gradonačelnik kada se utrkuju ko će licitirati sa većim brojem novih radnih mesta, većom koristi po srpsku privredu ili pričama o prijateljima sa istoka koji nam čine usluge. Umesto patke koju nam nude, radije bi pogledali ugovor sa investitorom, računicu ekonomske isplativosti, garancije, rizike, vlasničku strukturu investicije...

Patka je simbol prevare, ali i otpora bahatosti, samovolji i silovanju jednog grada ili, bolje reći, cele države, zarad interesa pojedinca. Patka je ono što ostane da pluta kada nas potope s gradovima na vodi.

Pokret Ne da(vi)mo Beograd je po-minjao i premijer Vučić tokom govora u Skupštini. Da li ste do sada dobili neku od etiketa koja bude za-lepljena svima koji postavljaju pitanja ili ne misle isto kao vladajuća politička grupa? Na posletku, patka je žuta...

Oni koji razumeju samo partijsko zapošljavanje, partijsko prepucavanje i partijsko-kumovsko poslovanje, ne mogu ni razumeti da je ovaj otpor iznad svega toga. Zato bih im prepustio da se bave organizacijom botova i lažnih slučajnih prolaznika u lažnim tv priložima, a mi ćemo se baviti argumentima.

Što se opozicije tiče, da ona zaista postoji, možda ne bi ni bilo potrebe da mi radimo to što radimo.

Šta je, dakle, problem sa "Beogradom na vodi"?

Problemima projekta "Beograd na vodi" smo se detaljno bavili u prvom broju našeg glasila "Ne da(vi)mo Beograd" i čiju izradu smo inače finansirali iz sopstvenih sredstava. Opisali smo ih sa arhitektonskog i urbanističkog ugla, sa obračajnog i ukupno društvenog. Pisali smo o posledicama i rizicima predloženih rešenja. Ono što je glavni zaključak iz tih analiza jeste da je projekat Beograd na vodi nepopravljiv i da ga u potpunosti treba odbaciti. U vezi sa tim ne sme biti kompromisa.

Glavna zablude, koju su promotori premijer, gradonačelnik i svita uspeli da plasiraju u javnosti jeste da će ovaj projekat doneti neka radna mesta ili pokrenuti privredu. Nakon toga, vi se zamislite:

Spontano stranačko okupljanje

“Podržimo projekat koji će Beograd svrstati u najlepše svetske metropole.

Podržimo volju da se u našoj zemlji konačno nešto pokrene. Ja želim Beograd na vodi, a ti?”, pisalo je u informacijama o najavljenom događaju

Do sada su različite organizacije i stručnjaci organizovali skupove na kojima je kritički govoreno o projektu Beograd na vodi. Prvo okupljanje građana koji podržavaju projekat održano je 7. aprila ispred Narodne skupštine i to na početku rasprave o lex specialisu o “Beogradu na vodi”. Skup je najavljen na Fejsbuk stranici pod nazivom “Podržimo razvoj našeg Beograda”. U informacijama o tom događaju je pisalo: “Podržimo projekat koji će Beograd svrstati u najlepše svetske metropole. Podržimo volju da se u našoj zemlji konačno nešto pokrene. Ja želim Beograd na vodi, a ti?”

Među dve stotine okupljenih bilo je studenata, zaposlenih,

penzionera, a jedan od prisutnih je na sakou imao značku sa logoom Srpske napredne stranke. “Mi smo došli da podržimo Zakon. Niko nas nije okupio. A ko ste vi?”, odgovorio je reporterki “Vremena” jedan od prisutnih na pitanje ko je organizator skupa. Policajci koji su posmatrali skup nisu znali da li je prijavljen ili je reč o spontanom okupljanju građana.

U svakom slučaju, okupljanje je započeto u 10.30, pola sata nakon početka sednice, odnosno pola sata pre dolaska premijera Aleksandra Vučića u Skupštinu. “Ti, pređi iza da se vidi transparent. Da ne budu svi ispred...”, pokazao je prstom čovek u odelu, s rej-ban naočarima i nekakvom bubicom u uhu dečku

ako je 20.000 radnih mesta ili tri milijarde evra investicije u pitanju, onda je to dobra cena za urbanističko-arhitektonsko-saobraćajni kolaps grada. Međutim, to je lažna dilema. To je patka. Ove brojke su tu da vam skrenu pogled sa problema, rizika i protivzakonitih, koruptivnih radnji koje se sprovode. Cilj je da se tim velikim brojevima skrene pažnja sa cene koju će grad, odnosno Beograđani da plate.

Ukoliko nadležne pitate kako su došli do tog broja radnika, zašto ne postoji ugovor kojim se definiše ova investicija za “Beograd na vodi”, koji deo sredstava u ceo posao unose grad i država, kako se deli profit, ko snosi rizike, onda bivate proglašeni za plaćenike tajkuna; ako pitate koliko košta izmeštanje autobuske i željezničke stanice, neophodna infrastruktura i raščišćavanje terena, ko to plaća i kako su izabrana preduzeća koja to sprovode, onda ste ljubitelj trošnih udžerica i protiv modernizacije; ako ukažete na povredu zakona, lažiranje javnih rasprava, manipulacije izjavama stručnjaka, onda ste protiv napretka...

Izglasavanjem lex specialisa u Narodnoj skupštini, Beograd na vodi će dobiti još jedno pravno utemeljenje. Iako su procedure kojima su izrađeni i drugi strateški dokumenti bitni za Beograd na vodi – sumnjive, sam projekat nije protivzakonit...

To je zamena teza. Projekat je, zapravo, u potpunosti protivzakonit. On je nastao

nasiljem nadležnih nad zakonima, urbanističkim planovima i procedurama.

Za početak: sprovedena je kampanja bez neophodnih dozvola za postavljanje jarbola i mega bilborda (“Slavimo Beograd”), renoviranje čitave zgrade Geozavoda je izvršeno samo sa dozvolom za rekonstrukciju fasade, postavljen je lažni promotivni štand, koji je u stvari restoran ili kafana... To su, međutim, sitne stvari prema pravljenju urbanističkog i pravnog haosa koji je usledio. Nigde na svetu nije praksa da se planski dokumenti menjaju po projektu investitora. Još manje po maketi.

Dakle, prvo je privremeno veće Beograda, van svojih ingerencija i nezakonito, pokrenulo izmene Generalnog plana Beograda (GUP) iako je u proceduri već postojao jedan plan na kome se radilo pre “Beograda na vodi”. Mi smo tada, sa zainteresovanim građanima, podneli preko 2000 primedbi na Predlog izmena tog GUP-a. Javna sednica na kojoj smo argumentima branili ove primedbe trajala je oko sedam sati, a odgovori nadležnih bili su uvek isti: primedbe su, pod izgovorom neosnovanosti, odbijene.

Kakva je to farsa i izvravanje procedura besmislu govori, recimo, podatak da je istim rečima odbijena i primedba da planom predviđeni niski pešački most onemogućava plovni put Save. Ili ona koja zahteva da se pre stavljanja željezničke stanice van funkcije, mora obezbediti nova...

U drugom činu, Vlada je inicirala donošenje Prostornog plana područja posebne namene za projekat “Beograd na vodi” (PPPPN). Ponovo protivzakonito, jer je bilo jasno da se za ovakav projekat ne može donositi prostorni plan niti utvrđivati javni interes. Prostorni planovi se donose za projekte kao što su auto-putevi, hidrocentrale i drugi objekti od neospornog značaja za društvo i državu. “Beograd na vodi”, koji će da gradi privatni investitor i za komercijalne svrhe, to svakako nije.

Na PPPPN smo podneli preko 1800 primedbi. Kako smo znali da će nadležni ponovo obesmisлити javnu raspravu, protestovali smo bukom, šlaufima, mišićima, dušecima, rekvizitima za plažu... Simbolički smo hteli da poručimo da se građani moraju udružiti i pružiti šlauf Beogradu kako bismo ga spasili od davljenja.

Treći i poslednji čin je donošenje lex specialisa – Predloga zakona o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i izdavanja građevinske dozvole radi realizacije projekta izgradnje “Beograd na vodi”. Dakle: eksproprijacija zarad izgradnje isključivo komercijalnog projekta, suspenzija zakonodavstva za potrebe jednog investitora, svojevrсна kapitulacija javnog interesa...

“Beograd na vodi” je opasan zidom netransparentnosti. Kako dolazite do dokumenata i informacija? Da li odgovorni u Gradu, Republici i preduzeću Beograd na vodi odgovaraju na vaša pitanja?

Betaphoto

koji je nosio transparent "BGH2O za moderan Beograd". Dečko je poslušao bez reči.

Na transparentima koje su okupljeni držali je pisalo: "Beograd je moj grad", "Beograd budućnosti", "Borko nosi Pradu", "Vučiću, hapsi ih sve", "Pajtiću, di su naši novci", "Kada će Živković da odgovara za 'stručnu' privatizaciju 'Sartida'", "Vinograd 500.000 €?"... Neki su se fotografisali tako da se iza njih vidi zgrada Skupštine.

Iako je skup najavljen kao izražavanje podrške "Beogradu na vodi", okupljeni su imali različite poglede na projekat: "Bilo bi lepo da se to uradi, ali ovo je Srbija... Nešto će tu opet da se

izmanipuliše", "Nemamo para za Obrenovac, a pravimo ovo"... Žamor se pretvorio u glasan aplauz kada je sa desnog prilaza, peške i mašući okupljenima, u Skupštinu ušao premijer Vučić. Nakon toga, atmosfera među okupljenima je ukazivala da će im se svakog trenutka neko obratiti, međutim, vreme je prolazilo. "Mogli bi da počnu uskoro, nismo svi mladi. Bole me noge", prokomentarisala je jedna gospođa. Neki su komentarisali i da su "bespotrebno izašli sa posla".

Nešto pre podneva okupljeni su počeli da se razilaze. Onaj u odelu i s bubicom u uhu rekao je jednoj grupi: "To je to. Možemo da idemo." Drugi je preneo informaciju: "Ekipa sa Voždovca je otišla, ajmo." Grupi momaka je prišao stariji čovek: "Momci, 26. idemo u Novi Sad. Povedi što više drugara koji hoće da se provedu. Krećemo autobusom, ispred Bloka 70."

Oko 12 časova, i poslednji "podržavaoci" projekta izbrojali su transparente, spakovali ih u auto i otišli.

KATARINA STEVANOVIĆ

Uprkos kontrolisanim medijima, ova-ko veliku i očiglednu prevaru, netransparentnost i ugrožavanje grada nije moguće sakriti. Zbog toga, mi u svom radu imamo veliku podršku javnosti. Ljudi nas kontaktiraju preko društvenih mreža ili lično, nudeći razne vidove pomoći, od materijalne preko robne do raznih vidova

nekeg korisnog rada. Imamo i podršku stručne javnosti koja dolazi i od pojedina- naca, ali i od organizacija poput Akademije arhitekture Srbije.

Ostale informacije dobijamo koristeći Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Kako to ide, možda najbolje govori odgovor koji smo dobili

od Agencije za prostorno planiranje koja nam je odgovorila da Master plan projekta ne postoji, a u referencama PPPN-a, koji su sami izradili, pozivaju se na njega. Zaista smo skupili jako mnogo sličnog materijala, malverzacija, poluistina ili neistina kojima se služe.

Možda najveće iznenađenje za nas jesu

Deo
ProCredit grupe

ProCredit Bank

POSVEĆENI VAMA I VAŠEM BIZNISU

*Jer smo više od 3,5 milijardi evra
investirali u razvoj domaće privrede.*

INFOCentar 011 20 57 000
0 700 700 000 www.procreditbank.rs

Narušavanje pravnog poretka

Ako se usvoje pravila koja važe samo za ovaj projekat, pred ovom ili budućim vladama i skupštinama stajace dva loša izbora – da za svaki naredni veliki investitorski poduhvat donosi slične posebne zakone ili da zainteresovanim investitorima na drugim područjima saopšti da oni neće moći da računaju na prednosti koje su date investitoru “Beograda na vodi”

Protiv lex specialisa su se mnogi oglašavali iz raznih razloga. Bez obzira na to da li se neko slaže sa pravilima koje ovaj zakon treba da donese i sa ciljevima zbog kojih se donosi, jedna stvar bi trebalo da bude predmet opšte saglasnosti, zato što je važan element pravne države i jedinstva pravnog poretka: pogrešno je donositi akt u formi zakona (opštu pravnu normu) tako da važi samo za jedan slučaj. Zbog toga je osnovni predlog koji je Transparentnost Srbija uputila svim poslaničkim grupama i Vladi bio da se ovaj “poseban zakon” povuče i da Vlada formuliše rešenja koja bi mogla da se primene u drugim jednakim slučajevima. Takva saglasnost nije postignuta. I Vlada u obrazloženju i premijer u izlaganju istakli su primere drugih jednokratnih zakona (uključujući i one kojima su se protivili), bez osvrta na to zašto se ne bi uspostavila nova opšta pravila.

Kao što i sam predlagač (Vlada) konstatuje u obrazloženju, Zakon o eksproprijaciji ne daje mogućnost da se privatna imovina ekspropriše zarad izgradnje objekata za dalju prodaju, a takva će biti većina u budućem “Beogradu na vodi”. Takvo odstupanje se pravda naročitim značajem, javnim interesom da se upravo ovaj građevinski projekat realizuje, ali bez objašnjenja šta je to što upravo ovaj slučaj čini jedinstvenim, a što ne bi moglo da važi za neki drugi u budućnosti. Ako se usvoje pravila koja važe samo za ovaj projekat, pred ovom ili budućim vladama i skupštinama stajace dva loša izbora – da za svaki naredni veliki investitorski poduhvat donosi slične posebne zakone ili da zainteresovanim investitorima na drugim područjima saopšti da oni neće moći da računaju na prednosti koje su date investitoru “Beograda na vodi”.

Iako su u prvom planu izmene propisa o eksproprijaciji, ovaj zakon u najmanju ruku nagoveštava i odstupanje od pravila u drugim oblastima. Iz člana 15 stav 5 i 6 može se zaključiti da bi ugovorom moglo biti predviđeno da investitor gradi objekte javne namene (ulice, most, škole) i da se zatim ti troškovi izgradnje priznaju kao plaćanje doprinosa za uređivanje građevinskog zemljišta. Ove odredbe bi bile u suprotnosti sa odredbama sistemskog Zakona o javnim nabavkama (dodela ugovora bez nadmetanja, plaćanje kompenzacijom), najznačajnijeg antikorupcijskog akta koji je usvojila aktuelna vlast.

Foto Vesna Andić

Inače, reč je o radovima velike vrednosti. Sudeći po obrazloženju, u pitanju je 33 milijarde dinara (više od 10 odsto godišnje vrednosti svih javnih nabavki u Srbiji). Zanimljiva podudarnost je to što je procenjena vrednost doprinosa za uređivanje građevinskog zemljišta gotovo identična – 33,7 milijardi dinara. U odsustvu konkurencije, po logici stvari, cena radova bi mogla da bude u najboljem slučaju jednaka onoj do koje bi se došlo preko tendera, na kojem bi budući investitor morao da se nadmeće sa svim drugim potencijalnim izvođačima radova.

Postoje i druga sporna pitanja. Na primer, Zakon govori o “povećavanju komunalnih delatnosti”, ali nije jasno šta se tačno menja u odnosu na opšti pravni režim (zašto su ove norme potrebne?). U obrazloženju se nalaze sporne tvrdnje o tome da je Prostorni plan izgrađen u svemu prema Zakonu. U stvarnosti, pri kreiranju su očigledno korišćeni planovi koji dolaze od potencijalnog investitora, bez zakonskog osnova za to. Kaže se da su finansijska sredstva potrebna, ali ne i kolika; da je neophodno da zakon stupi na snagu što pre, “kako bi se izbeglo prekoračenje roka za završetak Projekta”, ali se ne navodi koji je to rok, niti u kojem je opštem pravnom aktu ili ugovoru predviđen. Tvrdi se da ne postoji potreba za usaglašavanjem zakona sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, koju bi takođe trebalo uzeti sa rezervom, naročito s obzirom na moguće narušavanje konkurencije među privrednim subjektima.

¶

NEMANJA NENADIĆ
programski direktor Transparentnosti Srbija

pojedini zaposleni u institucijama koje imaju odgovornost da zaštite javni interes od samovolje i bahatosti koje imamo na projektu “Beograd na vodi”. Oni pod pritiscima i plašeći se za svoja radna mesta propuštaju da reaguju na to, ali nam neretko tajno ili neformalno ukazuju na nove probleme ovog projekta, na

povrede procedura i zakona, dostavljaju dokumenta i pružaju podršku.

Šta ćete da radite sa patkom nakon izglasavanja lex specialisa?

Možda će nam patka još neko vreme biti potrebna kao simbol ove prevare i otpora. Međutim, siguran sam da ćemo se, uz podršku javnosti, odupreti mutnim

radnjama političara i investitora, da ćemo tako promovisati legalne i transparentne principe razvoja grada, da ćemo time doprineti da naše društvo postane solidarnije, pravičnije i humanije i da će patka otploviti Savom, da se nikada više ne vrati.

¶

MIRKO RUDIĆ

Prometej na 78 obrtaja

Dete je u permanentnoj misiji otkrivanja sveta, pa mu je svašta novo i zabavno: hoće, recimo, da rafalno pritiska preki-dač i tako pali i gasi svetlo, oduševljeno činjenicom sopstvene "božanske" moći proizvođenja svetlosti ili mraka, hoće da razbije neku spravicu ne bi li videlo "šta ima unutra", i sve tako... Kad smo bili klinici, u ona pradávná gramofonska vremena, zabavljalo nas je i ovo: pustiš neku long-plej ploču, kakve se inače slušaju na 33,3 obrtaja, i podesiš brzinu na 45 obrtaja (na kojoj su se zapravo slušale singl ploče), pa ti je silno zabavno kako se muzika odjednom neprirodno ubrzala, a pevačev glas "utanjio"; još je mnogo urnebesnije ako podesiš gramofon na 78 obrtaja, pa se ono što je bilo muzika pretvori u nekakvu frenetičnu, vrištavu karikaturu... Kažem, znalo je to da bude baš zabavno, ali pod uslovom da to čuješ prvi ili drugi put, i da nisi stariji od, šta znam, osam-devet godina. Ako i nakon te dobi i nakon tog već overenog otkrića ovo "ubrzavanje" ploče nastavi da bude najsmešnija stvar koju umeš da smišliš sebi za razonodu, možda je ipak vreme da, uz brižnu pratnju roditelja, kod stručnjaka proveriš da li je s tobom sve u redu i razvijaš li se mentalno makar minimalno poželjnim tempom.

Aleksandar Vučić plagira, citira, a zatim sumanuto diletantskim i pregrejanim "sprovođenjem" obesmišljava i unakažava ideje svojih nekadašnjih ljutih protivnika

Otkud sad ove vinilne reminiscencije? Pa evo, slušam nešto Aleksandra Vučića, pa se setih tih dana... Mislim, naime, da sam koliko danas dokonao šta je prava misija sadašnjeg, "preumljenog" Vučića: on je tu zato da ogadi, obesmisli i na svaki drugi način iskarikira ama baš svaku ideju na kojoj ste zasnivali svoj pogled na svet u ona vremena kada je Vučić bio jedan od kapelmajstora mahnitog radikalskog orkestra. Tada ste, eto, bili na suprotnim stranama; vi se niste u međuvremenu priklonili njegovim idejama – ne možeš se prikloniti nečemu tako zaumno antiistorijskom – nego se on, kao biva, priklonio vašim. Nije li to, uostalom, svojevrsni trijumf, ne bi li trebalo da budete zadovoljni? Da, ali – ne. Jer je Vučić, naime, s vašom melodijom i vašim refrenima uradio sledeće: konfiskovao je vašu ploču, a onda ju je pustio na sav glas, preko svih razglasa u zemlji, ali – na 45 obrtaja. A onda mu ni to nije bilo dovoljno, nego je svičnuo onu ručku na 78 obrtaja, tako da sada vaša muzika zvuči kao panično vrištanje retardiranog evnuha dok beži pred razjarenom Godzilom koja ruši sve pred sobom. Bazično, dakle, zvučni zapis je isti, sve je formalno tu, ali – sve zvuči sasvim maloumno. Kako bi drugačije i zvučalo kad je temeljno *zloupotrebljeno*?

Šta pisac hoće da kaže? Evo slušam Vučićev skupštinski lament nad Beogradom na vodi, a i šire, i šta čujem? Pa, ovo kao da je kopipejstovao iz, na primer, neke studije Latinke Perović ili Dubravke Stojanović, koje su istraživale bezbroj-

ne primere tvrdoglavog otpora modernizaciji u Srbiji XIX i XX veka: od uvođenja železnice, struje, vodovoda, kanalizacije itd. Sve je to bio deo konzervativne, patrijarhalno-izolacionističke "agende" po kojoj Nama ne trebaju sve te tuđinske novotarije i sva ta promaja iz velikog sveta, jer će to da nas otrgne iz naše samozadovoljne učmalosti, a šta ćemo onda mi jadni bez nje, kada je ona osnov i залог našeg identiteta?!

Slušam, rekoh, Vučića kako izgovara plagirani i unakaženi tuđi tekst, i sviće mi šta je to što taj čovek radi poslednjih godina: da, on sistematski plagira, citira, a zatim sumanuto diletantskim i pregrejanim "sprovođenjem" obesmišljava i unakažava ideje svojih nekadašnjih ljutih protivnika. I tako će ih konačno poraziti i poniziti (što mu oponiranjem nikako nije uspevalo, naprotiv), pa makar i na poprištu ovog bizarnog sraza ne ostao kamen na kamenu... Ne kažem da on to radi sasvim svesno, tj. baš s tom jasno definisanom namerom: misliti tako značilo bi precenjivati ga, i to ne njegovu pakost, nego njegovu pamet. Ali, to nije ni važno: bitan je efekat koji će ovo Vučićevo ludovanje na 78 obrtaja ostaviti na naše živote i na društvenu stvarnost, a taj je učinak devastirajući.

Zato je važno ne dozvoliti plitkom, dosadnom demagogu da bedno falširanim analogijama i ostalom ispraznom pirotehtnikom jedan visoko koruptivni i fundamentalno štetočinski projekat proda pod bubrege kao takoreći prometejski akt revolucionarne modernizacije, kojem mogu da oponiraju samo nekakvi palanački mračnjaci koji u svom "balkanskom" zaplotnjaštvu više vole da gledaju ruševne stračare i zardale šine. Drskom kradljivcu tuđe intelektualne svojine treba ipak staviti do znanja da nismo svi pobonavili i da mu ova jeftina šarada neće proći: nema ama baš ničega "modernizacijskog" niti "emancipatorskog" u izgradnji šume poslovno-stambenih solitera i gigantskog šoping-mola u jezgru (bilo kojeg) grada, niti u ružniranju saobraćajne infrastrukture, neustavno prisilnoj konverziji javnog dobra u privatnu prćiju i svim drugim pratećim nevoljama koje BNV već sada donosi. Ne donosi BNV Beogradu i Srbiji nikakve nove tehnologije i nove, slobodnije životne obrasce – što je odlika svake stvarne modernizacije – nego, naprotiv, stereotipno i eksploatacijski parazitira na već odavno postojećim i čak dobrano izanđalim (pretežno "trećesvetskim") obrascima, a jedino što donosi su lepe pare za učesnike tog koruptivnog lanca. Muda, dakle, nikada neće biti bubrezi, a detetu bi trebalo nekako oduzeti gramofon, jerbo će inače drndanjem uništiti celu kolekciju ploča, koju ionako ne ume ni da sluša s razumevanjem, a kamoli da svira.

Uloga dvorske lude u državnoj politici

U oštroj konkurenciji poltrona u Vučićevoj vlasti Vulin se probio u prve redove, moglo bi se reći i na vodeću poziciju, čemu su verovatno doprineli staž koji je pekao kod Mire Marković i saveti Milorada Vučelića, iskusnog u tom poslu. Na sadašnjoj poziciji, Vulin izgovara ono što bi Vučić rado želeo, ali ne sme jer ga motre i sa strane, a kao nagrada stiže tapšanje po glavi poput izjave da je Vulin pametniji od njega

Počelo je tako što je 31. marta ispred Palate pravde Vojislav Šešelj zapalio hrvatsku zastavu, kao odgovor na odluku Žalbenog veća Haškog suda da se vrati u pritvor. Hrvatski premijer Zoran Milanović pozvao je Srbiju da ispuni svoje obaveze prema Haškom tribunalu i u najskorijem roku isporuči Šešelja u Hag; ministar za rad, boračka i socijalna pitanja u srpskoj vladi Aleksandar Vulin prozvao je Milanovića da na antisrpskoj retorici planira da dobije buduće izbore, pominjući da su Srbi iz Hrvatske bežali pred jamom i ustaškim generalom, bivšim haškim optuženikom Antom Gotovinom; Vulinov parnjak u hrvatskoj vladi Predrag Matić je rekao: "Za Vulina bi mogla da bude ista poruka kao i za Šešelja: Idi, bre, pa se leći"; Vulin mu je, između ostalog, odgovorio: "Možda za mene ima leka, ali se ministar branitelja Matić od ustaštva neće izlečiti nikada", i pozvao Milanovića da dođe u Srbiju i upozna 250.000 proteranih Srba iz Hrvatske...

Hrvatski ambasador u Srbiji Gordan Markotić pozvan je na konsultacije u Zagreb, a prvi znak smirivanja bila je izjava premijera Srbije Aleksandra Vučića, koji je rekao da Srbija neće povlačiti svog ambasadora iz Hrvatske (doduše, ambasadora tamo i nema, na dužnosti je otpravnik poslova). Pomirljiv ton su prihvatili i drugi zvaničnici obe strane, pa bi se na prvi pogled reklo da je u pitanju bila samo prolazna bura koja neće poremetiti nove, dobrosusedske odnose.

Ima, međutim, mnogo toga što kvari idilu koja izbija iz reči šefova diplomatije Hrvatske i Srbije Vesne Pusić i Ivice

Dačića da obe zemlje žele "normalizaciju odnosa i smirivanje strasti", da se hrvatski ambasador vraća u Beograd posle Uskrsa, da "incidenti ne smeju da ugroze obostranu želju za unapređenje odnosa dve zemlje". Na primer, Aleksandar Vulin je rekao da nema zbog čega da se izvinjava, a Vučić tek što je izjavio da je Vulin pametniji od njega jer je odmah prozreo zaveru da se srpska vlada i premijer ruše vraćanjem Šešelja iz Haga, dok je on, Vučić, to shvatio tek ovih dana.

GLAS IZ TRBUHA

Nekada je posao dvorske lude bio ozbiljan, sa tog mesta se, između ostalog, vladaru poručivalo ono što niko drugi nije smeo da izgovori. Da bi tako nešto bilo moguće, tu funkciju je morala da obavlja inteligentna i duhovita osoba (ima takav lik u filmu *Banović Strahinja*, glumi ga Kole Angelovski). Vremena su se, međutim, promenila.

Drugačija upotreba dvorskih luda na ovim prostorima učestala je krajem osamdesetih godina prošlog veka. Bilo je toga onoliko kod Miloševića, čak nije bilo ni nužno da neko za takvu ulogu bude deo vlasti, mogao je biti i protiv nje. Služile su različitim svrhama, na primer da vođa ima naspram sebe nekoga za koga može da kaže: "Šta se žalite kakav sam ja, pogledajte ove druge", ili da izgovore ono što vođa ne bi direktno, mada će to kasnije u praksi sprovesti. Tako je Šešelj pričao o klanju Hrvata zarđalim kašikama i obračunavao se javno sa taksistima, učiteljima, studentima, pretio i mahao pištoljem, pred početak rata na

Kosovu kao potpredsednik vlade prethodio da će ako počne NATO bombardovanje Srbi teško postradati, ali da Albanaca na Kosovu neće biti. Bilo je i onih koji su put ka vrhovima krčili samo poltronstvom i idolopoklonstvom, poput Aleksandra Vulina, tadašnjeg genseka JUL-a, partije Mirjane Marković.

Promenom vlasti u Srbiji 5. oktobra 2000. činilo se da su karijere poput njegove okončane, ali se Vulin pokazao mnogo žilavijim nego što je delovao na prvi pogled. Kada se na vlasti opet pojavio veliki predator uz koga je mogao da se zakači, karijera mu je krenula uzlaznim tokom.

Kandidata za glavnu ludu na sadašnjem srpskom dvoru je bezbroj, a razlog je pad kriterijuma u odnosu na srednjovekovna vremena. Inteligencija i duhovitost nisu više uslov, svako ko se našao na političkoj sceni sticajem okolnosti a zna

za sebe da je skromnih intelektualnih i ostalih sposobnosti to nadoknađuje gorljivošću i poltronstvom. U oštroj konkurenciji poltrona u Vučićevoj vlasti Vulin se probio u prve redove, moglo bi se reći i na vodeću poziciju, čemu su verovatno doprineli staž koji je pekao kod Mire Mar-

No, pozicija hrvatskih političara je trenutno takva da ne moraju da govore samo kroz Matićeva usta, kao kada se on breca na Vulina. U salvi pomirljivih izjava srpskih i hrvatskih državnika posle najnovijih incidenata istakli su se i predsednički dvori obe zemlje. Predsednik Srbije

rat bio pravedan i oslobodilački, vojno-policijska operacija Oluja legalna i legitimna, a general Gotovina zapovednik pobjedničke vojske." Da potkrepi ove reči, hrvatska predsednica je nešto kasnije izjavila da će Ante Gotovina i Mladen Markač biti deo savetodavnog tela Veća za domovinsku bezbednost. "Želela sam da se i general Gotovina uključi u rad ovog važnog Veća za domovinsku bezbednost, mi smo i prijatelji dugi niz godina", dodala je ona.

I tako, došli smo do suštine sadašnjih odnosa Hrvatske i Srbije. Dok srpski predstavnici pritisnuti mnogim problemima kroz zube govore o saradnji sa onima koje su do juče zvali samo ustašama, puštajući Vulina da lane koju i "Informer" da objavljuje skradne priče o hrvatskoj predsednici, hrvatski govore isto, ali lupaju čuške poput ove sa Markačom i Gotovinom iz usta same predsednice. Biće da je razlog za to što se osećaju kao pobednici u ratu, a predvode zemlju koja je već ušla u Evropsku uniju, pred čijim vratima Srbija čeka, pa misle da im se tako može. Osim toga, izbori kucaju na vrata, a pred biračima istresanje na Srbe nikako ne može da promaši.

Strance srpsko-hrvatska priča više ne zanima previše, valjda smatraju da su sve namirili kada su na ravne časti oslobodili u Hagu Jovicu Stanišića i Frenkija Simatovića, Antu Gotovinu i Mladena Markača. Tako srpske i hrvatske vlasti ostaju jedne drugima da kada je teško – jer su građani nezadovoljni zbog boljeg života koji nikako da stigne ili kakvih drugih problema – periodično aktiviraju osvedočena neprijateljstva, jer je lakše baviti se drugima nego sobom.

Kako god, srpsko-hrvatski odnosi ipak su uznapređovali. Dok su se devedesetih problemi rešavali oružjem, ovih dana se koristi samo verbalna municija, mada su neki od aktera isti kao pre dvadeset i kusur godina. A razloga za likovanje nema nijedna strana, kako god izgledale "pobede" ili porazi u trenutnim prepucavanjima. Slika stvarnosti na obe strane je bezbroj vulina i fredova kojima bi u normalnim okolnostima sledovale pijačne tezge ili, uvrh glave, mesto nižeg čate u nekoj lokalnoj opštinskoj upravi, a ova-ko su tu gde jesu.

MOMIR TURUDIĆ

**BORBA ZA
MESTO PORED
VUČIĆEVOG
KOLENA:
Aleksandar
Vulin
vs.
Nebojša
Stefanović**

Foto: Petar Milošević

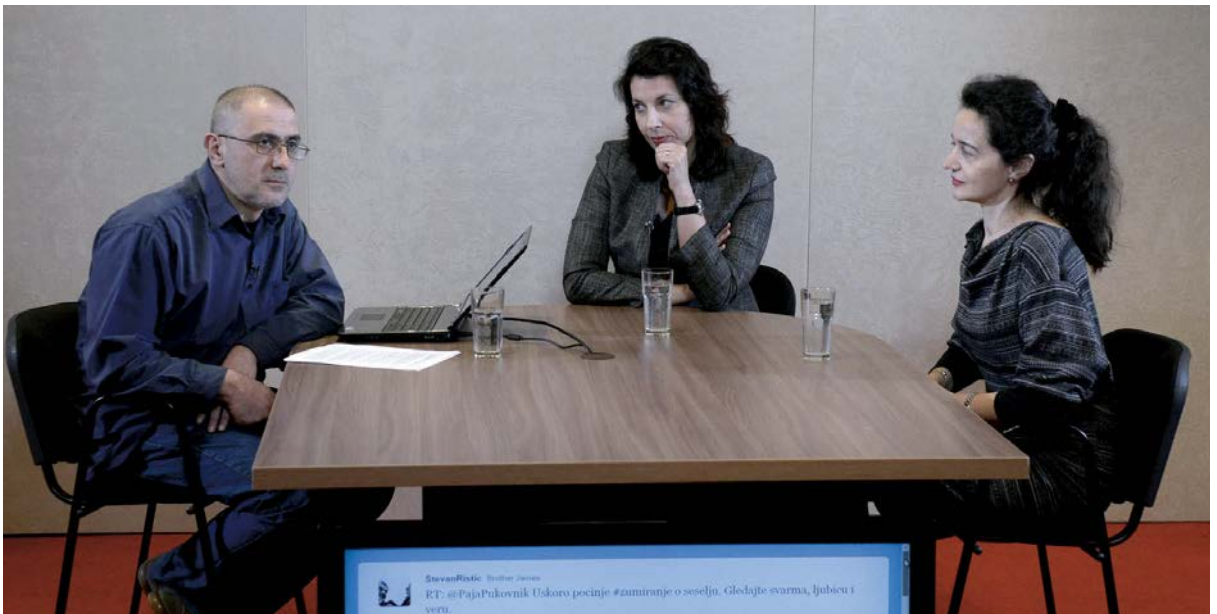
ković i saveti Milorada Vučelića, iskusnog u tom poslu. Na sadašnjoj poziciji, Vulin izgovara ono što bi Vučić rado želeo, ali ne sme jer ga motre i sa strane, a kao nagrada stiže tapšanje po glavi poput izjave da je Vulin pametniji od njega.

KOMŠIJSKA MUSTRA

Nije nikakva uteha da pojava ljudi nikakvih biografija na mestima sa kojih se oglašavaju u ime države nisu specijalitet samo srpskih vlasti: eno hrvatskog ministra "branitelja" Predraga Matića Freda na funkciji od 2011. (pre toga je bio savetnik za "branitelje" predsednika Ive Josipovića), a od kvalifikacija mu je, uz završenu učiteljsku školu, najvažnija ona što se hvali da je lično u Vukovaru uništio devet "oklopnjaka" JNA, a posle pada Vukovara "devet meseci bio u zatočeništvu u tri srpska koncentraciona logora".

Tomislav Nikolić poručio je predsednici Hrvatske Kolindi Grabar Kitarović da je čin spaljivanja zastave Hrvatske za svaku osudu i da će protiv počinioaca biti preduzete sve mere predviđene zakonom. Kolinda Grabar Kitarović se srdačno zahvalila dodajući da se raduje budućoj saradnji. Uz to, hrvatska predsednica rekla je da je povlačenje hrvatskog ambasadora iz Beograda bio ishitren potez. "Ne mogu se oteti utisku da je ovo povlačenje ambasadora jednim delom uslovljeno i činjenicom da smo u predizbornoj godini. Hrvatskoj je u interesu da Srbija postane članica EU", dodala je ona, kao i da prepoznaje Nikolićevu iskrenu želju za jačanjem odnosa dve države.

Međutim, u moru slatkorečivosti je i dodatak u kome predsednica kaže: "Mi jako dobro znamo, a nadamo se da će i u Srbiji to prihvatiti, kako je Domovinski

Fotografije: M. Milenković

Zumiranje 14

Šešelj kao paradigma sadašnje vlasti

Ako Šešelja vidimo kao velemajstora zamajavanja, onda je on paradigma današnje vlasti, a u tom slučaju, on u Srbiji ima više od jednog sledbenika, zaključak je 14. po redu emisije "Zumiranje".

O Šešelju, njegovoj ulozi i drugim političkim pitanjima u Srbiji u četrnaestoj po redu emisiji "Zumiranja" sa Ljubicom Gojgić, urednicom informativnog programa Radija B92, i Verom Didanović, novinarkom nedeljnika NIN, razgovarao je Filip Švarn, odgovorni urednik nedeljnika "Vreme".

Prisećajući se devedesetih kada su Vojslav Šešelj, Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić bili stranačke kolege i vreme na nakon Šešeljevog odlaska u Haški tribunal, sagovornici su pokušali da sagledaju kakav je njegov uticaj u sadašnjoj politici Srbije.

Značaj Haškog tribunala u unutrašnjoj politici Srbije naročito je izražen od 2000. godine, kaže Ljubica Gojgić: "Sve do izvršenja poslednje obaveze i odlaska Ratka Mladića, Hag je bio odrednica domaćih političara. Setimo se da je Šešelj u Hag gotovo odjurio. Komentarisalo se da je jedva čekao da ode iz Srbije nakon ubistva Đinđića. Međutim, postupak protiv njega je pokazao da javnost u Srbiji, mediji i stručnjaci nisu zainteresovani za

nacionalni interes. Ljudi su propuštali suđenja načelniku generalštaba, bivšem predsedniku Srbije Milanu Milutinoviću, celokupnom vojnom vrhu, a danas se suđenja Ratku Mladiću i Radovanu Karadžiću uopšte ne prate. Šešeljevo suđenje je praćeno jer je bilo vrhunska cirkuska predstava. On je otišao obećavši da će dovesti sud do besmisla, i to je uspeo."

Odnosi koji su vladali u srs-u pre Šešeljevog odlaska u Hag, kada su uz njega na vrhu stranke bili Nikolić i Vučić, potpuno su suprotni današnjim pozicijama, smatra Vera Didanović: "U vreme radikalna sva trojica su bili ljuti nacionalisti, a danas imamo jednog izrazitog proevropejca, jednog nacionalistu i jednog za koga nismo baš u svakom trenutku sigurni gde se nalazi, ali je pretežno okrenut ka Rusiji. U metodološkom smislu se neke stvari nisu promenile. Kod radikala se znalo ko je glavni, ko je za šta zadužen. Ono što je srs razlikovalo od svih ostalih stranaka u Srbiji je da ništa što se ticalo unutrašnjeg života stranke nije moglo da procuri. Slična je situacija sada sa naprednjacima.

Često se govori o sukobu između Vučića i Nikolića, a onda vidimo da oni funkcionišu uspešno, kao pragmatični ljudi koji već 25 godina žive od politike i vrlo su svesni da su jedan drugom potrebni."

IZNEVERENA OČEKIVANJA

Iako su mnogi u Srbiji po povratku Šešelja očekivali oštrij odnos prema nekadašnjim stranačkim kolegama, u njegovim nastupima nema ljutnje i iznošenja "prljavog veša", onoga što se moglo čuti iz sudnice, kada je bio mnogo radikalniji prema svom "političkom sinu" i kumu. Jedna od često citiranih Šešeljevih izjava glasi da ima tri cilja: da uništi Aleksandra Vučića, da uništi Tomislava Nikolića i da uništi Aleksandra Vučića i Tomislava Nikolića, kaže Gojgić: "On svoj povratak započinje uključivanjem u predizbornu kampanju u Hrvatskoj gde napada Iva Josipovića i postaje zvezda po lokalnim medijima koji navijaju za kandidatkinju HDZ-a. Ovde nam u nastupima objašnjava kako je provodio dane u pritvorskoj jedinici, govori svašta o Zoranu Đinđiću, nudi

novu ekonomsku politiku i pali hrvatsku zastavu. Međutim, ne ponavlja ono što su ljudi očekivali u odnosu prema nekadašnjim partijskim saradnicima.”

Vera Didanović smatra da se deo javnosti koji ne voli Vučića nadao da će Šešelji biti taj koji će premijeru urušiti rejting. Ona je dodala i da u politici Aleksandra Vučića ima mnogo sličnosti sa Šešeljevom politikom: “Devedesetih, u vreme dok je SRS bio ekstremno nacionalistička stranka, niko nije mogao da izađe na kraj sa Šešeljem zato što većina ljudi nije mogla da pređe granice koje je on mogao. Sada se prelaze neke druge granice i u retkim situacijama kada neko ima prilike da razgovara sa premijerom, nema načina da izađe na kraj sa njim. Taj model je savladan devedesetih i dobro se primenjuje u novim okolnostima.”

Odnos Šešelja prema Nikoliću i Vučiću u SRS-u, sličan je odnosu Vučića prema ministrima. Tokom devedesetih novinari su često bili u prilici da vide članove stranke postrojene i Šešelja koji ih disciplinuje na razne načine, a nešto slično može se videti i danas u nastupima, na konferencijama za medije i sednicama Vlade. To je preuzet model, kako u odnosu prema saradnicima tako i u odnosu prema javnosti, saglasni su sagovornici.

“Jedina razlika između nekadašnjeg SRS-a i SNS-a danas je u odnosu prema Zapadu. Šešelju je Zapad bio mrzak, pa i sada imamo pretnju da će među narednim zastavama koje bude palio možda biti američka. Došlo je do transformacije – oni koji su bili na listama nepoželjnih dve decenije, sada su ambasadori, omiljeni političari, oni kojima se veruje”, kaže Ljubica Gojgić.

Kada je o odnosu prema medijima i javnom mnjenju reč, Didanović smatra da je Aleksandar Vučić još ranih devedesetih dobro poznao medijsku scenu i pažljivo pratio istraživanja javnog mnjenja: “Premijer ume da čita i zaključuje kao malo koji drugi političar. On je najpažljiviji čitalac, najbolji medijski analitičar i analitičar javnog mnjenja. Njegova politika na dnevnoj bazi se usklađuje sa stavovima građana. Šešelji je ranije voleo da razgovara sa nezavisnim medijima, da čuje drugi stav i da se prema tome opredeljuje. Vučić radi nešto slično samo na mnogo višem nivou.”

Sa ovim se složila Ljubica Gojgić dodajući da je Vučić i najveći kreator onoga što se u medijima pojavljuje: “Tako je Šešelji pretio novinarima, oni su dolazili do njega, bio je pristupačan, a i mediji su bili hrabriji, verniji svojoj misiji. Ne možemo za sve danas da krivimo premijera. Možemo za klimu i atmosferu koja je stvorena, ali ne i da pobeegnemo od svoje odgovornosti. Nju delimo, čak je možda naša krivica veća od krivice vlasti.”

Podsećajući da su naprednjaci došli na vlast zahvaljujući pobedi Tomislava Nikolića, a da je iste godine na izborima za gradonačelnika Aleksandar Vučić izgubio, Didanović je kazala da je on pridobio biračko telo zahvaljujući hapšenju Miškovića:

“Vučić je mudro markirao onoga koga su građani doživljavali kao nekoga ko je pokupio novac. Njegov skok je bio baziran na borbi za pravdu i borbi protiv korupcije. On sve vreme igra drugu vrstu igre – usvaja sve ono što se nameće na putu ka EU, ali u medijima koji su mu najbliži se ne mogu naći proevropski stavovi i tako hrani svoje biračko telo. Zgodno objašnjenje za zapadne partnere glasi da tako mora da se radi jer je biračko telo takvo.”

SAMOPROMOCIJA I SKRETANJE PAŽNJE

Povratak Šešelja iz Haga mnogi su iskoristili za sopstvenu promociju smatra Gojgić: “Najveća tragedija je u tome što se više ne zna zašto se Šešelju sudi. To je potpuno zaboravljeno zbog nekompetentnosti haškog tužilaštva koje pokušava da se vrati u žižu javnosti. Odluka suda da se Šešelji vrati u Srbiju doneta je nakon usvajanja njegovog zahteva za izuzimanje sudije. U vreme kada je proces završen i kada se očekuje da usaglašena presuda bude odštampana, dolazi novi sudija koji obaveštava sudsko veće da mu je potrebno neograničeno vreme da se upozna sa slučajem. Pošto se ne

zna kada će presuda biti saopštena, donosi se odluka o Šešeljevom puštanju. HDZ to odlično koristi u svojoj predizbornoj kampanji. Hrvatski predstavnici u Evropskom parlamentu takođe, ali i Serž Bramerc, čija je pozicija uzdrmana. Pravda, žrtve i ratni zločini čak nisu ni sporedna stvar, već ih uopšte nema.”

U Srbiji se njegov povratak koristi kako bi se skrenula pažnja javnosti sa bitnih pitanja kao što su podaci o padu helikoptera, o siromaštvu, padu privredne aktivnosti, dogovor sa MMF-om. “Čuli smo zanimljivu najavu o povećanju plata i penzija, čeka nas pitanje nastavka dijaloga sa Prištinom, odnos prema Rusiji, najava da će Srbija morati da se opredeli... Svim tim temama bavili smo se manje nego Šešeljem”, dodaje Gojgić.

Tokom razgovora bilo je reči i o tragediji helikoptera. Sve ono što se nalazi u izveštaju teško se može podvesti pod “nema tu ništa spektakularno”, smatra Didanović: “U izveštaju se vidi da su neke stvari ozbiljno propuštene i da ima potrebe za skrivanjem činjenica. Na kraju je premijer spasilac časti pilota. Opet je on taj koji vredi više od svih nas zajedno, cele zemlje, svih stručnjaka i izveštaja. Pono vo je zamenio teze, za napad na pilote optužio novinare i medije koji su pitali i interesovali se.”

Kada je o izveštavanju o nesreći reč, Gojgić smatra da je bilo dosta konfuzije i da nije problem ako su novinari imali dojavu da će se na aerodromu nešto desiti i pojurili za ekskluzivom: “Ono što je problematično i što nismo do kraja saznali je to da li je neko govorio novinarima da se očekuje sletanje u trenutku kada je helikopter već bio srušen.”

Zajednički zaključak sagovornika glasi da ako Šešelja vidimo kao velemajestora zamajavanja, onda je on paradigma današnje vlasti, a da u tom slučaju, on u Srbiji ima više od jednog sledbenika. ¶

Priredila: KATARINA STEVANOVIĆ

ZUMIRANJE

Naredna emisija biće emitovana
 uživo na www.vreme.com/zumiranje
 u nedelju 19. aprila u 20 časova.

Vučićevo pevanje u šumi

Svi nam, navodno, zavide zbog uspeha u oporavku privrede, ali šta se tačno krije iza cifara kojima se premijer hvali

Nakon što je krajem marta uznemirio duhove izjavom da će pokrenuti razgovore sa MMF-om o postepenom povećavanju plata i penzija već krajem ove godine, jer, navodno, postoje "ozbiljni znaci ekonomskog oporavka", premijer Srbije Aleksandar Vučić je naizgled brzo ustuknuo, pa je protekle subote (4. aprila) rekao da bi građani poboljšanje standarda "mogli da osete za dve godine", te da bi "veće plate i penzije mogle da se očekuju samo ako se u narednom periodu pokaže da postoji zdrava ekonomska podloga za takve poduhvate". No, izgleda da mu se ne odustaje od prvobitne ideje, pa je, zatim (7. aprila, u "Politici"), opet izjavio da "povećanje plata i penzija zavisi od nas i uveren sam da ćemo to postići do kraja godine".

I ministar finansija Dušan Vujović se uključio u eksploataciju ovog "podbačaja deficita", pa je rekao (5. aprila) da su budžetski prihodi u prvom kvartalu planirani na 23 milijarde dinara, a ostvareno je 42 milijarde dinara, i tome dodao da trend porasta prihoda traje već nekoliko meseci, pa je moguće, ako se tako nastavi, da do kraja godine dođe do revizije sporazuma sa MMF-om. No, da li se, paralelno sa povoljnim rezultatima u kontroli budžetskog deficita, o kojima govore premijer i ministar finansija, "ozbiljni znaci oporavka" doista ukazuju na privrednom horizontu, to je veliko pitanje.

PROJEKCIJE I REZULTAT

Kad je reč o spomenutom povoljnom kretanju budžetskog deficita na početku 2015. godine, stručnjaci su već dokazali da je on u prva tri ovogodišnja meseca na nivou od 21,44 milijarde dinara, dok je u aranžmanu sa MMF-om projektovan na 55 milijardi dinara (prošle godine, u prvom kvartalu je iznosio 71 milijardu dinara). Dakle, taj deficit je doista manji za 60 odsto od dozvoljenog u sporazumu sa MMF-om. Međutim, Fiskalni savet Srbije je već reagovao upozorenjima

koja smanjuju pozitivan značaj povoljnih budžetskih podataka. Naime, Pavle Petrović, predsednik ovog saveta, rekao je da su za dobre vesti "delom zaslužne privremene mere i da je stvarni deficit oko 40 milijardi dinara". I Miloško Arsić, sa Ekonomskog fakulteta u Beogradu, ističe da se iz povoljnih vesti o kretanju budžetskog deficita teško može izvući zaključak da je privredi krenulo bolje, jer da nije bilo smanjivanja penzija i plata, sa tromesečnim efektom uštede od preko 40 milijardi dinara, budžetski deficit bi bio na nivou od 46-48 milijardi dinara ("Blic", 4. april). Poenta njegove izjave, dakako, nije da negira budžetsku uštedu, koja je realno evidentna, već da problematizuje tezu o nekim pozitivnim privrednim pomacima koji navodno iza svega stoje.

Stojan Stamenković, urednik MAT-a, zamoljen da komentariše Vučićevu ocenu (u spomenutom intervjuu u "Politici"), da bi povećanje plata i penzija "doprinelo potrošnji i povećanju prihodne strane budžeta, a ne bi napravilo dramatične probleme vladi na rashodnoj strani", za "Vreme" je izneo oprezan komentar: "To bi povećalo potrošnju, ali ne treba zaboraviti da je državni budžet upao u preveliki deficit kada su povećane penzije pre nekoliko godina. Vlada zasad nema druge mere kojima bi se suzio deficit. Kad donese sve druge mere koje su u tom smislu potrebne, onda bi se o svemu tome moglo razgovarati. To povećanje nije moguće, bar ne u ovoj godini. Možda će biti moguće pre 2017. godine."

Varljivost ružičaste slike o uzrocima pozitivnog kretanja državnih prihoda povećava i činjenica da je početkom ove godine Vlada od javnih preduzeća "uterala", po osnovu dividendi, oko 14 milijardi dinara, što je dvostruko više nego prethodne godine, tako da izlazi da je zapravo boljom naplatom poreza i (uvećanih) akciza stanje poboljšano tek za nekoliko milijardi dinara (od akciza milijardu dinara više nego u isto vreme prošle godine). Uz te povećane prilive je i manja

"investiciona potrošnja" države u prvom kvartalu (za 5 milijardi dinara), što zbirno, ali samo trenutno, ulepšava sliku stanja u državnoj kasi, ali ne ide naruku privrednoj konjunkturi.

U stvari, nema potrebe da se "znaci oporavka privrede" traže na indirektan način, kada, uglavnom, suprotne trendove verno odslikavaju direktni podaci o proizvodnji, spoljnotrgovinskoj razmeni, pa i o prometu u trgovinama.

EVRI I DOLARI, OBRNUTA SLIKA

Prema saopštenju Republičkog zavoda za statistiku (RZS), industrijska proizvodnja u Srbiji je u februaru bila za 3,3 odsto manja nego u istom mesecu prošle godine, a u odnosu na prošlogodišnji mesečni prosek čak za 6,3 odsto. U prva dva meseca proizvodnja je bila manja za 3,1 odsto. Neke privredne grane beleže doista zabrinjavajući pad aktivnosti, na primer energetska proizvodnja (najviše proizvodnja električne energije) ima pad od 14,7 odsto. Pada i proizvodnja robe za trajnu potrošnju za 3,7 odsto. U celini uzevši, preko polovine privrednih grana beleži pad proizvodnje.

Kada budu poznati podaci za mart, moći će se nešto jasnije videti koliko je opasan pad proizvodnje s početka ove godine i da li je u pravu Vojislav Vučković iz Fiskalnog saveta koji sada govori da se "nastavlja rastući pozitivan kratkoročni trend u industrijskoj proizvodnji koji je započeo još septembra prošle godine". On zapravo cilja na prerađivačku industriju (bez prehrambene i industrije građevinskog materijala) – a kakav je to petomesečni pozitivan trend koji celu industriju pet meseci ne može da izvuče iz minus zone. Sliku će, istina, u drugom kvartalu, verovatno, nadalje "popraviti" puka "optička varka" – jer će se ovogodišnji meseci početi u industrijskoj proizvodnji meriti sa mesecima prošlogodišnjih poplava, kada je proizvodnja, naročito u elektroprivredi i rudarstvu, drastično padala.

LAŽNA RUŽIČASTA SLIKA: Prazna korpa

Foto: A. Andić

Vučković govori i o izvozu kao stimulatoru domaće konjunktura. Ipak, da privreda početkom ove godine, pored smanjene unutrašnje intermedijarne tražnje, zapravo i nije dobila naročiti impuls sa svetskog tržišta ukazuju i pokazatelji o spoljnotrgovinskoj razmeni Srbije u prva dva meseca ove godine. Zanimljivo, kada se spoljnotrgovinska razmena iskazuje u evrima, imamo pozitivne trendove, a kada se iskazuje u američkim dolarima (kako se decenijama iskazivala) slika je potpuno suprotna. Prema podacima RZS-a, ukupna razmena u januaru i februaru ove godine iznosila je 4.629,8 miliona dolara i bila je, prema istom razdoblju 2014. godine, manja za 11 odsto (zbog pada evra prema dolaru, ona je u "evro optici" povećana za 5,3 odsto). Pritom izvoz je iznosio 1.944,5 miliona dolara i bio je za 11,5 odsto manji (u evrima je bio za 4,9 odsto veći), a uvoz je vredeo 2.685,3 miliona dolara, što je za 10,7 odsto manje nego u istim mesecima prošle godine (iskazano u evrima on je porastao za 4,9 odsto). Glavni izvozni adut Srbije je i početkom ove godine bio izvoz Fijata iz Kragujevca (278,3 miliona dolara u prva dva meseca), a na uvoznoj strani najviše je dato za uvoz prirodnog gasa (182,1 milion dolara).

KONTROVERZE OKO PROMETA NA MALO

Pošto je i promet u trgovinama na malo, naravno, važan pokazatelj trenda konjunktura, premijer Vučić je u svojoj prvoj optimističnoj izjavi o domaćoj ekonomiji na startu 2015. godine naglasio da je on u porastu, što mu je poslužilo da one koji su zbog "programa odricanja" upozoravali da će taj program voditi padu prometa, to jest padu privredne aktivnosti, nazove sumnjivcima i pesimistima. Statistički gledano, on je delimično u pravu, jer je promet u trgovinama u prva dva meseca povećan za 1 odsto u

Pet uslova za rast

ŽELEZARA, AUTOMOBILI, GAS, ENERGETIKA, INFRASTRUKTURA: Miladin Kovačević

Foto: M. Milenković

Na pitanje "Vremena" šta se sve mora učiniti kako bi BDP Srbije već ove godine zabeležio makar minimalan rast, Miladin Kovačević, prvi čovek RZS-a i urednik MAT-a, odgovorio je: "Potrebno je da Smederevska železara krene sa većom proizvodnjom i to sada očekujemo od stranih menadžera. Drugi uslov je da automobilska industrija ponovo dostigne nivo proizvodnje koji je uporediv sa 2013. godinom, a to se sada čini realističnim. Treći je uslov da se reši problem hemijskog kompleksa i da se on oživi, jer je prošle godine sasvim pao zbog finansijskih problema i cene gasa. Četvrti uslov je da se energetika vrati na dinamičan nivo posle poplava i dramatičnog pada proizvodnje. I peto je da se naglo povećaju ulaganja u infrastrukturu."

tekućim cenama, a u stalnim cenama za 1,4 odsto, posle nekoliko godina kontinuiranog pada (po prosečnoj godišnjoj stopi između 4 i 5 odsto). Kad se podaci o prometu pogledaju detaljnije, vidi se da je promet neprehrambenih proizvoda u međugodišnjem upoređenju opao za 4,7 odsto. Ipak, svi ti podaci su relativno nepouzdati s obzirom, na primer, na pojeftinjenje goriva, pa ispada da promet benzina i dizela pada, a on zapravo raste.

Dakle, treba biti oprezan prema podacima o minimalnom rastu prometa, jer on u Srbiji najčešće samo pokazuje koliki deo maloprodaje u određenom razdoblju beži u sivu zonu ili se iz nje nevoljno vraća, pa se može reći da i sada, moguće, nije reč o povećanom prometu, nego da je povećana naplata poreza, sa pratećim povećanjem poreske strogosti, "vratila" deo prometa u legalne okvire. Uostalom, i ocena spomenute konjunktturne publikacije MAT je nedvosmislena: "Na unutrašnjem tržištu promet u trgovini na malo ne upućuje na oživljavanje privredne aktivnosti."

Uz sve to valja zapaziti i relativno značajan porast maloprodajnih cena u trgovinama između januara i februara od 0,9 odsto, što je prilično visoko kada se ima u vidu da su cene u ovim trgovinama, u februaru ove naspram februara

prošle godine, bile veće samo za 0,8 odsto. Povratak inflacije možda trenutno izgleda dobro za one koji samo gledaju fiskalnu konsolidaciju, ali ne treba zaboraviti da se ona u Srbiji teško stavlja pod kontrolu, kad jednom krene. Zbog toga, kao i zbog procenjenog "antikonjunktturnog" efekta, Vlada Srbije i okleva sa poskupljenjem struje, što je obećano MMF-u, pa se sada razmišlja da se ne aktiviraju akcije na struju, što bi značilo da ona neće poskupeti za 15 odsto, nego upola manje.

NELOGIČNI PODACI O ZARADAMA

Na drugoj strani, kad je u pitanju zvanična statistika zarada, od kojih najviše zavisi kretanje prometa, takođe se javljaju podaci koji izgledaju nelogično. Prema toj statistici ispada da su prosečne zarade "bez poreza i doprinosa" (dakle neto) u razdoblju januar-februar ove godine, prema istom periodu prošle godine, ostale iste u nominalnom iznosu, a bile su realno manje za 0,4 odsto (prema RZS-u). Ako su neto nominalne plate ostale iste, onda ostaje nejasno kako je "kompenzirano" smanjenje neto zarada po "planu odricanja" usvojenom kasno jesenas, čak i ako se ima u vidu da je spomenutim programom smanjenja većih plata ukinut prethodni "solidarni porez" utemeljen još u jesen 2013. godine.

Nešto bolje se smanjenje plata vidi kada se nivo prosečne plate u februaru ove godine uporedi sa nivoom iz februara prošle godine. Tada izlazi da su plate nominalno manje za 3 odsto, a realno za 3,8 odsto – što nekako deluje realističnije. Ipak, ima razloga da smatramo da su plate u značajnom delu javnih preduzeća prošle godine ipak preventivno bile povećane, uprkos Vladinoj zabrani, pre famoznog "smanjenja" u projekciji ovogodišnjeg budžeta, pa su otuda i posle "programa odricanja" sumarno ostale iste. Statistika istovremeno tvrdi da su u javnim preduzećima plate smanjene za 4,5 odsto na republičkom, a 2,3 odsto na lokalnom nivou, dok su, na primer, u prosveti i zdravstvu smanjene za 8 odsto. I to je možda deo "prevaramske kulture" koja, nažalost, caruje u Srbiji pa i u njenim elitnim institucijama (vojsci, policiji, agencijama). U krajnjoj liniji, ostaje činjenica da se, navodno, mesečno na platama "štedi" oko 3 milijarde dinara, a na penzijama blizu 75 milijardi dinara (što ekonomski "masakrira" ovaj "najnemoćniji" deo društva, zajedno sa 500.000 porodica koje izdržavaju penzioneri).

Bitno smanjenje budžetskog deficita u prvom kvartalu ove godine, ipak, ne treba potcenjivati, uprkos svim nabrojanim okolnostima. Pre svega zbog toga što je Vučićev kabinet osetio prvi "dašak uspeha" na ekonomskom polju, a vidljiv je strah da neće uspeti ništa. Međutim, kad posmatrač pogleda šta sve vladu i premijera čeka do kraja ove godine – od paketa od 512 firmi u restrukturiranju (sa 40.000 radnika) koje posle 31. maja čeka stečaj ili "bezuslovna" privatizacija (bolje reći – uglavnom likvidacija), pa do reorganizacije i restrukturacije Srbijagasa, EPS-a i Železnica, uz bankarski sektor koji sve više opterećuju nenaplativi krediti, pa poljoprivreda i stočarstvo koje i na unutrašnjem tržištu mogu da urnišu evropski proizvođači mesa, mleka i drugih prehrambenih prerađevina (zbog toga što ta roba zasad ne može u Rusiju) – onda se mora primetiti da je premijer Aleksandar Vučić opet preuranio sa samohvalom i da je pred velikim mukama, jer se ekonomske teškoće narodu najteže prikazuju kao politički uspesi. ¶

DIMITRIJE BOAROV

Kako zaštititi srpsku poljoprivredu

Protiv seljaka se urotilo sve. I pad vrednosti evra prema dolaru, zbog čega je izvoz iz EU još konkurentniji, ali i rat sankcijama između EU i Rusije zbog krize u Ukrajini, pa se evropski viškovi hrane usmeravaju u Srbiju, delom i po dampinškim cenama

SKUPLJANJE KAJMAKA: Cena uvoznog sira niža je od cene mleka

Fotografije: Reuters

Piše: **Nenad Popović**

Problemi sa kojima su se ovih dana suočili poljoprivredni proizvođači u Srbiji, posebno proizvođači mesa, mleka i mlečnih proizvoda, samo su vrh ledenog brega, koji pretili da potpuno potopi srpski agrar. Uz to, proizvođače mleka iz Srbije tek očekuje pravi pakao. Prvi put posle 30 godina, u Evropskoj uniji su od 1. aprila ukinute proizvodne kvote za mleko pa će sve zemlje moći da ga proizvode koliko žele. Irska je već najavila da planira do 2020. da poveća proizvodnju mleka za čak 50 odsto, iako već sada izvozi čak četiri petine od oko 5,4 milijarde litara koliko godišnje proizvede. Poređenja radi, Srbija godišnje proizvede oko 1,4 milijarde litara, s tim što od toga mlekarскоj industriji na dalju obradu dostavlja samo 780–800 miliona litara. Holandani planiraju da u narednih pet godina povećaju proizvodnju za 20 odsto, a Nemci, uz Francuze najveći proizvođači mleka u EU, da svake godine povećavaju produkciju za jedan do tri odsto. A i do sada je, dok su na snazi bile kvote,

Nemačka skoro stalno probijala limite, zbog čega je samo za kazne platila skoro dve milijarde evra.

Mlekari iz EU su očito već u niskom startu, spremni da ubace u "petu brzinu", uvereni da će dodatne količine mleka i mlečnih proizvoda naći kupce po "razumnim cenama". I upravo od tih dodatnih količina i "razumnih cena" ovdašnje proizvođače tek bi mogla da zaboli glava, iako im ni do sada nije bilo lako. Protiv njih se urotilo sve. I pad vrednosti evra prema dolaru, zbog čega je izvoz iz EU još konkurentniji, ali i rat sankcijama između EU i Rusije zbog krize u Ukrajini, pa se evropski viškovi hrane usmeravaju na nova tržišta, pa i u Srbiju, delom i po dampinškim cenama. Domaći proizvođači tvrde da je cena uvoznog sira niža od cena mleka i drugih sirovina potrebnih za njegovu proizvodnju.

Pri tome, korist od ove nefer utakmice nemaju ni potrošači, jer sav "kajmak", u vidu razlike u ceni, skidaju uvoznici i trgovci.

NEOPREZNO I NEKRITIČKI ISPREGOVARAN SSP

Nedaće za Srbiju počele su neopreznim, nekritički i loše ispregovaranim Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (ssp) sa EU. Negativni efekti su dodatno povećani zbog toga što je tadašnja vlast u Srbiji, iz političkih razloga, kao deo predizbornog obećanja, u septembru 2008. počela jednostrano da primenjuje SSP, iako je on zvanično stupio na snagu tek 1. septembra 2013, nakon što su ga ratifikovale sve članice EU.

Umesto da zaštiti posustalu domaću poljoprivredu, koja je kontrolom cena i na razne druge načine decenijama korišćena kao sastavni deo socijalne politike, za očuvanje socijalnog mira, ovdašnji proizvođači su mnogo brže nego što je to smelo da se dozvoli prepušteni na milost i nemilost mnogo snažnije konkurencije iz EU. Propuštena je šansa da se podsticajima, subvencijama, carinskom zaštitom, prelevmanima, uvoznim kvotama i sličnim merama na vreme podigne kapacitet srpskih farmera. I, da se razumemo, nije to samo "njihov problem". Ako ni zbog čega drugog a ono zbog toga što oko 19 odsto ukupno zaposlenih u Srbiji, dakle svaki peti radi u poljoprivredi, zato što stvaraju više od 10 procenata BDP-a, što svaki peti evro od izvoza zaradimo prodajom proizvoda poljoprivredne i prehrambene industrije i što je to jedna od retkih privrednih grana koja više izvozi nego što uvozi.

Jedna od posledica pune primene SSP-a je smanjenje prosečne stope carinske zaštite za poljoprivredne proizvode sa više od 20 odsto, koliko je bila 2008, kada je započeta postepena liberalizacija, na svega oko dva odsto. Dodatni problem je što su, za razliku od Srbije, sve druge zemlje u procesu pridruživanja EU težile da im se momenat pune carinske liberalizacije poklopi sa formalnim prijemom u EU. Srbija je to već uradila iako iz Brisela stižu jasne poruke da proširenja EU neće biti pre 2020, a nije sigurno da će ga biti ni posle toga. Ni šta će se od Srbije zauzvrat tražiti.

Tim je čudnije što su naši zvaničnici pristali na tolike ustupke i odustali od bilo kakve zaštite domaće poljoprivrede. Ako se nešto hitno ne preduzme stranci će već od septembra 2017. moći da kupuju poljoprivredno zemljište u Srbiji. Neke druge zemlje, članice EU, izdejstvovala su za sebe da se ta zabrana prodaje zemlje strancima produži i na više godina posle prijema u EU. Nije li to dovoljan dokaz da se sve može kada se hoće i da bi u pregovorima sa Briselom trebalo voditi više računa o nacionalnim i državnim interesima.

ZAŠTITNE MERE

I ako se, nažalost, ispostavi da je već kasno za radikalne promene SSP-a, Vlada Srbije ne bi smela da sedi skrštenih ruku, već bi trebalo da insistira na nekim rešenjima koja joj i sam SSP omogućava. Srbija bi, ako želi na dugi rok da stabilizuje tržište i spreči pomor stočnog fonda, za čiju će obnovu posle biti potrebno nekoliko godina, uz interventni otkup viškova tovljenih svinja i mleka u prahu od domaćih proizvođača za Robne rezerve, morala da uvede zaštitne mere za uvoz nekih proizvoda. Takvu mogućnost dozvoljava i član 18. poglavlja o slobodnom protoku roba SSP-a. U njemu se, doduše, navodi da će EU i Srbija postepeno, u roku od 6 godina uspostaviti zonu slobodne trgovine i da se carinama smatraju i sve druge dažbine

KAKO POMOĆI FARMERIMA: Žetva

koje imaju isti efekat, ali se precizira i da se to "ne odnosi na antidamping ili kompenzatorne mere"! Srbija, dakle, i po SSP-u ima pravo na mere kojima će zaštititi domaće proizvođače od nelojalne konkurencije, koji svoju robu na srpsko tržište plasiraju po damping cenama, nižim od proizvođačkih. A upravo je u tome i suština problema. Sa pet do deset puta većim subvencijama od onih koje dobijaju proizvođači iz Srbije, maloprodajne cene mleka iz EU niže su od proizvođačkih cena u Srbiji. Bez dodatne zaštite, srpski proizvođači nemaju nikakvu budućnost.

Indikativne su i neke odredbe člana 32. u kojem se precizira da EU može da suspenduje preferencijalni tretman za proizvode koji su doprineli da kumulativni izvoz iz Srbije u EU u jednoj godini poraste za više od 30 odsto u odnosu na prosek iz tri prethodne godine. Takva odredba, međutim, ne postoji u obrnutom slučaju, za tako snažan rast uvoza iz EU u Srbiju! Zato Srbija ne može da ukine preferencijalni tretman uvoznih sireva iz EU, iako je, na primer, u oktobru i novembru 2014. uvoz trapista povećan za, verovali ili ne, čak 300 odsto! I nikom ništa. Uostalom, to i nije ništa novo, jer je prema podacima Francuskog instituta za nacionalna istraživanja, izvoz mlečnih proizvoda iz EU u zemlje u razvoju između 2000. i 2005. udvostručen.

Član 40. SSP-a, međutim, omogućava da Srbija, ako se ustanovi da postoji damping ili subvencije na osnovu kojih je moguće uvesti kompenzatorne mere, može da preduzme odgovarajuće mere ne samo u skladu sa pravilima STO, čiji Srbija nije član, već i u skladu sa odgovarajućim domaćim zakonodavstvom. Računice eksperata govore u prilog sumnji da se sirevi iz EU prodaju po dampinškim cenama. Za proizvodnju kilograma trapista potrebno je deset litara sirovog mleka (otkupna cena 3,8 evra), a sa troškovima prerade od 0,78 evra po kilogramu cena koštanja je oko 4,6 evra, a oni se uvoznici iz Srbije u poslednjih mesec-dva nude i po ceni od 2,8 evra za kilogram. Zato se čini logičnim zahtevati da se bar privremeno uvedu prelevmani, kojima bi se praktično izjednačile domaće i uvozne damping cene za sve vrste mleka i mlečnih prerađevina.

Konačno, Srbija se, bez ikakve dileme, može pozvati i na "zaštitnu klauzulu", na član 41: "Kada se neki proizvod jedne strane uvozi na teritoriju druge strane u toliko povećanim količinama i pod takvim uslovima da prouzrokuje ili samo da preti da prouzrokuje ozbiljnu štetu domaćoj industriji sličnih ili konkurentskih proizvoda, ili ozbiljne sektore u bilo kom sektoru privrede

ta strana može uvesti zaštitne bilateralne mere." One, doduše, "ne smeju prevazilaziti ono što je konkretno neophodno da se otklone uočeni problemi", s tim što takve mere mogu da se primenjuju najduže dve godine, ali u krajnje vanrednim okolnostima i duže od dve godine. Očito je da su svi uslovi za aktiviranje ove "zaštitne klauzule" ispunjeni i zato bi Vlada Srbije odmah trebalo da reaguje. Tim pre što bi, po SSP-u, pre preduzimanja tih mera Srbija trebalo da "Savetu za stabilizaciju i pridruživanje dostavi sve relevantne informacije, neophodne za temeljnu analizu situacije u cilju pronalaženja rešenja prihvatljivog za obe strane". I ono što je najvažnije – ako Savet ili EU u roku od 30 dana ne donesu odluku kojom se otklanjaju problemi, Srbija može sama primeniti mere radi otklanjanja tih problema!

"Evropskom mlečnom sektoru potrebni su vreme i pomoć da se prilagodi i zato sam najavio ciljanu podršku usmerenu na mleko u prahu, maslac i sir za izvoz. Ako bude potrebe, uslediće nove mere." Ovako je pre nekoliko meseci, na odluku Rusije da zbog sankcija Brisela zabrani uvoz hrane iz EU, reagovao evropski komesar za poljoprivredu i ruralni razvoj Dačijan Čološ. Zašto onda i Srbija ne bi štitila svoje proizvođače?

Nisu ugroženi samo ovdašnji proizvođači. U sličnom su položaju i poljoprivrednici iz susednih zemalja. Pre nekoliko meseci udružili su se mlekari iz Republike Srpske i Federacije BiH da bi blokirali carinske terminale na graničnim prelazima zahtevajući od vlasti u Sarajevu da uvede prelevmane na uvoz mleka iz EU od čak 0,36 evra po litri, uz obrazloženje da su i podsticaji za proizvodnju mleka u EU 12,9 puta veći nego u BiH.

DO KRAJA 2015. GUBITAK U BUDŽETU PREMAŠIĆE TRI MILIJARDE EVRA

Uz dramatične posledice po budućnost srpske poljoprivrede, jednostrana primena SSP-a značajno je oštetila i budžet Srbije zbog smanjenje prihoda od carina. Samo po tom osnovu, ako se uporede prihodi od carina budžeta iz 2008. i svih kasnijih godina, državna kasa je već oštećena za dve i po milijarde evra, a do kraja 2015. taj ceh će premašiti tri milijarde evra. U 2008, kada je Srbija smanjila ili čak ukinula carine na robu iz EU zbog jednostrane primene SSP-a, za budžet je od carina naplaćeno oko 800 miliona evra, a ove godine Vlada planira da po tom osnovu naplati manje od 240 miliona evra. Pad prihoda od carina za 560 miliona evra samo u ovoj godini veći je, dakle, od ukupnih ušteda koje će se postići smanjenjem penzija i plata u javnom sektoru!

Da zlo bude veće, ti prihodi neprekidno padaju. Dok se 2009. naplatom carina u državnu kasu slilo 48 milijardi dinara (600 miliona evra po prosečnom kursu od 79,96 dinara), prošle godine naplaćena je jedva 31 milijarda dinara (264 miliona evra po prosečnom kursu od 117,31 dinar). I pritom je do realnog pada prihoda od carina za 56 odsto došlo uz rast uvoza sa 11,3 na 15,5 milijardi evra, ili za 37 odsto! Da su za toliko povećani i prihodi od carina, u 2014. bi se za finansiranje države samo po tom osnovu prikupilo 822 miliona evra, za 558 miliona evra više nego što je stvarno naplaćeno.

*Autor je predsednik Srpske narodne partije

IMA LI KRAJA USAVRŠAVANJU?

NOVI CR-V

HIGH POWER DIESEL
1.6 i-DTEC, 160KS, 4X4

Od vodećeg proizvođača agregata sa unutrašnjim sagorevanjem i konstruktora najnaprednijeg humanoidnog robota na svetu stižu jedinstvene i inovativne tehnologije koje garantuju maksimalnu bezbednost i uživanje u vožnji.

Iz Earth Dreams Technology serije agregata stiže Honda High power 1.6 diesel agregat sa 160KS, 350Nm, kombinovanom potrošnjom od 4,9l, pogonom 4x4 i CO₂ emisijom 129 g/km.

Nove tehnologije koje dolaze u novim Honda modelima pomeraju granice asistencije u vožnji. CR-V 2015 je prvo vozilo na svetu koje je opremljeno inteligentnim adaptivnim tempomatom, dok će svako vozilo od najnižeg paketa opreme imati sistem za prevenciju sudara pri malim brzinama - CTBA.

Sa novim modelima dolaze i tri potpuno nove superiorne tehnologije, premijerno uvedene i razvijene od strane Hondinih inženjerskih i dizajnerskih timova.

Više informacija na www.honda-srbija.rs

Delta Automoto, Omladinskih brigada 33a, Novi Beograd. Tel: 011/2010 971, 011/2010 914, 011/2010 938 Stojanov, Novi Sad. Tel: 021/442 371 Centar S, Beograd. Tel: 011/2628 008

INTERVJU: MARTIN KNAP, DIREKTOR NEMAČKE PRIVREDNE KOMORE U SRBIJI

Srbija će biti partner Nemačke i u Evropskoj uniji

„Još samo u Belorusiji, Makedoniji, Albaniji i Srbiji postoje predstavništva Nemačke privredne komore, društva sa ograničenom odgovornošću i privrednog udruženja. To je bilo karakteristično za zemlje u tranziciji, za zemlje Istočne Evrope u 90-im godinama, u okviru nemačke spoljnotrgovinske politike. U međuvremenu su u tim zemljama osnovane bilateralne komore, pa je osnivanje nove nemačko-srpske komore signal upućen nemačkim partnerima da je došlo do normalizacije uslova u zemlji“, kaže za “Vreme” Martin Knap

Martin Knap, direktor Nemačke privredne komore u Srbiji

FOTO: ĐORĐE TOMIĆ, FOTONIMAGES

U razgovoru za “Vreme” i dodatak “Nemačka privreda u Srbiji”, direktor Nemačke privredne komore u Srbiji Martin Knap (Knapp) govorio je o aktuelnom stanju privrednih odnosa Srbije i Nemačke, mogućnostima za njihovo poboljšanje i perspektivama za budućnost.

“VREME”: Često se kaže da u Srbiji ne postoji pravna sigurnost, tj. da je nemoguće doći do sudske presude u razumnom roku. Ovo je i razlog što je investiranje u Srbiju izuzetno rizično. Pa ipak, u Srbiji posluje oko 400 nemačkih kompanija. Šta je to što one nalaze u Srbiji? Može li se reći da je potencijalni profit koji se može ostvariti u Srbiji trenutno veći od rizika poslovanja?

MARTIN KNAP: Niko ne može da tvrdi da je ekstremno opasno investiranje u Srbiji. To se uvek mora posmatrati u odnosu na druge lokalitete. Pa ipak, nedostatak pravne sigurnosti jeste faktor koji može da uplaši nekog investitora. Zbog toga jačanje sudstva spada u jedan od naših glavnih zadataka. Osim toga, smatramo da se arbitrarno rešavanje sporova pozitivno razvija. Ne mora svaka rasprava između trgovaca da bude predmet suda. Broj od 400 nemačkih investitora koji navodite je sigurno tačan, ali u taj broj spadaju i mnoga veoma mala preduzeća. Ako, na primer, Srbin nastanjen u Nemačkoj u svom rodnom selu otvori radnju, to za statistiku takođe spada u nemačku investiciju. U Srbiji ima oko 35 nemačkih industrijskih preduzeća.

Nemačka je za Srbiju jedan od najvažnijih spoljnotrgovinskih partnera godinama unazad. Postoji tendencija rasta razmene, kao i tendencija rasta pokrivenosti izvoza uvozom, kada je o Srbiji reč. Gde vidite mogućnosti za poboljšanje? Nedavno ste izjavili da postoje “ogromni kapaciteti za dalje unapređivanje odnosa”, na šta ste konkretno mislili?

Nemačka industrija trpi zbog takozvanog demografskog faktora. Prinudjena je ili da angažuje stručnjake iz inostranstva ili da prepusti delove proizvodnje trećim licima. Istovremeno imamo ogromnu nezaposlenost mladih u Južnoj i Istočnoj Evropi. Sa evropske tačke gledišta, nezaposlenost mladih predstavlja ogromno rasipanje resursa. Pošto ne

mogu, ne žele i ne treba svi da se presele u Severnu Evropu, ostaje samo mogućnost da se privredne aktivnosti u Evropi rasporede geografski na nov način.

U Srbiji su na snazi mere štednje, koje dodatno slabe ionako nisku kupovnu moć najvećeg sloja građana. Kako vi gledate na ove mere, iz dva ugla: opšteg, makroekonomskog, i iz ugla privredne razmene dve zemlje, koja će verovatno pretrpeti štetu zbog smanjenja plata i penzija?

Nekada je bilo moguće pokrenuti privredu kroz povećavanje državnih troškova. To je bilo vreme kada je potražnja u porastu koristila pre svega domaćoj industriji i poljoprivredi. Sada, kada je nastupila globalizacija, to izgleda drugačije. Ako pokrenemo potražnju, koristi će imati ceo svet, prvenstveno proizvođači elektronskih uređaja u Istočnoj Aziji. Nemačkoj strani nije toliko važno da na srpskom tržištu prodaje što je više moguće. Zato ovde i ne postoje nemačke sajamske tezge ili slično. Srbija je za nas budući partner u Evropskoj uniji. Tu nam je u prvoj liniji bitno da je njena privreda u ravnoteži.

Najavljeno je spajanje tri organizacije u jednu, nemačko-srpsku privrednu komoru. Šta će to značiti za preduzetnike iz obe zemlje? Koja će biti "dodata vrednost" ove komore u odnosu na dosadašnje organizacije?

Današnja konstrukcija, koja se sastoji od predstavnštva Nemačke privredne komore, društva sa ograničenom odgovornošću i privrednog udruženja, karakteristična je za

zemlje u tranziciji, kao, na primer, zemlje Istočne Evrope u 90-im godinama, u okviru nemačke spoljnotrgovinske politike. U međuvremenu su u tim zemljama osnovane bilateralne komore, osim i u Belorusiji, Makedoniji, Albaniji i upravo Srbiji. Prema tome, osnivanje Komore je signal upućen nemačkim partnerima da je došlo do normalizacije uslova u zemlji.

Recite nam nešto više o multikongresu civilnog sektora i privrede koji bi trebalo da se održi u maju ove godine. Koja je ideja tog skupa? Šta su zajednički interesi i problemi privrednika i civilnog sektora?

Privredna udruženja su sama po sebi važan deo civilnog društva. Osim toga, znamo iz iskustva da obnova društva u okviru evropskih integracija bez aktivnog učešća civilnog društva nije moguća. Svet je postao veoma komplikovan, tako da ministarstva već odavno ne mogu da zadrže u vidokrugu sve aspekte na koje u okviru mnogobrojnih neophodnih procesa reformi treba da se obrati pažnja. Potrebna im je ekspertiza onih koji su time pogođeni, i zato treba da se jača društvena pozicija onih koji se dobrovoljno angažuju za bolju budućnost. Naša manifestacija "Serbian Visions" koja će se održati sredinom maja, odnosno za vikend 15. i 16. maja, pružiće mogućnost za 60 NVO da se predstave zainteresovanoj beogradskoj publici. Svaka od njih će imati dvočasovni termin na raspolaganju. Posebno nam je drago zbog podrške od strane Srpske privredne komore, sa kojom delimo isto mišljenje o ovoj temi. ¶

JEDINA NEMAČKA BANKA U SRBIJI

Posvećenost, odgovornost, kvalitet i preciznost

Upravo to su neke od prvih asocijacija na način na koji funkcioniše nemačka privreda. Reč je o ključnim vrednostima koje decenijama odlikuju i sam pristup finansijama, tačnije nemački model bankarstva i odnos prema klijentima.

Kao jedina banka sa sto odsto nemačkim kapitalom u Srbiji, ProCredit banka posluje na ovdašnjem tržištu upravo u skladu sa svim principima posvećenosti poslu, uz stalnu podršku ProCredit Holdinga sa sedištem u Frankfurtu i uz kontrolu Nemačkog odbora za nadzor banaka (BaFin), koji danas vodi računa da sve banke sa nemačkim kapitalom, bez obzira gde posluju, poštuju ista pravila. Omogućeni su ujedno i znatno povoljniji izvori finansiranja, a samim tim i jeftiniji plasmani za klijente.

ProCredit banka tokom svih ovih godina odgovorno i svesno odbija da prezadužuje svoje klijente, a sve zahvaljujući pažljivoj analizi njihove kreditne sposobnosti i individualnom pristupu svakom klijentu. Tu je, svakako, reč i o obazrivom i odgovornom pristupu u oceni poslovnog rizika, ozbiljnosti sa kojom se pristupa svakoj preduzetničkoj ideji, kao i stalnom investiranju u razvoj i stručnost zaposlenih, koji su ključna prednost ProCredit banke na srpskom tržištu.

Takav pristup za sve klijente u prvom redu znači predvidivost, stabilnost i sigurnost, jasne principe poslovanja, kao i potvrdu da uz sebe imaju banku partnera rešenog da ih u svakom trenutku sasluša, razume i usmeri. ¶

ProCredit Bank

INTERVJU: **DARKO BABIĆ, GENERALNI DIREKTOR DHL-A ZA SRBIJU**

Okrenimo se najjačoj privredi Evrope

O poslovanju srpskog ogranka DHL-a, svetskog lidera u međunarodnom ekspresnom, drumskom i vazдушnom transportu i logistici, planovima i fokusu na mala i srednja preduzeća

“**M**i iz godine u godinu rastemo u Srbiji, imamo dobar rezultat, povećavamo obrt, zapošljavamo više ljudi i radimo na njihovoj edukaciji. Jednom rečju, pratimo ceo taj ogromni sistem DHL-a na globalnom nivou”, kaže za “Vreme” Darko Babić, generalni direktor DHL-a za Srbiju. “Jedino gde ne možemo da ih pratimo jesu savremene tendencije u vezi sa flotom naših vozila. Mi, kao DHL, sa Renoom smo razvili vozila na električni pogon, i kada me pozovu iz centrale i pitaju “zašto ne naručite vozila na električni pogon, jer u Evropi kad naručimo takvo vozilo, dobijamo besplatan parking dve godine i razne povlastice?”, kažem im da mi takva vozila ovde nemamo gde da punimo. Ali, kao deo DHL-a zadovoljan sam na koji način smo prepoznati u okviru svoje mreže, pre svega u mnogim parametrima koji govore o postignutim rezultatima ovde u Srbiji.”

“VREME”: Pre nekoliko godina, od malih i srednjih preduzeća DHL Srbija je imao 30 odsto ukupnog prihoda. Kakva je struktura danas, ko su vaši korisnici u Srbiji?

DARKO BABIĆ: Na prvom mestu treba pomenuti multinacionalne kompanije, naše globalne klijente, kojih ima 76 u Srbiji. Ali, fokus, ne samo Srbije nego svih zemalja na svetu, jeste na malim i srednjim preduzećima (MSP). Mi ćemo podići kapacitet našeg avio-saobraćaja u Srbiji, dobićemo veći i brži avion, tako da ćemo Srbiju na bolji način povezivati sa svetom, za kraće vreme i u većem kapacitetu. Sledeća stvar je razvoj drumskog saobraćaja, kamionskog i vodnog saobraćaja, na prvom mestu pomorskog, kontejnerskog. U Britaniji je napravljen čitav program za pospešivanje razvoja MSP-a, a koji su podržali premijer Kameron, vlada, ministarstvo trgovine i Britanska privredna komora koji je dao fantastične rezultate. DHL u Srbiji, na isti način kao i DHL u Britaniji, želi da podrži jačanje MSP-a. Saradnju po ovom pitanju želimo da ostvarimo pre svega sa Privrednom komorom Srbije i nadležnim ministarstvom.

Da li ste već imali kontakte sa državom po tom pitanju?

Da, ali ne samo po tom. I ranije smo sarađivali sa državnim organima na različitim projektima. Između ostalog, pomenuo bih edukaciju članica regionalnih privrednih komora o carini i carinskim propisima. Sada želimo dalje da razvijemo program za MSP, gde ćemo im pomagati stručnim savetima i razmenom iskustava o tome na koji način oni mogu lakše da se povežu i trguju sa svetom.

Zašto su MSP fokus? Pitam ovo iz ugla Srbije, mnogo će vam reći da je ludost danas otvarati firmu u Srbiji.

Ne verujem. Koja je druga alternativa? Nema je. Možete ili

da se predate i pobegnute, ili da ostanete u svojoj zemlji i razvijate se. Ne kažem da su ovde uslovi idealni, ali nisu ni tako strašni za početak nekog posla. Država mora da radi svoj deo posla, da edukuje svoje činovnike i službenike u smeru da olakšaju privredi život. Imate dobre i svetle primere, različite slobodne zone, od Subotice do Pirota, koje privlače velike igrače poput Siemens-a ili Norma Grupe. Ako znamo da je Nemačka ovde zastupljena sa skoro 400 preduzeća, da je uložila više od dve milijarde evra i zapošljava više od 25.000 ljudi u Srbiji, nema potrebe pitati se gde treba da bude naš fokus – verovatno prema najjačoj ekonomiji u Evropi. U poslovanju DHL-a, 70 odsto pošiljki iz Srbije dostavlja se u Zapadnoj Evropi. Danas vam ne treba mnogo da privučete investitora, date nekom dobre uslove i on će da prenese proizvodnju ovde. Ti podsticaji su veoma važni, oni se ponovo uvode, i to je jedini način da privučete investitore, jer ih svi imaju u okruženju. Da li ćete dati podsticaj za radnu snagu, kroz oslobađanje poreza, to su poznate stvari koje svi rade, i to je sasvim u redu. Naravno, mislim da bi ti podsticaji morali da postoje i za domaće firme.

Ali, uzmimo hipotetički, bez obzira što ste vi globalna korporacija, ako država vama daje subvencije, onda vam preko poreza, direktno pomaže i plaća vaša konkurencija odavde.

DHL u Srbiji za 32 godine poslovanja niti je tražio niti dobio subvencije bilo koje vrste kao strani investitor. Za mene je neprihvatljivo da je i dalje 40 odsto transporta paketa u svojoj zoni. Koliko imate onih koji prevoze sve vrste robe za šta nisu registrovani, daju novac vozaču, kondukteru, prevoze sami, prevoze akciznu robu na sve moguće načine.

Kako uključiti to sve u sistem?

Krajnje jednostavno. Sistem postoji, zakon postoji, samo treba primeniti. To država mora sama da reguliše. Kad neko od globalnih igrača dođe ovde, poput DHL-a, Boscha, Siemens-a, uopšte ne treba da se postavlja pitanje da li će da plaćaju sve poreze i doprinose. Od oko 400 nemačkih firmi koje su ovde, po istraživanju Nemačke privredne komore skoro 90 odsto njih izjavilo je da bi ponovo investirali u Srbiju. Više od polovine će unaprediti svoju proizvodnju, to je fantastična stvar, hajde onda da se povežemo i radimo sa njima, neka od domaćih MSP će sigurno imati ideja za biznis. To je najvažnije, da mi ovde budemo atraktivni i privučemo strani kapital. Jer, njima je jeftinije da mala porodična firma iz Vrnjačke Banje uradi deo alata za, na primer, Siemens, nego da ga uvoze iz Kine.

POUZDAN PARTNER ZA VAŠ TRANSPORT I LOGISTIKU.

.....

Za više informacija, pozovite
011 310 55 00 ili posetite www.dhl.rs

INTERVJU: MARKO ČADEŽ, PREDSEDNIK PRIVREDNE KOMORE SRBIJE

Jačanje privrednih odnosa Srbije i Nemačke jedan od prioriteta PKS

“Prema oceni Saveznog ministarstva privrede i energetike Nemačke, usled poznatih problema sa proizvodnjom u Aziji i izmenjenih logističkih zahteva u modnoj industriji mogao bi uslediti talas nemačkih investicija u tekstilnu industriju i industriju obuće u regionu JIE. Slični trendovi se mogu očekivati i u industriji nameštaja. A sa dolaskom nemačkih kompanija otvara se mogućnost i za uključivanje domaće privrede u njihovu proizvodnju i dobavljačke lance”

“**L**ični kontakti, privatni i poslovni, jesu odlična osnova za uspostavljanje i razvijanje saradnje, oni otvaraju vrata, ali dugoročno, da bi se ti odnosi realizovali i razvijali, moraju se podići na institucionalni i korporativni nivo”, kaže za “Vreme” Marko Čadež, predsednik Privredne komore Srbije, na pitanje koliko će njegovi kontakti i povezanost sa Nemačkom pomoći privrednoj razmeni dve zemlje. “Dolaskom na mesto direktora predstavništva u Nemačkoj i potpredsednika PKS, a potom i izborom za predsednika, lične kontakte sam stavio u funkciju jačanja saradnje institucija, privrednih asocijacija, privreda dve zemlje i kompanija pojedinačno – povezivanjem potencijalnih nemačkih i srpskih partnera i podrškom koju PKS pruža u realizaciji njihovih poslovnih planova.”

“VREME”: Pre oko godinu dana, osnovan je Forum Srbija Nemačka. Vi ste bili predsedavajući tog Foruma, i tada ste rekli da se “komunikacija između Srbije i Nemačke u poslednjih 20 godina odvijala prevashodno u političkom prostoru”. Kada očekujete da se ovaj fokus promeni i pomeri, pa da dominantne budu privredne i društvene teme?

MARKO ČADEŽ: U poslednjih godinu dana odnosi Srbije i Nemačke značajno su intenzivirani. Fokus se sve više izmešta iz sfere politike ka ekonomiji i jačanju kapaciteta Srbije za evropske integracije. Ekonomske teme dominirale su i u agendama berlinskih razgovora, tokom posete premijera Vučića Nemačkoj, juna prošle godine i avgustovske konferencije “Zapadni Balkan”, kao i na ovogodišnjim februarskim skupovima u Štutgartu (poslovni forum “Mislite na nove mogućnosti, mislite na Srbiju”) i u Beogradu (“Beogradski dijalozi – reformama do privrednog oporavka i članstva u EU”). U međuvremenu, u Beogradu je u novembru zasedao nemačko-srpski poslovni savet tokom posete nemačkog vicekancelara i ministra privrede Zigmara Gabrijela koji je predvodio privrednu delegaciju Nemačke. Mesec dana ranije ovde su boravili i privrednici nemačkog Odbora

za Istok. Na svim skupovima razgovaralo se o mogućnostima unapređenja bilateralnih partnerstava Srbije i Nemačke, uslovima za investiranje i poslovanje, o regionalnim projektima i povezivanju, evropskim integracijama i – reformama koje su preduslov za sve.

Srbija je od juna prošle godine napravila značajan reformski napredak, koji primećuju i nemački zvaničnici i privrednici. Jer, Nemačka od Srbije, kao i od drugih zemalja Zapadnog Balkana, očekuje političku stabilnost, razvoj međusobnih odnosa i ekonomske reforme. Sve što rezultati reformi budu vidljiviji, što naši institucionalni kapaciteti budu jači, što budemo sposobniji da dobro utvrdimo prioritete i pripremimo i realizujemo projekte, to će biti više ekonomije u razgovorima, još više nemačke podrške našim projektima, više nemačkih investitora u Srbiji i srpske robe na nemačkom tržištu. U jačanju veza dve privrede, privlačenju novih investitora u Srbiju i povećanju izvoza u Nemačku posebnu ulogu imaju nemačke kompanije koje ovde uspešno posluju i šalju dobru poruku ostalim nemačkim privrednicima.

Kakvu ulogu ima Privredna komora Srbije u privrednim odnosima između dve zemlje? Koje su aktivnosti preduzimane za poboljšanje ovih odnosa, a koje su u planu?

Jačanje privrednih odnosa Srbije i Nemačke u vrhu je liste prioriteta Privredne komore Srbije u procesu internacionalizacije srpske privrede radi unapređenja ekonomske saradnje sa inostranstvom, povećanja izvoza srpske privrede i priliva investicija u Srbiji. Te aktivnosti se sprovode kroz najrazličitije forme: od organizacije konferencija, foruma i bilateralnih susreta i umrežavanja nemačkih i srpskih kompanija, preko podrške jačanju kapaciteta domaće privrede da više izvozi i proizvodi, do podrške potencijalnim investitorima i stranim kompanijama koje ovde posluju. Posebno je važna saradnja sa nemačkim privrednim komorama, koje sada aktivno učestvuju i u reorganizaciji komorskog sistema Srbije i pripremama za uvođenje dualnog obrazovanja. Predstoji niz aktivnosti na jačanju naših kapaciteta

Marko Čadež,
predsednik
Privredne
komore Srbije

FOTO: M. RUPENA

kroz edukaciju kadrova PKS, ali i na privlačenju investicija nemačkih kompanija, između ostalog, kroz zajedničku organizaciju konferencija u nemačkim gradovima. Uskoro krećemo i sa obukom menadžera za izvoz po nemačkom modelu.

Privredna komora Srbije neguje dobre odnosa sa inostranim kompanijama koje posluju u Srbiji i njihovim poslovnim asocijacijama. Sa Delegacijom nemačke privrede u Srbiji i sa Nemačko-srpskim poslovnim udruženjem (DSW) aktivno sarađujemo, a naše zajedničke aktivnosti, kao što je organizacija poslovnih događaja u Srbiji i Nemačkoj, poseta naših privrednika i preduzetnika na specijalizovanim sajmovima u Nemačkoj, usmerene su ka razvoju svih vidova ekonomske saradnje Srbije i Nemačke. Zajedno sa DSW-om u maju ove godine organizujemo "Serbian Visions", prvi multikongres u Srbiji, kao specifičan koncept okupljanja organizacija civilnog sektora i privrede na jednom mestu, radi jačanja građanske inicijative i stvaranja povoljnijeg poslovnog okruženja.

Predstavnici PKS na ekspertskom nivou, aktivno učestvuju u radu Poslovnog saveta Srbija – Nemačka i sarađuju sa Forumom Srbija – Nemačka.

Po vašem mišljenju, gde su potencijali za napredovanje privrednih odnosa Srbije i Nemačke? Da li postoje neki "netaknuti izvori", odnosno privredne aktivnosti koje do sada nisu bile predmet pažnje privredne razmene, a mogli bi da budu značajan činilac?

Nemačka je godinama među vodećim privrednim partnerima Srbije – drugi spoljnotrgovinski partner, drugo izvozno tržište, jedan od najvećih stranih investitora i najveći bilateralni donator.

Na nemačko – srpskim poslovnim skupovima kao potencijalne prioritetne oblasti saradnje markirane su: rekonstrukcija i izgradnja infrastrukture, energetika i rudarstvo, auto-industrija (proizvodnja auto-komponenti), poljoprivredno-prehrambeni sektor, saobraćaj, IT i turizam. Nemačka preduzeća po svim anketama pokazuju

povećano interesovanje za investiranje u Evropi, posebno u zemljama jugoistočne Evrope (JIE). U tom kontekstu, Srbija postaje sve zanimljivije tržište. Najnoviji primer je investicija nemačkog Tenisa u stočarsku proizvodnju u Srbiji: nakon osnivanja kompanije u Srbiji predstoje velika ulaganja u farme svinja, pogone za proizvodnju stočne hrane, a u fabriku za prerađivanje mesa po Tenis standardima za regionalno, evropsko i svetsko tržište.

Prema oceni Saveznog ministarstva privrede i energetike Nemačke, usled poznatih problema sa proizvodnjom u Aziji i izmenjenih logističkih zahteva u modnoj industriji, mogao bi uslediti talas nemačkih investicija u tekstilnu industriju i industriju obuće u regionu JIE. Slični trendovi se mogu očekivati i u industriji nameštaja. A sa dolaskom nemačkih kompanija otvara se mogućnost i za uključivanje domaće privrede u njihovu proizvodnju i dobavljačke lance. Naš interes je i dolazak vodećih nemačkih trgovinskih kuća poput Lidla i Kauflanda.

Šta su glavne prepreke u zakonskom okviru i (ne)primenjivanju zakona, koje sprečavaju intenzivnije poslovanje nemačke privrede u Srbiji? Postoje li aktivnosti PKS prema predlagateljima zakona, Vladi, ministarstvima, poslanicima u parlamentu, u cilju poboljšanja i otklanjanja prepreka za pomenuto poslovanje?

Čak 92 odsto ispitanih nemačkih preduzeća koja ovde već posluju, ponovo bi odabralo Srbiju kao investicionu destinaciju. Planiraju i nova ulaganja i novo zapošljavanje. Rezultati ankete koju sprovodi Nemačko privredno udruženje u Srbiji među svojim članstvom najbolje govore o pozitivnom stavu nemačkih privrednika o poslovnoj klimi u Srbiji. Istina, i oni, kao i domaći privrednici, ukazuju na potrebu jačanja pravne sigurnosti, povećanja predvidivosti poslovanja i efikasnosti javne administracije. Zamerki na rešenja iz Zakona o radu i drugih zakona koji su u međuvremenu izmenjeni, verujem, neće biti u ovogodišnjoj anketi čiji bi rezultati uskoro trebalo da budu predstavljeni.

Privredna komora Srbije, u svakodnevnoj komunikaciji sa državnim institucijama i učešćem u radnim grupama za izradu novih i izmenu postojećih propisa, doprinosi otklanjanju prepreka na koje ukazuju i domaći privrednici i strane kompanije koje ovde posluju. Modernizacijom komorskog sistema Srbije jačamo sopstvene kapacitete za zastupanje privrede kako bismo obezbedili mnogo značajnije učešće privrede u zakonodavnom postupku – u pokretanju zakonodavnih inicijativa, izradi novih i izmeni postojećih zakonskih rešenja, sprovođenju suštinskih javnih rasprava, analizi efekata propisa, posebno kada je reč o novim finansijskim obavezama za kompanije.

¶

Messer Tehnogas – kako se pravi dobra atmosfera

Preduzeće Tehnogas osnovano je 1929. godine izgradnjom prvog postrojenja za proizvodnju kiseonika (Rakovica – Beograd), koje je finansirao i izgradio inženjer Borivoje Vučković.

O d novembra 1997. godine Messer Tehnogas AD posluje sa većinskim kapitalom nemačke grupacije Messer, koja je porodična kompanija sa tradicijom proizvodnje gasova od preko 100 godina. Messer Tehnogas je jedan od lidera u Srbiji u oblasti društveno odgovornog rada, sa godišnjim prometom od preko 48 miliona evra. Posедуje moderna postrojenja i pogone u osam gradova, od kojih se glavna nalaze u Smederevu, Boru i Nišu i predstavljaju važne proizvodne izvore za region Balkana.

Messer Tehnogas proizvodi i snabdeva kupce kiseonikom, azotom, argonom, ugljen-dioksidom, vodonikom, helijumom, inernim gasovima za zavarivanje, specijalnim gasovima, gasovima za medicinsku upotrebu i širokim spektrom gasnih smeša i dosad je u Srbiji investirao preko 100 miliona evra.

S obzirom da je oblast poslovanja kompanije specifična, proizvodnja tehničkih i medicinskih gasova, osim same proizvodnje kompanija poseduje i sopstveni inženjering, projektni biro, radionicu za reparaturu i zavarivanje, sektor primene u prehrambenoj industriji, u ekologiji, sektor medicine, specijalnih gasova i još mnogo drugih službi.

“Posebno je fascinantna činjenica da je jedan brend našao preko 300 različitih primena u svakodnevnom životu. Pravi je izazov naći najzanimljivije načine da se korisnici upoznaju sa ovakvim “skrivenim” prednostima proizvoda, da im se kroz, na primer, čestitke poruči da je čokolada toliko fina baš zato što ju je azot u nekom svom specifičnom stanju učinio takvom, ili je

kauč izuzetno udoban jer je proizvođač upotrebio ugljen-dioksid na specifičan način... Varijante predstavljanja proizvoda na ovakav način su beskonačne i ne postoji ništa inspirativnije za menadžment u industriji od toga da proizvod koji je zaista sjajan, koristan, primenjiv i sveprisutan približi ljudima koji ga, ne znajući, svakodnevno koriste.

Nažalost, danas se sve manje razume koliko je proces proizvodnje nečega, odnosno industrija, sam po sebi inspirativan, širok i stvaralački. Većina je, na našim prostorima i u regionu, u nekom dužem ili kraćem radnom iskustvu već shvatila i naučila kako prodati nešto brzo i efikasno... ali nedovoljno njih je zaista upoznato sa samim procesom osmišljavanja, kreiranja, stvaranja i finalne obrade nekog proizvoda, sa njegovim ispitivanjem, testiranjem i optimizacijom pre nego što zaista dođe na tržište. Nažalost, takvi procesi su danas ili skoro nepoznati ili prilično obezvređeni.

Trebalo bi da ponovni razvoj industrije i proizvodnje inspiriše sve kreativne i komunikativne ljude da stave što više svojih ideja, kreativnih rešenja i talenata u pogon kako bi se na tržištu iskristalisali vredni i kvalitetni proizvodi, kako bi se podstakao razvoj tržišta kroz zdrav odnos konkurencije na bazi kvaliteta robe i usluge i kroz promociju znanja, nauke i veštine koji su angažovani u samom procesu optimizacije proizvodnje i stvaranja”, rekla je Sanja Šamatić, rukovodilac marketinga i PR.

Kompanija veliku pažnju posvećuje bezbednosti, zdravlju, kvalitetu i zaštiti životne sredine. Poseduje sertifikat o sistemu upravljanja kvalitetom (QMS) i sistemu upravljanja životnom sredinom (EMS) za proizvodnju i prodaju N₂, O₂, Ar, C₂H₂, CO₂, H₂ i gasnih smeša, i ispunjava uslove u skladu sa ISO 9001-2008 i ISO 14001-2004 standardima. Takođe je uveden i HACCP.

Imajući u vidu da je potvrda o proizvodnji proizvoda u bezbednim i higijenskim uslovima, uz ispunjenje svih zahteva regulative, ključni faktor uspešnosti kompanije i njenog korporativnog imidža, sertifikovan je i sistem upravljanja bezbednošću hrane prema zahtevima FSSC 22000:2010, ističu u ovoj kompaniji. Na ovaj način Messer Tehnogas AD postao je jedna od prvih organizacija u regionu koje su izvršile sertifikaciju sistema upravljanja bezbednošću hrane prema zahtevima FSSC 22000:2010 za područje primene: “Razvoj i proizvodnja gasova za prehrambenu industriju, N₂, O₂, Ar, N₂O, CO₂, H₂, suvog leda i gasnih smeša.”

Najvažnija investicija koja je već u završnoj fazi je novo postrojenje za razlaganje vazduha u Boru, vredno preko 20 miliona evra, koje je izgrađeno za snabdevanje nove borske Topionice kiseonikom i azotom. Takođe, tu su i investicije u razvoj proizvodnih pogona i punionica, kao što je punionica helijuma, freona, a renovira se i punionica specijalnih gasnih mešavina. Procenjena vrednost ovih dodatnih investicija je oko pet miliona evra. ¶

OFTALMOLOGIJA

01.04. - 30.04.

☎ 011 2693 287

Međunarodni sajam građevinarstva 15-19. april 2015.

GRADIMO BUDUĆNOST ZAJEDNO

Ne propustite Sajam građevinarstva u Beogradu!
Građevinski proizvodi i sistemi.
Materijali, oprema.
Alati i tehnologija za gradnju.
Mašine i oprema.
Konsultantske usluge i dizajn.
Veliki broj izlagača.

Generalni sponzor:

EXPALUM
EXPERIENCIA DE PERFILES DE ALUMINIO, S.L.

Покровитељ:

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА,
САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

BEOGRADSKI SAJAM

Među Lavom

“Srpski tragovi u kulturi i književnosti Dubrovnika su veoma stari i kontinuirano ih je bilo u svim vekovima njenoga postojanja. Sa druge strane, pored mnogih primera vezanosti srpskih pisaca za dubrovačku literaturu, kulturu i istoriju, tu su i mnoga dela inspirisana starim Dubrovnikom – ovo ‘starim’ dodajemo samo zbog jasnoće: sve o čemu je reč odnosi se na državu dubrovačku, odnosno na period do prvih godina 19. veka kada je ona, posle više vekova samostalnog postojanja – a njeni podanici su bili Dubrovčani – prestala da postoji”

Zlata Bojović (1939), istoričarka književnosti i dugogodišnja profesorka književnosti Filološkog fakulteta u Beogradu, od početka naučnog rada posvećena je istoriji književnosti epoha renesanse i baroka u Dubrovniku i Dalmaciji. Ona je nastavljala raguzeologije – dubrovačkih studija, osnovanih na Beogradskom univerzitetu, koju su pre nje razvijali profesori Pavle Popović, Petar Kolenđić, Dragoljub Pavlović i Miroslav Pantić. Zlata Bojović je objavila veliki broj radova i knjiga iz oblasti renesansne i

barokne književnosti, a njena poslednja knjiga *Istorija dubrovačke književnosti*, objavljena nedavno u “Plavom kolu” Srpske književne zadruge, kruna je njenog višedecenijskog rada.

“Ovo je prva istorija dubrovačke književnosti, nastala dva veka pošto je u stvaralačkom pogledu završena, celovita jer je obuhvatila sve epohe njenoga razvoja i trajanja, i njen prvi zadatak je bio da sagleda i predstavi celovitost i samosvojnost dubrovačke književnosti – njen istorijski razvoj, periodizaciju i klasifikaciju, specifičnosti

određenih epoha, njenu komparativističku komponentu i povezanost sa savremenim književnim tokovima uopšte izvan Dubrovnika”, kaže profesorica Bojović u razgovoru za “Vreme”. “Ona je namenjena koliko književnoj istoriji (koja se može usvajati na raznim nivoima, među kojima je i studentski) toliko i raguzeologiji uopšte čiji je nesumnjivi deo.”

Prve reakcije na njenu knjigu stigle su iz Hrvatske, i to pošto je u jednom trenutku bila tema rasprave poslanička Hrvatskog sabora koji su, kako su

i Drokunom

foto M. Milenković

“VREME”: Vi nigde u vašoj knjizi o dubrovačkoj književnosti ne govorite kao o “srpskoj”, ali ističete osećanje pripadanja “slovenstvu” (ili “slovinstvu”) kod dubrovačkih pisaca.

ZLATA BOJOVIĆ: Osećanje slovenstva, ili “slovinstva”, kako su ga Dubrovčani nazivali, a prema tome i jezik nazivali “slovinskim”, posebno je došlo do izražaja u doba baroka, a to znači u književnosti 17. i delom 18. veka. To je bio izraz “slovinskog” rodoljublja koje je podrazumevalo pripadnost širokom prostoru slovenskih naroda, koji se protezao od Jadranskog do Severnog ledenog mora, kako se na mnogo mesta u literaturi govorilo i pevalo. U tom zanosu pevalo se i o “slovinskom” jeziku koji zauzima i podrazumeva isto to prostranstvo.

Osećanje slovenskog pripadništva počelo je snažnije da se naglašava i ispoljava već kod slovenskih humanista, od kraja 15. a naročito od prvih decenijama 16. veka. Ispoljavali su ga na razne načine, od kojih je bilo najvažnije pisanje istorija raznih slovenskih naroda i zemalja. Bio je to odgovor na potcenjivanje Slovena, koje je iskazivao veliki deo Evrope. U omalovažavanju Slovena osnovni pravac davali su romanski istoričari. Bez poznavanja slovenske istorije, a to znači slovenskog sveta, o Slovenima su govorili kao o varvarima, nekultivisanim narodima koji nemaju istoriju itd. Poreklo imena Sloven izvodili su od latinskog pojma *sclavus* – rob. Čitav niz veoma učenih slovenskih humanista angažuje se da istraži i predstavi istoriju pojedinih Slovena, njihovu prošlost, herojske uspehe itd., da svima jasno objasni da reč *Sloven* potiče od slovenske reči *slava*. Tada, u osnovi, bez obzira što je njihova istorija još uvek zamagljena legendama, puna proizvoljnosti i netačnosti, Sloveni dobijaju svoje mesto u evropskoj istoriji.

Pitanje osećanja slovenstva, jednostavno rečeno, vezano je za vreme kada su slovenski narodi, koji su živeli na prostorima na granici sa Turskom ili već pod njenom upravom, bili preplašeni od muhamedanstva. U zbližavanju Slovena, što ih je činilo jačim, videli su snagu otpora. Očuvanje hrišćanske vere – u vremenima kada

srpski mediji preneli, autorku optuživali da ima “imperijalističke težnje”, da dubrovačku književnost proglašava srpskom, a dugogodišnji predsednik hrvatskog PEN-a Slobodan Prosperov Novak je njenu knjigu ocenio kao vrlo opasnu, zato što se “pojavljuje kao iredentistički, imperijalistički pokušaj uzimanja ne samo tuđe baštine, već i tuđe teritorije”.

Profesorka Zlata Bojović ne želi da komentariše ovakve besmislene optužbe. Ona smatra da njena knjiga jasno pokazuje njen književno-istorijski koncept i naučni stav. Kao i prethodnih

decenija i nekim drugim povodima, nema nameru da ulazi u bilo kakve političko-nacionalne rasprave o srpsko-hrvatskim kulturnim razgraničavanjima i svojatanju pisaca. “Jasno je da se u svojoj knjizi bavim isključivo istorijom književnosti, a to je specifična disciplina u okviru nauke o književnosti, kao i graničnim oblastima koje doprinose da se ta književnost bolje prouči, tumači, sagleda i vrednuje – teorijom književnosti, poetikom, komparativistikom”, kaže profesorka Bojović. “O ostalim relacijama nemam šta da kažem.”

je cilj Osmanskog carstva bio potčinjavanje hrišćana – i očuvanje slobode za prostore koji nisu potpali pod tursku vlast, odnosno oslobođenje od Turaka onih koji su već porobljeni – sjedinilo se u "slovinstvu". Dubrovačka književnost je značajno obeležena tim osećanjem, koje se u poimanju te literature naziva "baroknim slovinštvom" (D. Pavlović). Nema sumnje da je osećanje "slovinstva" bilo veoma zaslužno za jedinstveno osećanje patriotizma koje je dubrovačkoj literaturi davalo ton gotovo do njenoga kraja. Tim osećanjem je prožet veliki deo poezije i proze XVII i XVIII veka.

SLIKE GRADA: Ulazak cara Dušana u Dubrovnik, slika Marka Murata, 1900; panorama Dubrovnika, 1667.

Kako biste definisali "slovinški jezik" kojim su, kako sami kažu, govorili i pisali pojedini dubrovački pisci?

To je narodni jezik štokavsko-ijekavskog dijalekta.

Otkud ćirilica u starom Dubrovniku?

Preovladavanjem slovenskog življa i slovenskog jezika spontano su se stvarali uslovi na dubrovačkoj teritoriji za razvoj pismenosti i srednjovekovne književnosti. U skladu sa sastavom stanovništva, koje se velikim delom naseljavalo iz hercegovačkog zaleđa, ali i sa opštim istorijskim kretanjima na ovom području, u srednjem veku na teritoriji Dubrovnika pored službe na latinskom jeziku služila se služba i na slovenskom jeziku. Te sveštenike su često, prema pismu kojim su se služili, nazivali "ćurilica" ili "ćirilica". Iz tih perioda sačuvan je i veliki broj ćirilčnih natpisa na spomenicima. U dubrovačkoj državnoj kancelariji tokom nekoliko vekova postojao je kancelar srpskog jezika (tu funkciju su imali i neki pisci, poput

Paskoja Primovića), što je svedočilo o upotrebi jezika i ćirilice.

Najstarije dubrovačke srednjovekovne knjige su pisane ćirilicom – *Dubrovački zbornik* iz 1520, i takođe štampane ćirilicom – 1512. *Služba blažene djeve Marije*. Ćirilicom su pisane dve redakcije *Aleksandride* i drugo.

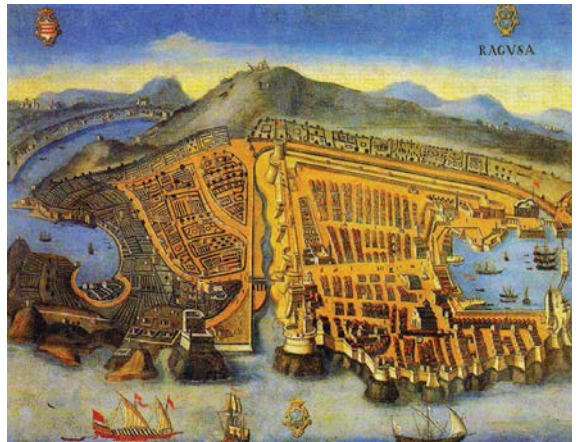
Kakvi su srpski tragovi u kulturi i književnosti starog Dubrovnika?

Srpski tragovi u kulturi i književnosti Dubrovnika su veoma stari i kontinuirano ih je bilo u svim vekovima njenoga postojanja, do prvih godina XIX veka. O starini prisustva srpskih tragova govo-

ri već činjenica da je jedan deo teritorije Dubrovačke republike sve do četrdesetih godina 14. veka pripadao srpskoj državi. Kralj, potomji car Dušan je, kao što je dobro poznato u istoriji, Dubrovniku ustupio deo svoje zemlje – poluostrvo Pelješac sa gradom Stonom (u kome je tokom jednog veka bila ustoličena srpska episkopija), a potom i njegov sin Uroš deo obale koja se zove Primorje. Dubrovnik je za sve potonje vekove pamtio ovaj deo istorije, pa se već u srednjovekovnim dubrovačkim ćirilskim spisima on pominje: "Neka se zna kako darova Car Stiepan Dubrovniku grad Ston na... 1333 lieta Hristova".

Taj događaj je zabeležen u svim dubrovačkim analima, a aluzije na cara Dušana mnogobrojne su u dubrovačkoj književnosti. O srpskoj istoriji i o povezanosti sa njenim najznačajnijim predstavnicima pišu humanisti – Ilija Crijević u čuvenom posmrtnom govoru svome ujaku Sorko-čeviću ističe da su njegovi preci bili ugledne ličnosti na srpskom srednjovekovnom dvoru. O srpskom otporu Turcima, odnosno muhamedanstvu, o herojstvu govore

mnoги dubrovački historiografski spisi, a interesovanje za te teme naročito je bilo veliko kod epskih pesnika. Osim toga, neki barokni pisci, koji su mistifikovali svoje poreklo, izmišljali spektakularne genealogije i dovodili svoj rod u vezu sa velikim ličnostima iz prošlosti, rado su među svoje velike "pretke" ubrajali srpske junake – Mrnjavčeviće, na primer. Jedan od njih, pesnik Vicko Komnen, izvodi svoju genealogiju od roda Nemanjića. Srpska prošlost je bila važan deo dubrovačke usmene tradicije i narodne istorije: na nebrojeno mesta u poeziji pokazuje se da su Dubrovčani odlično poznavali srpsku narod-

nu epiku i njene najveće junake. Upravo se u dubrovačkim hronikama, pod uticajem i narodne i druge tradicije, sačuvala legenda o kosovskim junacima i o izdaji Đurđa Brankovića. U ranijem periodu središnja tema je tursko osvajanje Beograda (Ludovik Crijević, Mavro Vetranović), kasnije se pominju i drugi događaji. Ne mnogo značajan pesnik Antun Sasin u spevu *Razboji od Turaka*, peva krajem 16. veka o tragičnom događaju – spaljivanju mošti ju Svetoga Save na Vračaru, u Beogradu, i to neposredno posle samog događaja. U *Kraljevstvu Slovena* Mavro Orbin je 1601. godine opširno, sa izvedenim genealogijama, predstavio sve srpske vladarske loze i sveukupnu srpsku istoriju, a istorija odnosa sa Dubrovnikom je široko zastupljena i u *Analima* Jakova Lukarevića, nastalim nekoliko godina kasnije.

Naročito su bile impresivne predstave istorijskih i epskih junaka koje su se našle u delima 17. veka, ali i kasnije, jer je to bilo vreme izrazitog "slovinstva". U velikom delu *Osman* Gundulić veliča srpsku prošlost, jednu od dirljivih romantičnih

epizoda smešta u okolinu Smedereva, i poziva se na "nemanjičku" krunu. Neposredno posle njega najplodniji dubrovački barokni dramski pisac Džono Palmotić radnje svojih drama vezuje za izmišljene srpske junake i dvorove, a glavni junaci nekih njegovih dramoleta su despot Đurađ, Jerina, despot Vuk, Miloš Kobilović i drugi. To će se ponavljati i kod drugih autora sve do kraja 18. veka, kada Andro Pauli peva takođe o vojvodi Janku, despotu Đurđu, Marku Kraljeviću i drugima.

Veliki broj pomena o Srbiji sačuvao se u mnogobrojnim izveštajima poklisara koji su svake godine odlazili na Portu i, kao i

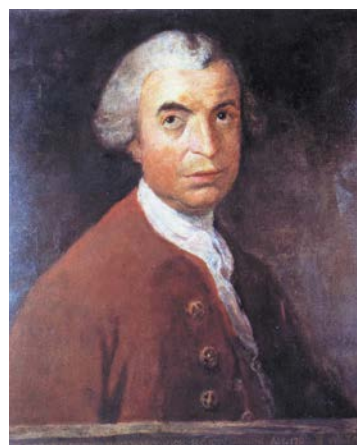
Prilika je da uz ove gradsko-istorijske toponime podsetimo na specifičnost odnosu između Beograda i Dubrovnika kroz istoriju. Opšte je poznato da je u Beogradu, kao i u mnogim drugim gradovima širom Srbije, još od srednjeg veka postojala velika dubrovačka trgovačka kolonija, koja se naročito razvijala u doba despota Stefana Lazarevića. Ime Dubrovačke ulice je trag te istorije. Veliki broj dubrovačkih trgovaca je stalno živio u Beogradu, osnivali su velike korporacije i organizovali trgovačke poslove. Značajan broj dubrovačkih pisaca imao je neposredne i posredne veze sa Beogradom. Na primer, bliski predak pro-

su bili Dubrovčani – prestala da postoji.

Odlično poznavanje dubrovačke literature pokazivalo se već kod srpskih pisaca 18. veka (J. Rajić), a ubrzo su se u poeziji romantičara prepoznavali njeni mnogi uticaji. Učitelj Jefta Popović tridesetih godina 19. veka štampa dubrovačke pisce ćirilicom, među njima i Gundulićev spev *Osman*. Uticaji dubrovačke poezije i drugih dela prepoznaju se u stihovima Branka Radičevića, kod Koste Trifkovića, Jovana Sterije Popovića čiji se *Tvrđica* neposredno naslanja na poznati Držićev lik, zatim Laze Kostića, Đure Jakšića. *Kraljevstvo Slovena* Mavra Orbina, Gundulićev *Osman*, metrika baroknih pesnika, teme iz dubrovačke legendarne i stvarne istorije – Veliki zemljotres iz 1667. godine, lik neobičnog ubice i heroja Marojice Kaboge, dubrovački trgovci i karavani koji prolaze Srbijom i drugi, postaju predmet ili inspiracija ili podloga mnogih dela srpske književnosti od 19. veka do sad.

Bogato je zastupljena dubrovačka tematika u putopisima i pripovetkama Andre Gavrilovića, koji je, inspirisan likom Dživa Gundulića, ali i drugih pisaca, kao i neobičnim pojavama, istorijom, književnim junacima, napisao nekoliko kratkih drama, više putopisa i istorijskih pripovedaka. Dubrovačke teme su zastupljene u delima Matije Bana, Vida Vuletića Vukasovića, Aleksandra Vidakovića i drugih. Autori su koristili bogatu arhivsku građu koju su objavljivali istoričari. Mnoge strane o Dubrovniku ispisane su u istorijskim romanima Slavomira Nastasijevića, Dušana Baranina, Dobrila Nenadića, Gorana Petrovića i drugih koji se bave srednjim vekom i srpskim vladarima vezanim sa Dubrovnikom – carom Dušanom, despotom Stefanom Lazarevićem, Đurđem Brankovićem i dugih. Neki od najvećih srpskih pisaca prošloga i početka XXI veka napisali su značajna dela inspirisana Dubrovnikom – Jovan Dučić, Miloš Crnjanski, Ivo Andrić (pored poznatih pripovedaka, nameravao je da piše dva romana sa dubrovačkim temama), Milorad Pavić, Ljubomir Simović, Ivan V. Lalić... Temom Dubrovčana u srednjovekovnoj Srbiji bavi se nekoliko romana nastalih u naše vreme, koji se pojavljuju ovih godina – Saše Hadži Tančića, Radoslava Bratića, Milkice Miletić, likovi Dubrovčana se prepliću u romanima Radovana Beli Markovića i drugih. ¶

SONJA ČIRIĆ

SLAVNI DUBROVČANI: Cvijeta Zuzorić, Dživo Gundulić i Ruđer Bošković

dubrovački karavani, prolazili ustaljenim putem preko Kosova, Novog Brda, Toplice, Niša. U tim izveštajima, koji su često pravi putopisi, sačuvane su mnoge vesti o Srbiji i njenom životu, o kulturi, opisani su srpski manastiri, zabeležene su lokalne legende i predanja. Sve se to našlo i u jednom epu s kraja 17. veka, pod nazivom *Dubrovnik ponovljen*, u kome je opevano putovanje dvojice dubrovačkih poklisara preko srpskih prostora na Portu, a obojica su bili pesnici – Jaketa Palmotić i Nikola Bunić, koji je, inače, i sahranjen u Janjevu na Kosovu.

Sa druge strane, i dubrovački trag u srpskoj književnosti i kulturi je dubok, o čemu ste pisali u jednoj od vaših prethodnih knjiga, *Stari Dubrovnik u srpskoj književnosti*. Taj trag u Beogradu je vidljiv i u gradskim toponimima – Banovo brdo, Dubrovačka, Držićeva, Palmotićeva ulica, Gundulićev venac, Umetnički paviljon "Cvijeta Zuzorić", Astro-nomsko društvo "Ruđer Bošković"... svoje nazive duguju slavnim Dubrovčanima.

slavljenog Ruđera Boškovića, Italijan Betera, kao trgovac doselio se iz italijanskog grada Bergama najpre u Beograd, tu je došao u dodir sa dubrovačkim trgovcima i potom otišao u Dubrovnik, u kome se nastanio. Vredno je pomenuti da je, zahvaljujući dubrovačkim trgovcima, delovala prva štamparija u Beogradu: dubrovački trgovac Trojan Gundulić, koji se zabavio i štamparskim zanatom, 1552. je upravo u Beogradu dovršio štampanje *Beogradskog četvorjevanđelja*. Niz rukopisnih knjiga je za potrebe Dubrovčana prepisivan u Beogradu. Tako je među dubrovačkim trgovcima u Beogradu nastao prepis čuvenog molitvenika *Raj duše* 1567. godine itd.

Pored mnogih primera te vrste za potvrdu tradicije vezanosti srpskih pisaca za dubrovačku literaturu, kulturu i istoriju jesu i mnoga dela inspirisana starim Dubrovnikom – ovo "starim" dajemo samo zbog jasnoće: sve o čemu je reč odnosi se na državu dubrovačku, odnosno na period do prvih godina 19. veka kada je ona, posle više vekova samostalnog postojanja – a njeni podanici

U zemlji zaborava

Karakteristično “staračka” tema Alcajhmerove bolesti u ovom filmu lišena je konteksta starosti. Glavna junakinja, univerzitetska profesorka lingvistike Alis Holand, ni po čemu nije starica. Na samom početku filma ona proslavlja pedeseti rođendan – zgodna, inteligentna, zadovoljna i ostvarena žena slavi u društvu svog muža i troje odrasle dece

U savremenoj umjetnosti više gotovo da i nema tabu tema. Nekadašnje tabu teme postale su zapravo pomodne. U vrijeme prvog objavljivanja *Lolite*, Nabokov je još i mogao da teoretiše i esejizira o subverzivnom potencijalu tematizovanja pederfilije, no u međuvremenu se mnogo toga promijenilo. Seksualizacija maloljetnika ušla je u mejnstrim na velika vrata. Ima to, naravno, veze sa činjenicom da je valjda i jedini kult kojem se klanja naša epoha zapravo kult – mladosti. I dok u razvijenim zemljama Zapada stanovništvo nikada nije bilo u prosjeku starije, dok dužina prosječnog životnog vijeka i dalje sporo, ali nezaustavljivo raste, dotle se priče koje se pričaju više nego ikad bave mladima. Starost je u našoj civilizaciji ostala bez imena i bez glasa. A paradoksalno je to, jer to je tema koja se nikada nije ticala većeg broja ljudi, ne samo onih starih,

nego svih koji su sa starima ovako ili onako povezani. Na prvi pogled, starost je tema koja bi, ako ništa drugo, trebalo da ima svoju publiku.

50 JOJ JE GODINA TEK

U ovom kontekstu, film *I dalje Alis*, čije i režiju i scenario zajedno potpisuju Ričard Glacer i Voš Vestmorlend, izuzetno je zanimljiv za razmatranje. Ovaj film – kao i istoimeni roman autorke Lise Denove na kome je baziran – bavi se jednom od boljki koje nerijetko prate starost: Alchajmerovom bolešću. Zanimljivo je, međutim, kako i tipično “staračku” temu autori uspijevaju da liše konteksta starosti. Glavna junakinja, univerzitetska profesorka lingvistike Alis Holand (glumi je Džulijen Mur, koja je za ovu ulogu zasluženo dobila Oskara, i to, začudo, prvi put u karijeri) ni po čemu zapravo nije starica. Na samom

početku filma ona proslavlja pedeseti rođendan i u punoj je snazi. Zgodna, inteligentna, zadovoljna i ostvarena žena slavi u društvu svog muža i troje odrasle djece. Uskoro, međutim, počinje da ima problem sa zaboravljanjem pojedinih riječi pa se obraća neurologu. Ispostavlja se da ima Alchajmerovu bolest, i to u rijetkoj formi karakterističnoj po tome što se javlja kod još relativno mladih pacijenata.

GENETIKA

Tu zapravo počinje prava priča. I nije stvar samo u tome kako se sama Alis suočava sa činjenicom svoje bolesti. Važno je i kako se sa novom situacijom nose njeni bližnji, prvenstveno muž i djeca. Njen muž Džon (glumi ga Alek Boldvin) po profesiji je liječnik i univerzitetski profesor. Imaju troje djece: Anu, Toma i Lidiju. Najmlađa Lidija (glumi je Kristin

Stjuart) pomalo je crna ovca u porodici. Ana i Tom nastavili su stazama visokog obrazovanja, a Lidija želi da bude glumica. Majčina bolest, međutim, djecu tangira i na najličniji mogući način. Ispostavlja se da Alis nosi gen koji uzrokuje ranog Alchajmera te da postoji pedeset posto šanse da ga je prenijela svakom od svoje djece. Naučni napredak omogućava da djeca provjere da li su naslijedili fatalni gen. U epohi u kojoj činjenica da Anđelina Džoli preventivno uklanja dojke i jajnike jer je naslijedila "zloguke" gene privlači ogromnu medijsku pažnju, ovo je zanimljiva peripetija. Još je zanimljivija reakcija djece. Ana i Tom se testiraju: Ana je naslijedila "zli" gen, a Tom nije. Utješno je, međutim, da Anina djeca (ona je trudna s blizancima u trenutku kad se testira) nisu naslijedila babin "Alchajmer" gen. Najzanimljivije je ipak to što Lidija uopšte ne želi da se testira.

PORODIČNE VEZE

Osim uticaja na pretpostavljenu budućnost, Alisina bolest utiče, naravno, i na sadašnjost njene porodice. Uticaj bolesti na njen odnos s mužem i djetecom prikazan je bez previše klišeja i patetike. Gledaoci mogu da naslute kako njen muž održava neku vrstu preljubničke afere, ali to nije prikazano nedvojbeno niti se insistira na osudi. Takođe, Ana i Tom se polako otuđuju od majke, ali nema sugerisanja da su oni "negativci". Ipak, srce filma je u odnosu Alis i Lidije. Na donekle čudnovat način, ružna i opaka bolest zbližava majku i (njenu najmlađu) kćerku. Naposljetku, ostaje da se vidi kako se sa sopstvenom bolešću nosi sama Alis. To što je ona vrhunska intelektualka, u ovom je slučaju zapravo otežavajuća okolnost. Gubitak mentalnih sposobnosti nju privatno pogađa teže nego što bi nekog drugog, intelektualno inferiornijeg. Njeno suočavanje sa vlastitom sudbinom, uključujući i razmatranje mogućeg samoubistva, prikazano je u dirljivom i potresnom registru. Sve u svemu, *I dalje Alis* jest klasičan primjer "ozbiljnog" savremenog Holivuda, no "nesentimentalan, realističan ton" (kako reče jedan kritičar iz Hrvatske) ipak ga čini filmom vrijednim gledanja.

MUHAREM BAZDULJ

Pod znakom pitanja

Šta nam strip može reći o skulpturi? Gde se susreću ova dva različita izraza? Ili još bolje: šta nam zajedno mogu reći o umetnosti i svetu u kome živimo? O tome govori nedavno objavljena zbirka stripova pod nazivom *Skulptura?*

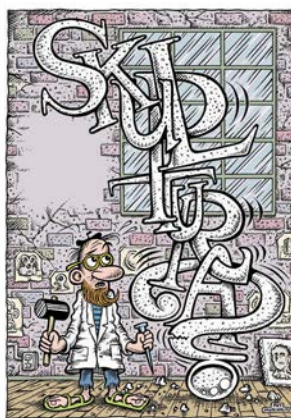

I TAKO SAM JA VAJAO TE GLINENE NAKAZE... ČINILLO MI SE KAO DA GLINENE SUZE TEKU IZ NJIHOVIM GLINENIM OČIJU I DA MOLE: „NEMOJ NAS ODLITI! RASTURI NAS, REŠI NAS BEDE!“ SREĆOM, KAKO SAM BIO NAJGORI U KLASI, NIJEDNA MOJA GLAVA NIJE BILA IZLIVENA.

Veze skulpture i stripa grade se i međusobno prožimaju čitavo jedno stoleće. Ove umetničke discipline razmenjuju teme, ali i eksperimente u domenu forme. Istoriju ovih prožimanja su gradili različiti umetnici, od Claesa Oldemburga koji je od glave Mikija Mause oblikovao Maus muzej kritikujući konzumerističku kulturu, preko zvezda umetničkog tržišta kao što su braća Chapman, kojima je strip poslužio kako bi svoje skulptoralne forme gurnuli u groteskno i nasilno, do savremenih umetnika kao što su Philippe Parren i Pierr Huyghe, koji su otkupili prava na manga lik pod imenom Annlee i od nje načinili platformu za narative brojnih umetnika, između ostalog i skulptora. Sa druge strane, industrija preoblikovanja dvodimenzionalnih likova iz stripa u plastične figurine bila je osnova za formiranje dinamičnog

kolekcionarskog tržišta. Jedan od najznačajnijih autora savremenog stripa Robert Crumb paralelno sa svojim crtačkim radom bavio se i izradom (razume se seksualističkih) skulpturalnih predstava ženskih likova, pomoću kojih se obračunavao sa svojim mladalačkim frustracijama.

Tradiciju razvijanja ovog odnosa u lokalnoj sredini nastavlja da gradi internacionalna strip kolekcija pod nazivom *Skulptura?*, koja je objavljena početkom godine kao zajedničko izdanje Kulturnog centra Pančeva i "Grrr!"-a, koju je priredio strip autor Aleksandar Zograf. U pitanju je publikacija čije je prvo izdanje besplatno razde-

ljeno posetiocima pančevačkog Bijenala umetnosti održanog prošle jeseni. S obzirom na to da je ova manifestacija imala formu retrospektive (iako nije tako implicitno nazvana), strip izdanje *Skulptura?* bilo je praktično jedini novi umetnički

rad produciran na prošlogodišnjem Bijenalu. Može se pretpostaviti da je odluka da skulptura bude tema stripova iz ove kolekcije zapravo omaž počecima pančevačkog Bijenala, koje je dugo godina funkcionisalo kao izložba jugoslovenske skulpture. Za uređivački koncept Zograf je izabrao metod slobodnih asocijacija na zadatu temu, što je, s jedne strane, ključni konceptualni nedostatak koji celu publikaciju čini nekonzistentnom, dok, s druge strane, govori o pozitivnoj dinamici strip scene koja neguje nesputani umetnički eksperiment i tako postaje mesto susreta i ukrštanja različitih glasova kao deo internacionalne mreže strip autora. Zbirka započinje protostripom iz 19. veka, autora Jovana Pešića, koji se podsmeva svom učitelju umetnosti, vajaru Đorđu Jovanoviću, predstavljenom kao – silovatelj

mase za oblikovanje dok vaja figuru nage žene. Među radovima nastalim specijalno za ovo izdanje je i nekoliko onih koji se bave istorijom skulpture. Storijsku koju je nacrtao George Tragakis na svega dve strane pokušava da sažme čitavu istoriju skulpture, dok David Lasky pripoveda o statui Nike Samotračke kao “najlepšoj nesreći čovečanstva”. Alberto Corradi crta strip o futuristi Fortunatu Deperu, a od strip pesnikinje Noel Franklin učimo o Pikasovoj skulpturi u Čikagu. U šarenilu tema i problema bilo je mesta i za strip Marcosa Farrajote o “najgorem sranju od skulpture” za koju se ispostavlja da je omaž baštovanima u portugalskom gradu Santo Tirso, gde se nalazi najveći muzej skulpture na otvorenom, kao i za bajkoviti strip Saše Stojanovića o nevidljivom nosorogu na “najvišoj tački u

Pančevu”. Pored ovih, tu su i komentari aktuelnih društvenih pitanja kao što je pokušaj Mihaela Milunovića čija storijska govori o smeni idola od Jugoslavije do danas ili strip Dragane Kuprešanić o ideološkom haosu koji je obuhvaćen definicijom spomenika kulture. Tu je i zahvat Katie Woznicki koji pokazuje kako se ruši granica između skulptoralnog oblikovanja i ljudskog tela u praksi plastične hirurgije. Čitanjem zbirke suočavamo se sa nizom problema za kritičko bavljenje, od eskapističkih odgovora, introspekcija, svakojakih iskrivljenja do socijalnih i političkih komentara u “nevinosti” formi naracije u slikama. Specifičnim obradama ovih i sličnih pitanja u stripu istraživačice i istraživači umetnosti se nedovoljno često bave.

ANA VILENICA

Lagunin književni klub o Saramagu

Svakog prvog petka u mesecu, u beogradskoj knjižari “Delfi” i Laguninom klubu čitalaca u Resavskoj ulici u Beogradu, održava se Lagunin književni klub. Prva tribina, održana prošlog meseca, bila je posvećena stvaralaštvu kineskog nobelovca Mo Jena i njegovom romanu *Umoran od života i smrti*, a druga, koja je takođe privukla veliko interesovanje čitalaca, bavila se stvaralaštvom portugalskog nobelovca Žoze Saramaga sa akcentom na njegov poslednji završeni roman *Kain*. Ovim romanom se Saramago još jednom vratio temi religije i Boga, a knjiga je njegovo razmišljanje o biblijskom junaku Kainu, koji, kako je Saramago rekao, “jeste ubio svog brata (Avelja) ali koji za mene ne može da bude viđen kao oličenje zla”.

Gosti Laguninog književnog kluba bili su Jasmina Nešković, prevoditeljka Saramagovog dela na srpski jezik, Ljiljana Šop, književnica, Milena Vladić Jovanov, profesorka na Univerzitetu u Beogradu, i Vule Žurić, književnik.

Ljiljana Šop je istakla da kad razmišlja o Saramagu, uvek polazi od celine, od svih njegovih dostupnih knjiga. “Osnova je po meni to što jedan ateista ni u jednoj knjizi ne piše da Boga nema. Njegova je ideja da ga ima, ali da je, posebno starozavetni Bog, zločinac. Ta vrsta rasprave, bolna po čoveka, a katkad zbunjujuća i po Boga, deluje tako da se i mi uključujemo u priču”, rekla je Ljiljana Šop.

Saramago ima sopstvena pravopisna pravila, a Milena Vladić Jovanov je istakla da Saramagov junak traži objašnjenje, postavlja pitanje odgovornosti, a da je kroz priče i sam čitalac zajedno s glavnim junakom uvučen u tu vrstu promišljanja.

Za Jasminu Nešković, Saramago je čovek koji je do kraja života vodio razgovor, polemisao i ne pristajao. “Postoji posveta koju je Andrić uputio Markoviću, a to je da nikada ne možemo ispraviti krive Drine, ali da nikada ne smemo prestati da ih ispravljamo. I to mislim da bi moglo da važi za Saramagu”, dodala je Jasmina Nešković.

Vule Žurić je istakao da je za njega *Kain* počeo tek kada je pročitao poslednju rečenicu, a Ljiljana Šop je na kraju tribine kao rečenicu koja bi mogla da stoji ispred svakog Saramagovog dela citirala deo iz *Kaina*: “Povest čovečanstva je povest njegovog nesporazuma sa Gospodom, niti on razume nas niti mi razumemo njega.”

Naredna, treća tribina zakazana je za 8. maj u Delfi Caféu u skc-u. Na njoj će biti predstavljen engleski pisac Edvard Raderfurd i njegov roman *Ruska*. Cena ove knjige, koja predstavlja svojevrsnu hroniku hiljadu i osamsto godina ruske istorije, do Oktobarske revolucije, biće snižena za 30 odsto do 8. maja.

Srbija ubija

U nekoliko navrata prošle nedelje, granica između televizije i realnog života potpuno je nestala. Virtualni medijski prostor i stvarnost u Srbiji preklapili su se na zastrašujući način.

Počelo je famoznim "Parovima", koji su do danas, uprkos brojnim protestima, samo jednom pedagoški kažnjeni suspenzijom programa na 24 sata. Produkcija i Televizija Happy pokušali su da održe minimum pristojnosti, no to je trajalo kraće od suspenzije. Danas ponovo imate svađe, psovke i uvrede, koje smenjuje noćna erotika. Happy televizija sa ponosom objavljuje odlične rezultate gledanosti, jer je zahvaljujući ovom bizarnom rijaliti programu značajno popravila svoj rejting.

Makro je pred nagodbom sa sudom, priznao je krivicu i time će dalja istraga biti završena.

Mnogo tragičnije posledice imao je rijaliti program DNK, koji se emituje na Televiziji Pink. Posle emitovanja epizode u kojoj je ljubomorni suprug S.K. (29) utvrdio da su deca zaista njegova, on je u napadu besa ubio njihovu majku Z.K. (26), jer je saznao da se viđala sa bivšim momkom. Ženu je pretukao na smrt dok su deca bila u susednoj sobi. Tokom emisije bilo je moguće videti potpuno poremećene odnose, sluđenu ženu s tragovima nasilja, jer batina je očigledno bilo i ranije. Naravno da televizijska emisija nije izazvala smrt, ali prikazivanje ovakvih tema upravo zbog mogućih posledica zahteva poseb-

Ulazak srpskog pravosuđa u "Parove" bio bi znak da je poslednja granica pala i da danas zaista ne znamo sa koje strane vrata je stvarnost, a sa koje TV program

Među temama koje tabloidi eksploatišu, a generišu se u "Parovima", pojavilo se i nasilje nad ženama. Jedna od učesnica, do sada nepoznata starleta, opisala je kako je dobila batine od bivšeg dečka – opet polupoznate zvezde Akija. Ova kampanja je donekle koordinisana, jer se paralelno pojavljuje u žutoj štampi i u rezidenciji "Parova". Čak smo saznali mehanizam promocije – među zvezdicama Pinka ili Granda, gde je važno da te snime paparaci u određeno vreme sa određenom devojkom. Skandali su režirani, a ova pacovska borba ima samo jedan cilj: nekoliko minuta medijske pažnje.

Ali šta raditi kada pravosuđe zakuca na vrata "Parova"? Razlog je proces koji se vodi protiv čoveka koji je u Srbiji organizovao mrežu "elitne" prostitucije. Jedna od devojaka iz te mreže bila je i Mimi Oro, kojoj treba zvanično uzeti izjavu. Druge devojke odlučile su da odustanu od krivičnog gonjenja makroa, ostala je samo Mimi, pa nije isključeno da će jednog dana umesto Ere Ojdanića sa bendom, u kuću "Parova" doći sudski službenik sa zapisničarom. Ovo samo potvrđuje tezu da su današnji učesnici rijaliti programa srećni što su se uhlebili, sklonili od dugova, policije ili ljubomornih partnera. Ovo tv bratstvo zato liči na "Pijani brod" gde nema stega krize i morala – jer sve je dozvoljeno!

Ulazak srpskog pravosuđa u "Parove" bio bi znak da je poslednja granica pala i da danas zaista ne znamo sa koje strane vrata je stvarnost, a sa koje tv program. Ukoliko Mimi na televiziji progovori o prostituciji, može da poremeti za sada uspešan pokušaj da se zaštite moćni i uticajni korisnici njenih usluga.

nu pažnju. Ako se bavite ljudskim pričama, ili tačnije tragedijama – ulazite u njihove živote i morate biti svesni da i vi postajete deo njih. Postajete akter, jer utičete na život tih ljudi. Ne možete ih posmatrati kao smešne ili tragične zamorčice koji će poslužiti da dobijete reakciju publike – smeh ili suze. Postajete odgovorni, jer medijska pažnja menja život aktera, ali treba da se obraća i širem krugu gledalaca. Šaljete poruku koja je mnogo važnija od rezultata DNK analize i utvrđivanja očinstva. U najvećem broju slučajeva, DNK analizu su zahtevali ljubomorni očevi, a žene su bile stavljene na nekakvu vrstu testa. Možete li da zamislite ponekad i dvadesetogodišnji pakao u kojem su one živele, optužene za neverstvo i izložene sumnji partnera, porodice i okoline. U pomenutoj emisiji čak ni DNK analiza nije rešila problem, jer on i nije bio u očinstvu, već u bolesnoj ljubomori. Ovaj aspekt nikada nije bio tema rijalitija DNK, koji ima lajtmotiv – "potraga za istinom". Tužna istina je da živimo u zemlji gde je nasilje nad ženama svakodnevna pojava, a mediji ne čine dovoljno da to ne postane dnevna rutina i prihvatljivo ponašanje.

Zvuči neverovatno jednostavno: mediji moraju uvesti nultu toleranciju na nasilje nad ženama i moraju štititi dostojanstvo žrtava. Zašto onda nije tako?

Ako je na televiziji sve dopušteno i ako je televizijama sve dopušteno u cilju obezbeđenja profita, onda će Srbija biti prepuna budućih učesnika u rijaliti programima, a sve suroviji scenariji će se pisati sami – ili tačnije prepisivati iz realnosti.

IZMEĐU NEBA I

Ne treba očekivati da sveci budu bezgrešni, na kraju, i oni su bili ljudi. Ali se nanovo otvara poznata dilema koja zaokuplja laičku javnost – kako može biti svetac onaj koji je ćutao pred zlom? Hana Arent je, pišući o papi Piju XII i njegovom odnosu prema Holokaustu, skovala termin *guilt by silence* – krivica zbog ćutanja. Da li neko sa takvom vrstom krivice, zatvaranja očiju pred patnjom, zaista treba da bude smernica vernih

Najavljujući svoju posetu Sarajevu 6. juna ove godine, papa Franja je izrazio nadu da će njegov dolazak doprineti “učvršćivanju bratstva i mira, međuveruskog dijaloga i prijateljstva” među narodima Bosne i Hercegovine. Međutim, već su u štampi, a i zainteresovanoj javnosti, počele da se nižu pretpostavke koje više uzburkavaju ovdašnje duhove nego što podstiču pomenuto bratstvo i mir. Pojedini dnevni listovi iz regiona su spekulirali da bi poglavar Rimokatoličke crkve mogao da nastavi svoje putešestvije u susjednu Hrvatsku, usput da obiđe Jasenovac, kako bi poboljšao odnose sa SPC, ali i da proglasi Alojzija Stepinca svetim. Iako je teško zamisliti da će papa, čije se posete mesecima unapred planiraju do najsitnijih detalja, tek tako odlučiti da nedelju provede u Zagrebu i okolini, pitanje kanonizacije kontroverznog kardinala Stepinca kamen je spoticanja koji se svako malo ispreči u odnosima Srpske pravoslavne crkve i Vatikana.

Međutim, nije Alojzije Stepinac jedini o čijoj se svetosti raspravlja. Tema proglašenja svetih poslednjih godina sama po sebi zaokuplja pažnju vernika, a i šire javnosti. Kako u svetu tako i kod nas.

VATIKANSKI REKORDI

Kao što je “Vreme” već pisalo (br. 1227), da bi u Rimokatoličkoj crkvi neko bio proglašen svecem, mora da prođe najmanje pet godine od smrti, a postoji određena procedura procenjivanja vrlina kandidata, gde se procenjuje i njegov život, i ukoliko nije umro mučeničkom smrću, neophodan je dokaz o dva čuda nastala nakon molitve upućene njemu. Obično se radi o čudesnim izlečenjima, a u samom procesu učestvuje i lekarska komisija. Ako se sve na dobro završi, nakon dokaza o prvom čudu, kandidat se proglašava blaženim. Nakon dokaza o drugom, proglašava se svecem. Važno je dodati ipak da je papaska reč poslednja. To se videlo i kada je, u aprilu prošle godine, svetim proglašen papa Jovan XXIII, poznat kao dobri papa,

foto Reuters

ZEMLJE

u čijem slučaju nije bilo drugog čuda potrebnog za kanonizaciju, ali je papa Franja iskoristio svoje pravo da "prelomiti", odnosno da donese sam odluku, računajući da vernici papu Jovana XXIII već smatraju svetim.

Pre nešto manje od dve godine papa Franja je u jednom danu proglasio ukupno 813 svetaca. To je svakako najbrojnija zajednička kanonizacija u istoriji Crkve. Reč je o građanima italijanskog grada Otranta koji su 1480. godine odbili da pređu na islam, zbog čega su im Turci odrubili glave. Postupak za njihovu kanonizaciju pokrenuo je još papa Benedikt XVI, koji je imao određenih spornih izjava kada je reč o islamu, pa je verovatno srećna okolnost što je isti završen dok je na čelu Vatikana papa Franja. Naime, omiljeni poglavar Rimokatoličke crkve je u omiliji povodom mučenika Otranta govorio o patnji hrišćana danas, ali je uspeo da ne pomene prirodnu smrti mučenika, kao i da ne spomene ni u jednom trenutku islam, dok je iz Vatikana naglašeno da mučeništvo građana Otranta treba razumeti u istorijskom kontekstu. (Naravno, pojedini dnevni italijanski listovi nisu propustili da u svojim naslovima naglase da su mučenici žrtve islama.)

Pomenuto proglašenje još više privlači pažnju brojem novoproglašenih svetih s obzirom na to da je u periodu od 1592. do 1978. godine ukupno kanonizovano 302 čoveka. Papa koji je za vreme svog stolovanja proglasio najveći broj blaženih i svetih bio je, do sada, Jovan Pavle II. On je proglasio ukupno 1338 blaženih i 482 svetih, što je više nego svi njegovi prethodnici zajedno od kraja šesnaestog veka do dolaska pape Vojtile na vaticanski tron. Proceduralno govoreći, njemu je to i bilo lakše nego njegovim prethodnicima s obzirom na to da je 1983. procedura donekle promenjena pa je celokupni proces postao jednostavniji i, istini za volju, jeftiniji.

Takođe, broj potrebnih čuda za proglašenje blaženih je sa četiri smanjio na

PAPSKA POLITIKA:
Beatifikacija
Jovana Pavla II
(levo)
i papa Franja
(desno)
AP Photo

jedno. (Kako piše strana štampa, svaki od ovih procesa koji dovode do proglašenja, kada se vrši pojedinačno, iznosi oko 50.000 evra i dosta uloženog vremena. Kardinal Anđelo Amato, zvaničnik Vatikana, izjavio je početkom 2014. da bi ovi troškovi morali da budu manji i da će biti smanjeni.)

Mise na kojima se pojedinci ili grupe ljudi proglašavaju svetim umeju da budu veoma posećene i medijski intenzivno praćene. Pre oko godinu dana, proglašenje svetih pape Jovana XXIII i Jovana Pavla II je, preko devet satelita, prenošeno u celi svet, 34 kamere su pokrivalo događaj, a u 500 bioskopskih sala u 20 zemalja je kanonizacija nekadašnjih papa prenošena uživo. Gradonačelnik Rima je procenio da je ceo događaj koštao oko pet miliona evra, da je bilo potrebno 2500 volontera da bi prisutnima na Trgu Svetog Petra i Pavla delili vodu. Ceremoniji je prisustvovalo oko milion ljudi i veliki broj državnika iz celog sveta.

Dok se novinari bave svetovnim stvarima, važno je istaći da prema crkvenom učenju, kako rimokatoličkom tako i pravoslavnih, Crkva nikoga ne čini svetim, već prepoznaje one koje su pred Bogom sveti, odnosno čita znake koji na tu svetost ukazuju.

Ponekad, međutim, vernici, a i unutarcrkveni krugovi postavljaju pitanje da li je Crkva uspešno prepoznala znake, odnosno, pojednostavljeno rečeno, da li se određeni postupci za života blaženih i svetih mogu prevideti, s obzirom na to da oni treba da postanu uzor svih vernika.

UZORI KOJI SU ČUTALI

Baš pomenuti papa Jovan Pavle II, inače veoma omiljen u svetu, postao je izuzetak po brzini kojom je pokrenut postupak za njegovu kanonizaciju – čekalo se da prođe samo obaveznih pet godina od smrti – a odmah nakon što je preminuo po ulicama Rima vernici su vikali *santo subito!* (svetac sada). Međutim, njegova kanonizacija je dočekana i sa kritikama koje tvrde da je on veoma malo učinio za žrtve seksualnih zlostavljanja unutar Crkve, a zamera mu se i prijateljstvo sa Marsijalom Masijelom Degoladom, izuzetno uticajnim katoličkim sveštenikom za kojeg se vezuju mnogobrojni slučajevi seksualnog zlostavljanja a kojeg je tek papa Benedikt XVI sklonio iz službe.

Ne treba očekivati da sveci budu bezgrešni, na kraju, i oni su bili ljudi, ali se nanovo otvara poznata dilema koja zaokuplja laičku javnost: kako može biti svetac onaj koji je čutao pred zlom? Hana Arent je, pišući o papi Piju XII i njegovom odnosu prema Holokaustu, skovala termin *guilt by silence* – krivica zbog ćutanja. Da li neko sa takvom vrstom krivice, zatvaranja očiju pred patnjom, zaista treba biti smernica vernih? Bio to Alojzije Stepinac ili Junipero Sera.

U januaru ove godine najavljena je kanonizacija franjevaца Junipera Sere, junaka američke nacije čije se statue nalaze širom SAD, osnivača misije u Kaliforniji koji je živio u osamnaestom veku. Najava je izazvala proteste među potomcima Indijanaca koji tvrde da je on jedan od krivaca za njihovo ropstvo i nasilnu evangelizaciju. »

SVECI I KANDIDATI ZA SVECE RIMOKATOLIČKE CRKVE: Junipero Sera (1713 – 1784), papa Pijus XII (1876 – 1958), papa Jovan XXIII (1881 – 1963)...

... blaženi Alojzije Stepinac (1898 – 1960)

Predstavnici domorodačkog stanovništva Amerike izjavili su da gde god je "misija zaživela Indijanci su uglavnom nestali, a Sera je znao šta rade – znao je da otimaju zemlju i prinose, znao je da vojnici siluju žene – i okrenuo je glavu".

Ponekad deluje da proglašenja imaju veze i sa crkvenom politikom. Tako je papa Jovan Pavle II za sveca proglasio jednog od najkonzervativnijih papa Pija IX (1792–1878) koji je zaslužan za dogmu o papskoj nepogrešivosti, ali koji je imao i vrlo anti-semitske stavove.

Kao upitno na svoj način, među onima koji se bave zdravstvenom politikom, postavlja se i proglašenje svetom žene kojoj je, kada je bila trudna, pronađen tumor u materici, pa su lekari zahtevali da se hitno uradi abortus ne bi li se majka spasila. Ona je, međutim, smatrajući abortus grehom, odbila to, rodila dete i ubrzo umrla. U Italiji je slave kao mučenicu majčinske ljubavi, a Jovan Pavle II ju je proglasio sveticom.

RUSKA ISPRAVKA

Kada je 2013. izašao kalendar Ruske pravoslavne crkve (RPC), pažljivi su primetili da nedostaje 36 imena novih mučenika. Za to nije bilo dato nikakvo objašnjenje.

Đakon RPC Andrej Kurajev je na svom blogu naveo imena svih njih, smatrajući da su dokumenta tajnih arhiva pokazala da se pojedini mučenici nisu ponašali pod torturom i ispitivanjima boljševičkih vlasti onako kako dolikuje hrišćanskoj ideji ponašanja svetog čoveka. Naime, neki od njih su svedočili protiv svoje sabraće, odnosno ođavali su druge sveštenike. Antički mučenici, piše Kurajev, stradali su javno pred očima čitavog grada. Novi ruski mučenici, pod komunističkom vlašću, umirali su u zarobljeništvu i treba biti pažljiv u prikupljanju dokaza o njihovom ponašanju i životu. Otvaranje tajnih arhiva može dovesti i do promena u kalendaru svetih.

Kada je reč o Ruskoj pravoslavnoj crkvi i mučenicima stradalim od boljševičke vlasti, važno je napomenuti da je celokupna porodica Romanova takođe proglašena svecima, uključujući i cara Nikolaja koji je važio za surovog i oštrog vladara.

Nedavno Sveti arhijerejski sabor Srpske pravoslavne crkve nije prihvatio zahtev mitropolita Amfilohija da se Petar II Petrović Njegoš proglasi za sveca. Ne sporeći velike kvalitete, talente i ljudsku vrednost koju je imao Njegoš, mnogi su odahnuli što ovaj predlog nije prošao, imajući u vidu da ponašanje vladike Njegoša ne važi za ideal hrišćanske mirnoće i praštanja.

Takođe, prepričava se anegdota u čiju se istinitost može sumnjati, a tiče se vladike Nikolaja Žičkog. Navodno je, kada je bilo reči o njegovoj kanonizaciji, patrijarh Pavle bio protiv, iznevši čuvenu kritiku da je vladika Nikolaj bio pušač pa da je zato bolje da do kanonizacije ne dođe. Nisu ga poslušali...

SVECI U MRAČNIM VREMENIMA

Postavlja se pitanje zašto je u Rimokatoličkoj crkvi tako intenzivirano

proglašavanje svetih i blaženih. Papa Franja je, na primer, na veliki četvrtak 2013. proglasio blaženim 63 ljudi, uglavnom žrtava totalitarnih režima. Papa, kao i drugi crkveni velikodostojnici, često govori o hrišćanskim vrlinama, ljubavi, veri, sposobnosti za žrtvu. Takođe, često se odatle čuje kritika savremenog društva kao sebičnog i okrenutog hedonizmu. Tolikim proglašavanjem svetih i blaženih možda se nastoje poslati dve poruke – prva je da u svakom čoveku može postojati "materijal za sveca" ako ima dovoljno vere, a druga je da se kao putokazi postave oni koji su bili u stanju da se žrtvuju.

Nedavno je Koptska pravoslavna crkva proglasila mučenicima i svecima 21 egipatskog hrišćanina koje su pogubili vojnici Islamske države. Petnaestog februara ove godine, u javnosti se pojavio petominutni snimak odrubljivanja glava 21 koptskog hrišćanina koji su bili kidnapovani u Libiji. Papa Franja je u svom govoru napomenuo kako su njihove poslednje reči bile "Isuse, pomози". Primer Bešira Kamela, koji je izgubio dva brata, na taj način šalje poruku duboke vere, koja čak može zvučati nerazumljivo, pa i neprihvatljivo, za zapadnog čoveka današnjice. Naime, on je izjavio da je zahvalio Islamskoj državi što su snimili pogubljenje i nisu izbrisali deo gde se, pre pogubljenja, hrišćani pozivaju na svoju veru i Isusa Hrista, te se vidi dostojanstveno stradanje njegove braće u čast hrišćanstva što ojačava veru živih. Konačno, u intervjuu Kamel spominje reakciju svoje majke, koja je rekla da ako bi sreća vojnika Islamske države pozvala bi ga u kuću i pomolila se za njega znajući da su njeni sinovi ušli u carstvo nebesko zahvaljujući njemu.

JELENA JORGAČEVIĆ

“MOJ KIOSK” dobitnik regionalne nagrade za poseban doprinos u razvoju preduzetništva u Jugoistočnoj Evropi

MOJ KIOSK je dobitnik regionalne nagrade “Stvaratelji stoleća” za poseban doprinos u razvoju preduzetništva u Jugoistočnoj Evropi za 2014. godinu. Priznanje je uručeno na svečanoj ceremoniji u okviru Drugog regionalnog samita preduzetnika Jugoistočne Evrope “300 najboljih” koji je održan u Dubrovniku.

Odluku o laureatima za 2014. godinu doneo je dvanaestočlani međunarodni nezavisni Komitet za dodelu nagrada i priznanja, sastavljen od eksperata za ekonomiju, marketing, menadžment i preduzetništvo, u okviru Projekta promocije i nagrađivanja najzaslužnijih za razvoj preduzetništva na području Jugoistočne Evrope. Od 340 predloženih kandidata iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Slovenije, Nemačke i Švedske, MOJ KIOSK je na osnovu ostvarenih rezultata, prepoznat koja dobitnik ove regionalne nagrade.

“Priznanje za poseban doprinos u razvoju preduzetništva u Jugoistočnoj Evropi smatramo velikim uspehom. Ponosni smo da na taj način reprezentujemo Srbiju i da smo u regionu prepoznati kao uspešan tim. Za nas je najveći uspeh to što smo sačuvali 3500 radnih mesta i izgradili moderan maloprodajni lanac sa visokim standardima kvaliteta, a koji će biti stabilan i pouzdan partner potrošačima i poslovnim

partnerima. Zahvaljujemo svim zaposlenima i onima koji su verovali u nas, to je naša zajednička nagrada. Ovo priznanje nas motiviše da istrajemo u svojoj viziji i potvrđuje da smo na dobrom putu ostvarenja svega onoga što predstavlja moto naše kompanije, a to je: “Stvaranje novih vrednosti za buduće generacije”, izjavila je Olivera Papić, direktor korporativnih poslova i marketinga.

Pored MOG KIOSKA dobitnici nagrade za životno delo su i: Ante Vlahović, predsednik Adris grupe; Đorđe Antelj, predsednik kompanije GEMAX; Pero Gudelj, vlasnik kompanije FIS; Svetozar Janovski, vlasnik i predsednik kompanije Tikveš. Iz Srbije dobitnici su i Ikarbus, Udruženje poslovnih žena Srbije i Opština Inđija.

VII
WINE
STYLE
SALON VINA
SUBOTA, 18.4.2015. 14-20H
HOTEL ZIRA, RUZVELTOVA 35, BEOGRAD

Danas Belgrade Insight **VREME**

NAJBOLJE VINARIJE IZ REGIONA • NAJVEĆI UVOZNICI VINA U SRBIJI • WWW.WINESTYLE.RS

Nacisti i zabrinuti građani

Nemačka se polako okreće udesno. Ono što je dugo važno za desničarski ekstremizam, danas se uvažava kao sloboda mišljenja. U anonimnom carstvu interneta više nema ustezanja kao na javnim trgovima – tu svako može da zaziva gasnu komoru za sve koji drugačije misle. A tek je mali korak od virtualne pretnje do realnog podmetanja požara

Za "Vreme" iz Bona

Naslovi iz nemačke provincije retko su pozitivni poput onog o "gradonačelniku koji želi više azilanata". Reč je bila o demohrišćaninu Oliveru Junku, prvom čoveku gradića Goslara u Donjoj Saksoniji, koji smatra da bi veći broj izbeglica oživeo njegovo malo mesto iz kojeg se ljudi češće odseljavaju nego što u njega dolaze.

Lakši način da kakva nemačka varoš ili selo dospe na naslovne strane velegradske štampe je da izbije neki belaj u vezi sa potražiocima azila, izbeglicama, doseljenicima ili građanima migrantskog porekla, kako to birokratski precizno kažu Nemci. Tako je šira javnost čula za Cele kod Hanovera gde su se prošlog oktobra masovno potukli kurdske Jezidi i Čečeni. Ili za Zigen, pola sata vožnje udaljen od Bona, gde su pripadnici privatnog obezbeđenja jednog doma za tražioce azila brutalno tukli one koje je trebalo da štite i sve to uredno dokumentovali kamerama mobilnih telefona. Nova palanka na listi neveselih toponima od subote (4. april) je i Treglic kod Lajpciga – tamo su "nepoznati počinioci" spalili azilantski dom u koji je uskoro trebalo da stigne 40 izbeglica iz zemalja manje srećnih od Nemačke, poput Sirije i Somalije.

Istina, Treglic je zainteresovao širu javnost još polovinom marta kada je

tamošnji gradonačelnik Markus Nirt – koji je inače tu funkciju obavljao volonterski – podneo ostavku zbog latentnih pretnji neonacističke scene. Jednom sedmično je stotinak "zabrinutih građana" šetalo ovim selom od 2700 duša u znak protesta protiv doseljavanja izbeglica. Šetnje je organizovao jedan lokalni odbornik Nacionaldemokratske partije Nemačke (NPD), neonacističke partije koja već godinama spretno pleše na ivici zabrane (videti okvir) i uspeva da tu i tamo na izborima uđe čak i u poneki pokrajinski parlament. Kada su "zabrinuti građani" rutu svoje šetnje isplanirali tako da prolazi pored porodične kuće gradonačelnika Nirta, ovaj je bacio peškir, u strahu za bezbednost svoje supruge i sedmorice dece, uz osećaj da su ga političari iz pokrajinske vlasti u Lajpcigu ostavili na vrtmetini. Stoga nije teško pretpostaviti iz kojeg su šinjela došle palikuće koje su uništile nesuđeni azilantski dom, no u trenutku pisanja ovog teksta policija jedino pouzdano zna da je požar podmetnut, ali ne zna ko ga je tačno podmetnuo.

EVROPSKE PATRIOTE

Ne treba mnogo pa da se u Nemačkoj probudi sećanje na najcrnji period istorije kada je mržnja prema strancima bila zvanična ideologija, a paljenje jevrejskih prodavnica i kuća veoma poželjno. Poređenje sa tim vremenima bi svakako bilo

preterano, ali berlinski levičarski dnevnik "Tagescajtung" primećuje da je mejnstrim u Nemačkoj osetno pomeren udesno: ono što je dugo važno za desničarski ekstremizam, danas se uvažava kao sloboda mišljenja. "Šokirani smo svirepošću islamističkih atentatora i terorističkih paravojski i stoga i ne primećujemo kako ih već dugo misaono i verbalno kopiramo. U anonimnom carstvu interneta više nema ustezanja kao na javnim trgovima – tu svako može da zaziva gasnu komoru za sve koji drugačije misle. Tek je mali korak od virtualne pretnje do realnog podmetanja požara", piše ovaj list.

Za pomenuto pomeranje udesno zaslugetu idu pokretu PEGIDA (Evropske patriote protiv islamizacija zapada), koji je od oktobra u Drezdenu svakog ponedeljka okupljao petnaestak hiljada ljudi, a proširio se bio i na druge gradove ("Vreme" 1253). Vatrene govornice ovog pokreta iz nedelje u nedelju nemušto su poručivali šta hoće, ali su vrlo jasno rekli šta neće: otuđene političare, lažljive medije, briselske tehnostrate, ali pre svega neće kriminalne auslendere u svojoj Nemačkoj i na svom Zapadu. Iako su neki od predvodnika protesta osvedočeni notorni nacisti – jedan je morao da se povuče nakon što je otkrivena fotografija na kojoj "iz šale" pozira zalizan i sa hitlerovskim brkovima – vladajući političari nisu propustili priliku da poruče kako shvataju probleme

AP Photo

SKRETANJE UDESNO: Islamisti, niste dobrodošli

Skoro zabranjeni

Nacionaldemokratska partija Nemačke osnovana je 1964, zastupa ekstremno desne stavove i zalaže se za reviziju istorije u pogledu nemačke krivice za Drugi svetski rat. Prvi pokušaj da se partija zabrani pokrenula je 2001. vlada Gerharda Šredera, ali je Ustavni sud 2003. odbio zahtev jer je utvrđeno da su pokrajinske službe za zaštitu ustavnog poretka među neonacistima imale plaćene informante od kojih su neki bili i u samom vrhu NPD-a. Nakon što je otkrivena dugogodišnja serija neonacističkih ubistava stranaca, pokrajinski ministri unutrašnjih poslova su 2012. postavili novi zahtev za zabranu NPD – ovaj put bez podrške Savezne vlade i Bundestaga, gde je preovladalo mišljenje da zahtev nema šanse za uspeh. Polovinom marta ove godine je Ustavni sud tražio dodatne dokaze da nemačke tajne službe više na svojim platnim spiskovima nemaju vodeće ljude NPD-a. Ukoliko se takvi dokazi dostave do 15. maja, velike su šanse da NPD bude konačno zabranjen.

IZVOR: WIKIPEDIA

ovih "zabrinutih građana". Prva se preporučila sveže formirana stranka Alternativa za Nemačku, koja je već ostvarila dvocifrene rezultate na izborima u tri istočne pokrajine, ali su i pojedini političari vladajućih demohrišćana i socijaldemokrata izjavljivali da "brige" građana uzimaju za ozbiljno.

Momentum je izgleda povoljan za predstavljanje predrasuda kao briga. Nikada od Drugog svetskog rata na svetu nije bilo ovoliko izbeglica kao danas, Ujedinjene nacije izbrojale su 50 miliona, a ko zna koliko još ima neizbrojenih. Većinom su u pitanju muslimani koji su pobeгли od drugih muslimana: šiiti od sunita ili obratno, umereni suniti od koljača Islamske države i njoj sličnih grupa – sve zgodno za stereotip o "varvarskom" islamu. Slabo tu pomaže i podatak da Nemačka ove godine računa sa 300.000 tražilaca azila, da joj ionako zbog negativnog prirodnog priraštaja domicilnog stanovništva trebaju doseljenici, da Švedska, Malta ili sirijski sused Liban primaju mnogo više izbeglica po glavi stanovnika ili u odnosu na državni budžet. I još nešto: ekonomska kriza kao izgovor kako, eto, ni nama nije sjajno pa gde ćemo još da hranimo dođoše. Uzgred, tu ekonomsku krizu je Nemačka davno prebrodila, privreda umereno raste, zaposlenost je nezapamćena, a budžet je izbalansiran tačno na pozitivnoj nuli.

SVE JE ŠAJSE

Ipak, ne čuti ni pristojniji deo društva. Gotovo svaka šetnja "zabrinutih građana", među kojima je sumnjivo mnogo obrijanih glava i istetoviranih ruku, biva ispraćena daleko masovnijim kontramitinzima. I nakon paljenja zgrade u Treglicu na ulice je izašlo 300 meštana da izrazi svoju podršku azilantima koji će svakako doći, jer se "dolazak azilanata ne može odložiti ili sprečiti krivičnim delom", kako je za Dojče vele rekao demohrišćanin Gec Ulrih, lokalni političar zadužen za pitanja izbeglica. "Evo i danas sam dobio veliki broj mejlova u kojima me vređaju i prete da će u borbi protiv izgradnje izbegličkog kampa biti preduzeti dalji koraci", rekao je u nedelju Ulrih, kojem je dodeljena i policijska zaštita. "Mislim da to nema mnogo veze sa Treglicom, već da je desničarska scena odbrala ovo mesto kako bi pokazala snagu. Bio je to test za javnost i građane u ovom delu zemlje, koji je trebalo da pokaže da li država može da se suoči sa tolikim otporom", dodaje on.

Jasno je da će, u ozbiljnoj zemlji poput Nemačke, na kraju nadvladati državni monopol sile, ali nije da političari nisu pokušali i argumentima da umire nezadovoljnike. Pokušaji obično prođu rđavo, konstatuje lokalni "Libeker nahrihten", jer desničari "veruju u ono u šta žele, iako činjenice govore suprotno". To

u šta oni veruju zabrinjavajuće je slično sa onim u šta veruju "zabrinuti građani", recimo, Obrenovca ili Banje Koviljače kada se protive prihvatnim centrima u svojim mestima. "To su klasični strahovi o kojima čujemo i u velikim gradovima: porast kriminala, da mlade žene i majke više neće smeti same na ulicu, da će pasti cene nekretnina – dakle, čitav repertoar rasističkih predrasuda", kaže o tome Matijas Kajlholc, evangelistički pastor iz Treglica, za "Zidojče cajtung".

Kako u praksi izgleda sučeljavanje argumenata i predrasuda, lepo je u jednoj reportaži iz Treglica opisao "Frankfurter algemajne cajtung". Političari su, neposredno pred podmetanje požara, pokušali da objasne građanima da je Nemačka i moralno obavezna da prihvati azilante, da nije tačno da te ljude ovde čekaju baš med i mleko, da jednom azilantu uz smeštaj mesečno sleduje 337 evra, dok je socijalna pomoć za Nemce najmanje 399. Posle svih tih činjenica, sa galerije se javio jedan građanin, predstavio se kao Roni i rekao: "Azilanti na tacni dobiju sve od A do Š, svako sranje! Svako sranje! Ovdje ljudi žive pod mostom i ne dobijaju ništa. Iako su Nemci! Pa kakvo je to sranje?" Inače, mladi Roni je do sada izbeglice i strance mogao da vidi samo na televiziji. U njegovom selu ih ima tačno – nula.

NEMANJA RUJEVIĆ

Grad na ugljen-dioksidu

Zgrade godišnje progutaju čak 48 odsto ukupne potrošnje energije u Srbiji. Kako gradove poput srpske prestonice pripremiti za posledice klimatskih promena

“**U**rbanizam je temelj za izgradnju budućnosti sa niskom emisijom ugljen-dioksida”, smatra Piter Kaltrorp, američki urbanista i arhitekta, poznat kao zagovornik održive gradnje i autor knjige “Urbanizam u epohi klimatskih promena” (*Urbanism in the Age of Climate Change*). Polazeći od “tri principa” savremenog urbanističkog planiranja: konzervacije kako kulturno-istorijskog nasleđa tako i prirodnih dobara, Kaltrorp iz ugla urbanizma predstavlja jedan mogući put za neophodna i bolna lokalna prilagođavanja globalnim promenama klime – malim promenama u planiranju gradova.

Nema ničeg zaista novog u tome. Klimatski aktivisti više od jedne decenije ukazuju na to kako se središte problema globalnog zagrevanja nalazi u – gradu. Zbog toga donosioci odluka, a sve više i privrednici promovišu čitavu seriju konceptata takozvane zelene gradnje i održivosti, budući da to često istovremeno

znači brže postizanje nimalo jednostavnih zahteva da se emisija CO₂ smanji (što se naziva mitigacija), potom pripremom za dolazeće posledice klimatskih promena (adaptacija) i uz to, podizanjem kvaliteta života stanovnika grada.

Promene u urbanističkom planiranju u većini gradova su ne samo aktuelna svetska moda, koja će tek u dalekoj budućnosti dati neke rezultate za obične ljude, već sve češće postaju i egzistencijalna nužda za hiljade ljudi koji žive u velikom gradu kakav je Beograd. Naime, gradovi rastu. Ako se zateknete na bilo kakvom seminaru ili konferenciji ne samo o klimi nego o budućnosti generalno, neko će bez sumnje pomenuti – megatrendove, a jedan od njih, uz starenje stanovništva, manjak vode i hrane, uvek je sve veći i veći rast gradova.

Jasno je kako u dvomilionskoj prestonici poput Beograda populacioni pritisak već više decenija stvara probleme u gotovo svim oblastima života. U svetu danas

postoji više stotina milionskih gradova, od kojih su neki već izrasli u takozvane megagradove. I svi imaju slične probleme. Dok u većini današnjih velikih gradova i dalje raste broj stanovnika, saobraćaj, urbanistički problemi, potrošnja energije, količina otpada i zagađenja vazduha, život njihovih stanovnika postaje sve teži. Neumereni rast gradova jednako dramatično utiče i na ekonomiju i na životnu sredinu.

ENERGIJA

Gradovi, inače, gutaju najviše energije, a stvar je u tome da proizvodnja energije, zbog spaljivanja fosilnih goriva, presudno utiče na emisije CO₂ i rast globalne temperature. Prvo pitanje u održivom planiranju zbog toga je u vezi sa objektima, zgradama i kućama, kao potrošačima energije. Zgrade troše čak 40 odsto energije na svetu i emituju 21 odsto štetnih gasova u atmosferu. Možda su baš zato one ključni igrači koji bi

transformacijom mogli da stvore "zele-
ne" i održive gradove.

Rastuća populacija u gradovima i viso-
ka cena kvadrata, čak i nakon svih pado-
va tržišta nekretnina, podstiču, nažalost,
brzu izgradnju, čiji su rezultat često ne-
bezbedne zgrade, sa lošom instalacijom
i bez adekvatne infrastrukture. Preduzi-
mači o troškovima zgrade najčešće raz-
mišljaju samo u okvirima troškova nje-
ne izgradnje, zanemarujući to koliko će
ona koštati stanare, grad i prirodu tokom
svog životnog veka.

Prema odranije poznatim podacima
Agencije za energetska efikasnost, naj-
veći potrošač energije i u Srbiji su zgra-
de, bilo da je reč o starim stambenim i
poslovnim objektima ili pak novogradnji
gde se ne razmišlja previše o efikasnosti.
Naime, zgrade godišnje progutaju čak 48
odsto ukupne potrošnje energije u Srbiji.
Od toga 65 odsto potroše stambeni objek-
ti, dok ostatak odlazi na industrijske i po-
slovne zgrade.

Prema podacima iz Programa ostvari-
vanja strategije razvoja energetike Repu-
blike Srbije do 2015. godine, u zgradama u
Srbiji se tokom godine potroši dvostruko
više energije nego u zemljama Evropske
unije. To je zato što, u odnosu na osta-
tak Evrope, zgrade u Beogradu troše sko-
ro dvostruko više energije na grejanje i
hlađenje – godišnje se potroši više od 228
kWh po kvadratnom metru, dok proseč-
na godišnja potrošnja u evropskim gra-
dovima iznosi 138 kWh.

OPAMEĆIVANJE KUĆA

Nalik na klasifikaciju električnih ure-
đaja, EU je podelila i sve zgrade prema
energetskoj efikasnosti. Danas postoje
četiri osnovne klase zgrada – A, B, C, D;
gde je A energetski najefikasnija, a D naj-
manje efikasna klasa. Nažalost, Beograd,
ali ni ostali srpski gradovi ne mogu da se
pohvale efikasnošću iz viših klasa. Glav-
ni energetski problem Beograda je slaba
termoizolacija objekata, kao i vrlo mala
rasprostranjenost ekološki prihvatljivih
zgrada – smatra se da bi se samo na zgra-
dama mogle postići uštede i do 40 odsto.

Sa druge strane, evropske metropole

već dve decenije sprovode programe
štednje energije u zgradama u koje su
uključile mnoge svoje stanovnike i za-
hvaljujući tome uštedeli na potrošnji i
smanjili emisije. Bilo ko od osam milio-
na stanovnika Londona, na primer, u pro-
seku po kvadratnom metru godišnje po-
troši samo oko 80 kWh, po čemu je ovaj
megapolis uporediv sa drugim sever-
nim evropskim prestonicama. Rekorder
u ovakvim, inače nevidljivim uštedama
je Berlin. Tokom poslednje dve decenije,
Berlin je postigao zapanjujuće rezultate
sa termoizolacijom i štednjom energije.
Tako je potrošnja smanjena sa nekadaš-
njih 150 kWh na 80 kWh po kvadratnom
metru godišnje.

Uz termoizolaciju, jedno popularno
rešenje je takozvano pametno uprav-
ljanje zgradama. Reč je o tome da se, za-
hvaljujući pametnom sistemu, energija
proizvodi i doprema na zahtev, uvek tač-
no onoliko koliko je potrebno. Ljudi ne
borave uvek u svim prostorijama i kad
se neka od soba isprazni, ovakvi automa-
tizovani sistemi to prepoznaju i počnu
da smanjuju njeno grejanje ili hlađenje.
Sama potrošnja energije se neprekidno
meri. Korisnici i žitelji objekta zapravo i
ne primećuju da se bilo šta događa, uvek
im je prijatno, a energija se troši samo
onda kad je potrebno. Kad je reč o veli-
kim objektima, na ovaj način se ostva-
ruju velike uštede, budući da statistika
radi za ovu ideju.

Ključni zaplet sa pametnim upravlja-
njem nije u tome da je on samo zgodan,
moderan i tehnološki rešiv način da zgra-
da smanji svoju emisiju, svoj takozvani
CO₂ otisak, odnosno onu količinu CO₂
koju je potrebno emitovati da bi objekat
bio zagrejan ili ohlađen. Pametno uprav-
ljanje je povezano i sa očiglednim finan-
sijskim uštedama, koje kod velikih obje-
kata postaju izuzetno značajne.

Kod primene automatizacije, potenci-
jali uštede su veliki i to podstiče evropske
investitore i vlasnike prostora da ulažu u
"opamećivanje" objekata. Pored ove, jedan
mogući način uštede, koji se posebno raz-
matra u studiji Hajnrih Bela "Energija na
drugi način", jeste prelazak na prirodne,

ekološke materijale i masovnu izgrad-
nju drvenih kuća.

PRIRODNE OAZE

Osim što troše previše energije, stanov-
nici gradova emituju 20 odsto svih izduv-
nih gasova u atmosferu. Kako takozva-
na mobilnost neprekidno raste, bilo da je
reč o naprednom svetu, bilo da je reč o ze-
mljama poput Srbije, gradovi se iz dana
u dan suočavaju sa ogromnim izazovima
da obezbede integrisan, efikasan i svima
dostupan saobraćaj. Zamislite Beograd
bez gužve, čekanja i nervoze. To znači ne
samo uštedu za stanovnike već i drama-
tično smanjenje štetnih efekata na život-
nu sredinu.

Putovanje ka zelenom gradu očigled-
no počinje u vozilima gradskog saobraća-
ja. Nakon što je on rešen, urbanisti imaju
mnogo lakši zadatak da organizuju grad-
ske krvotoke. U nekim evropskim grado-
vima se skoro 50 odsto vozača, umesto
svojim kolima, kreće isključivo vozili-
ma javnog prevoza. Istovremeno, mno-
gi evropski gradovi su za razliku od Beo-
grada, otvorili svoje ulice za bicikliste, što
smanjuje zagađenje, a ima i razne druge
prednosti.

Urbanisti, okupljeni u nevladina druš-
tva, povezani sa turističkim organizacija-
ma ili čak takozvanom zelenom privre-
dom, neprekidno daju nova rešenja. Ču-
veni zeleni krovovi se pojavljuju i na Bal-
kanu. Tako je Centar za unapređenje ži-
votne sredine, u okviru akcije Arhifon,
prošle godine sproveo i jedan konkurs
za idejno rešenje zelenih krovova i oaza,
a dobijena rešenja su odličan primer da
se urbanizam i kod nas može kretati i to
bez preteranih ulaganja.

Takvu budućnost već dugo ne projek-
tuju futurolozi ili pak urbanisti odlutali
u sledeći vek, nego inženjeri, a sve češće
ih usvajaju i ekonomisti i donosioci odlu-
ka. Pitanje održivosti gradova već sada
u praksi postaje jedan od glavnih fronto-
va suočavanja sa posledicama klimatskih
promena. Najčešće se to postiže preispiti-
vanjem efikasnosti i rekonstrukcijom već
postojećih infrastrukture, smanjenjem
rasipanja energije i pametnim upravlja-
njem. "Gradovi se re-izgrađuju, ruše i po-
novno grade u isto vreme", objašnjava Kal-
tortp zašto je to uopšte moguće. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
REGIONALNA KANCELARIJA ZA JUGOISTOČNU EVROPU

Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

Najbogatiji Srbin svog doba

“Moi mili Otac zdravo je bojažljiv bio, a ja sam za kupovinom Čeba (Čelareva) ludovao, šta više mojoj Soki naglašavao sačuvajme Bože da mi dete umre, samo to ću većma zažaliti od Čeba ako ga ne kupim...”

U aprilu 2015. navršava se 182 godine od smrti Lazara – Laze Dunđerskog, jednog od najbogatijih ljudi u Vojvodini u drugoj polovini XIX veka. Lazar je bio “kruna” imućne i ugledne porodice Dunđerski, koja poreklo vodi iz Hercegovine. Porodica se iz Hercegovine preselila u Suboticu, tada južni deo Ugarske, ali se nakon Rakocijevog ustanka početkom XVIII veka naselila u Sentomašu (danas Srbobran). U Sentomašu je rođen Gedeon – Geca Dunđerski, koji je imao tri ćerke i tri sina. Jedan od Gedeonovih sinova, najmlađi, bio je Lazar Dunđerski koji je rođen aprila 1833. u Srbobranu, a umro je u leto 1917.

TRGOVAC

Bez obzira na kasnije bogatstvo, na početku svoje trgovačke karijere Lazar Dunđerski nije bio uspešan, jer je izgubio novac na svojoj prvoj trgovini. U Beč je otišao 1853. na studije prava, ali se zbog slabog zdravlja vratio kući u Sentomaš već sledeće, 1854. godine. Po povratku iz Beča, zdravlje mu se popravilo, pa mu je otac Gedeon dao novac da započne posao – Lazarev zadatak bio je da proda lađu zobi. Međutim, prvi Lazarov poslovni poduhvat je propao, na tom poslu je izgubio 4000 forinti i vratio se kući bankrot. Tada mu je otac rekao sledeće: “Ako si nešto izgubio, idi tamo gde si izgubio, pa ćeš naći”, što je Lazar tumačio kao veliku podršku i saznanje da u poslu gubitak ne treba shvatati tragično. Sa 22 godine, 1855, Lazar se oženio Sofijom Georgijević. Tada je, po sopstvenom svedočenju, njegov imetak bio tek malo veći od miraza njegove žene, a na svadbi je, sa Lazareve strane, prisustvovao i Jovan Jovanović Zmaj. Brak sa Sofijom je potrajao 60 godina, a od jedanaestoro dece, dečiji uzrast preživelo je petoro – tri ćerke

(Olga, Milka i Jelena – Lenka) i dva sina (Đorđe i Gedeon).

Posedi Lazara Dunđerskog su u drugoj polovini XIX veka toliko narasli, da su ušli u legendu, a prezime Dunđerski postalo je sinonim za bogatstvo. Lazar se obogatio u trgovini žitom, i važio je za jednog od najvećih (ako ne i najvećeg) trgovca i proizvođača žita u Austrougarskoj. Dimitrije Boarov u knjizi *Debele knjige i debele mačke* iz 2011. sumira imanje Lazara Dunđerskog na prelazu vekova:

“Uostalom, kad je o formatu reč, ne treba zaboraviti da je oko 1900. godine jedan Lazar Dunđerski obrađivao 42.000 katastarskih jutara, da je godišnje isporučivao 11.000 vagona hrane, preko sopstvene flote trgovačkih brodarica, da je sazio dve fabrike alkohola, dve pivare, jednu uljaru, velike mlinove u Novom Sadu i Indiji, da je bio vlasnik fabrike tepiha u Bečkereku, da je bio jedan od glavnih akcionara Srpske banke u Zagrebu i Centralnog kredit-

godine jednu gibanicu, tepsija će ostati! Deca su mu, kako koji, potrošila i tepsiju.”

Podsetimo, jutro iznosi 0,57 hektara, a jedan vagon ima 10 tona, pa je tako Lazar Dunđerski u naponu snage imao skoro 24.000 hektara zemlje. Dr Vesna Dimitrijević navodi jedan detalj koji ilustruje odnos prema materijalnom Lazara i njegovog najstarijeg brata Aleksandra. “Aleksandar, koga su zvali i Šandor, Šaca, bio je vezan za zemlju i stoku. Veći deo života je proveo u Sentomašu i, po rečima njegovog brata Lazara, posebno je voleo da se bavi uzgojem ovaca. Šandor je smatrao da su oni, porodica Dunđerski, izuzetno bogati, a njegov mlađi brat, Lazar, da bogatstvo tek treba steći. Alaksandar je svaki novčić zaradio teškim radom, baveći se poslovima koji nisu zahtevali rizik, dok je Lazar u glavi imao uvek planove kako uraditi nešto novo, drugačije. Lazar Dunđerski je voleo da zadirkuje starijeg brata, Aleksandra, i da ga podseća na doga-

■ **Kupimo našoj deci tepsiju, pa neka svake godine jednu gibanicu, tepsija će ostati!**
—Lazar Dunđerski

nog zavoda u Novom Sadu, da je izgradio zgradu Srp-

skom narodnom pozorištu, a u Pešti zavod za srpsku žensku omladinu Angelijanum. Nije se tada slučajno pevalo: ‘Od Mohača, pa do Ade, to Dunđerski sve imade. Od Budima do Mohola, Dunđerskog škripe kola. Ko Dunđerskog ne voli, nek u očin izvoli!’ Čika Laza se u sticanju imanja držao uputstva svoga oca Gedeona: ‘Kupimo našoj deci tepsiju, pa neka svake

đaj kada su odvezli kukuruz u Vrbas, početkom 1850. Aleksandar je tada zadivljeno gledao lađu punu kukuruza i oduševljeno rekao bratu: ‘Taj bogat mora biti!’ Petnaestak godina kasnije, kada su već imali osam svojih lađa, uvek punih, Lazar je voleo da zapitkuje brata kakvo je sad njegovo poimanje bogatstva, kad pogleda sve te lađe.”

MECENA

Lazar Dunđerski bio je poznat i po tome što je bio zaštitnik, mecena i

prijatelj mnogih istaknutih umetnika. U svom domu u Novom Sadu i dvorcu u Čelarevu, Lazar a kasnije njegov sin Gedeon ugostili su Uroša Predića, Lazu Kostića, Mihajla Pupina, Mihajla Polit-Desančića, Jovana Jovanovića Zmaja, Jovana Boškovića, Stanoja Stanojevića, Paju Jovanovića, kralja Aleksandra Karađorđevića, kraljicu Mariju i njihovu decu, kneza Pavla i kneginju Olgu i mnoge druge istaknute ličnosti koje su obeležile 19. i 20. vek. Takođe, Novosađanima je Lazar poklonio jednu važnu ustanovu – pozorište. Kada je posle požara 1891. izgorela zgrada Srpskog narodnog pozorišta, zvaničnici nisu dozvolili da se pozorište obnovi na starom mestu. Lazar Dunderski je odlučio da novu zgradu pozorišta izgradi u dvorištu svog hotela "Carica Jelisaveta" u centru Novog Sada. U novoj zgradi pozorišta prikazivani su filmovi, predstave, održavani su koncerti. U januaru 1928. zbog loših instalacija zgrada je izgorela, spaseno je samo nekoliko kostima. Poznato je i dugogodišnje prijateljstvo i kumstvo Lazara Dunderskog sa Lazom Kostićem. Lazar i Sofija su znali da Laza Kostić "obožava" njihovu najmlađu ćerku Lenku, ali priča

o Kostićevoj romantičnoj ljubavi prema Lenki nastala je kasnije, posle Lenkine smrti. Lenka je umrla u Beču 1895, od tifusne groznice, sa samo 25 godina.

PIVARE

Lazar Dunderski je prvi iz porodice počeo da se zanima i ulaže u industriju, a imanje u Čelarevu (tada Čeb) kupio je 1880. O kupovini imanja piše u svom Dnevniku: "Čeb 1880.g. 24.januara kupili, pogodba bila do 1-og maja isplatiti, te ranu moradosmo prodavati, i to prodadosmo po najboljoj ceni te u istoj godini sa spekulacijom kukuruza na koim smo takođe do 4 po m.c. zaslužili, gotovo celi Čeb zaslužismo. Moi mili Otac zdravo je bojažljiv bio, a ja sam za kupovinom Čeba ludovao, šta više mojoj Soki naglašavao sačuvajme Bože da mi dete umre, samo to ću većma zažaliti od Čeba ako ga ne kupim..."

Čeb je bilo omiljeno Lazarevo imanje, pa je i pivara u Čelarevu koju je osnovao 1892. imala poseban značaj za njega. Pre pivare u Čelarevu, 1891. Dunderski je kupio Zrenjaninsku pivaru (tada Bečkerek), a potom zakupio i konkurentsku pivaru

SEĆANJE NA IMPERIJU: Zamak Dunderski kod Bečeja

u Ečki, da bi je odmah razmontirao i modernizovao pivaru u Zrenjaninu. Pivara u Čelarevu imala je modernu parnu mašinu i električni motor, što joj je omogućavalo da proizvodi mnogo više piva nego što je zahtevalo tržište, pa zato i nije radila punim kapacitetom. Sve do Prvog svetskog rata proizvodnja je bila u usponu, rat nije zaustavio rad pivare, ali ona je drastično smanjena. Muško stanovništvo je bilo na ratištu tako da je postojao problem sa radnom snagom i potrošačima piva, a oseno je opala i kupovna moć stanovništva. "Torontal" je objavio da su Dunderski preko Crvenog krsta u maju 1915. poklonili, iz svoje fabrike, 1000 flaša piva mađarskim vojnicima. Posle smrti Lazara Dunderskog (1917) pivare je nasledio njegov mlađi sin, dr Gedeon Dunderski.

R.V.

*U ovom kratkom prikazu života nekada najbogatijeg Srbina u Vojvodini, između ostalog, korišćene su informacije iz emisije "Dvorci Vojvodine" (RTS, 2012), kao i podaci iz doktorske disertacije Vesne Dimitrijević: Dunderski – istorija jedne veleposedničke porodice 1918–1941. (2009).

Početak kraja?

Posle katastrofalnog početka sezone na trci u Australiji kada je na stazi u jednom trenutku bilo tek desetak bolida, na prošlonedeljnoj trci počeli su da se pokazuju zastrašujući obrisi krize

Naizgled sve je u redu. Šareno, glumurozno, zvezde i starlete, kamere, šou – *bussines as usual*. Sportska štampa i internet portali podgrevali su atmosferu uoči sezone izveštajima sa testiranja, statistikama, misterioznim snimcima “zamaskiranih” bolida, izjavama veterana koji su najavljivali i procenjivali mogućnosti novih, mladih vozača. Nekoga su, možda, privukli da počne da prati F1, ali meni, verujem i onima koji ovaj sport malo bolje poznaju i malo duže prate – sve to je delovalo prilično šuplje.

Onda je došla premijera u Australiji i ono što su do tada bili obrisi počelo je da se izoštrava. Katastrofalno nepripremljeni bolidi “drugog ešalona”, neizvesnost hoće li neki timovi uopšte startovati i na kraju ono najvažnije – podaci o tome da je sve manje novca u igri, da sponzori ne dreše kesu kao proteklih godina. Jedna izjava vlasnika F1 Bernija Eklstona, koji što je stariji postaje sve alaviji i isključiviji, data uoči starta sezone, bila je prvi ozbiljan signal da je nešto trulo u čitavom poslu. Naime, odgovarajući na pitanje o povećanju cena ulaznica na tribinama, suvo je odgovorio da “svaki spektakl ima svoju cenu, a F1 je jedan od najvećih na svetu”, a na potpitanje hoće li to smanjiti broj novih, mladih posetilaca, odgovorio je: “Mladi ionako nemaju novca, oni nisu naša ciljna grupa, već oni koji sebi mogu da priušte spektakl kakav je F1.” Hm, logika mu je na mestu, mada...

Osim centralne tribine u Melburnu, koja je bila pristojno popunjena, ostale su bile poluprazne, a pored nekih krivina čak bez ijednog gledaoca! Isto se moglo videti i prošle nedelje na trci u Sepangu, za Veliku nagradu Malezije, što se nije moglo zamisliti s obzirom na to da su proteklih sezona tribine bile dupke pune. Baš na premijernoj trci u Australiji, postalo je očigledno kakva sudbina može snaći F1. Na startu je bilo samo petnaest bolida, a novinari su začepkali po arhivama i našli podatak da je tako

POPRIKLINO ŠUPLJE:
Trka Formule 1 u Melburnu
Foto: AP

mali broj trkača na startu trke bio samo u Monaku 1963! Bilo je dovoljno da se neki vozači povrede (Alonso i Botas), da se jedan tim uopšte ne pojavi (Marussia), da u formacijskom krugu dvojici otkažu motori (Kvjat, Red Bul i Magnusen Meklarren), pa da ono što se naziralo postane surova stvarnost. Trka je bila, naravno, epohalno dosadna.

Slično bi se dogodilo i u Sepangu, ne po malom broju trkača, već po uzbudljivosti na stazi, da nije bilo Fetela i Kimija. Ovog drugog je bilo zanimljivije pratiti jer se do četvrtog mesta na cilju probijao sa začelja na koje je bio pao pošto mu je novajlija Erikson probušio gumu na samom početku trke. Pobjednika Fetela, međutim, sa interesovanjem su, poput mene, pratili samo navijači Ferarija. Vide se se bjelodano da od trkanja njega i Hamiltona (Mercedes) nema ništa, da Englezu ne pada na pamet da ga juri, baš kao što Rozberg (Mercedes) nije imao pojma da mu je Luis za petama pa je, kada ga je ovaj glatko obišao, pitao ekipu u boksu: “Je l’ to on mene obišao, da li to znači da je on sada drugi?” To što Rozberg, koji je inače poznat po “biserima” i za koga smatraju “da sporo kapira”, ako razumete šta se ‘oće kasti, ali je bez sumnje odličan vozač, nije ni pokušao da odbrani poziciju, a do kraja trke nije pokazao da ima nameru da je povрати, još jedan je od detalja koji oslikava atmosferu na početku ove sezone F1.

Od pomenutih detalja, mnogo je važnije to što je protekle sedmice potvrđeno da neće biti vožena trka za Veliku nagradu

Nemačke! Treba li da kažem da se Eklston nije mnogo uzbudio zbog toga što iz kalendara ispada jedna od trka sa najdužom tradicijom, trka koja je “domaći teren” za ekipu Mercedes, aktuelnog šampiona među konstruktorima. Uz to, u poslednje vreme pojavile su se i (polu)informacije da bi mogla biti otkazana i trka za Veliku nagradu Italije na legendarnoj stazi u Monci!? Šta bi to značilo za tifozе tima koji se vraća na “stazu slave” – ne mogu ni da zamislim.

Činjenica da je Eklston kupio F1, da je on taj sa kojim timovi sklapaju ugovore i da on diktira raspodelu novca, da je on taj koji odlučuje gotovo o svemu u tom sportu, zatim sve veći troškovi pripreme bolida (ekipa Red Bul je 40 odsto prošlogodišnje zarade uložila u kupovinu vazdušnog tunela za testiranje aerodinamike), uz značajno smanjenje budžeta ili povlačenje velikih sponzora, nagoveštaj su ozbiljne krize u F1. Naravno, ne verujem da se elitno takmičenje može “ugasiti”, ipak je to vrhunski sport, ali ne primam bez zebnje Berijeve priče o tome da hoće da napravi paralelnu ligu sa jednoobraznim bolidima koje bi iznajmljivao zainteresovanim firmama (Customer Teams), a koji bi imali po dva vozača u timu. Razume se, sve zarad, kako sam reče – “povećanja priliva novca u ovaj sport”. Sve mi to mnogo liči na američku ligu od pre dvadesetak godina kada se podelila na INDY i CART. Da, umalo da zaboravim, razmišlja i o tome da napravi šampionat F1 za žene.¶

DUŠAN RADULOVIĆ
Radio Beograd

Neminovnost bez zaštite

Turska vlada opet je na 24 sata blokirala pristup najvećim društvenim mrežama. Ovoga puta možda i s dobrim razlogom, ako cenzura uopšte može da se pravda. Internetom su se širile fotografije otegot državnog tužioca kome terorista drži pištolj na čelu. Napravio ih je drugi terorista uključen u otmicu i okačio na društvene mreže uz odgovarajuće poruke. Sva trojica, i teroristi i tužilac, nastradali su tokom policijske akcije. Prethodno su ljudi na internetu krenuli da šeruju slike otmice, zatim su ih neki listovi stavili na naslovnu stranu, a vlada Turske je zaključila da je teroristima baš to bio cilj. Da dodatno šire strah i sopstvenu propagandu time što će fotografije videti što više ljudi. I udarila zabranu.

Fejsbuk i Twitter odmah su reagovali, brišući (nesporno-sporne) sadržaje te su ih turski internet operateri brzo odblokirali. Jutjubu je trebalo malo više vremena, ali se i on vratio, jasno je da takve blokade ne mogu da traju dugo bez obzira na motive.

Jedna škola mišljenja daje za pravo vladi. Teroristima (radikalima, militaristima, zovite ih kako vam se najviše sviđa, svakako su nasilnici bez obzira na motive) ne treba davati prostor da se obraćaju javnosti jer to legalizuje i opravdava nasilje. Do pojave interneta, a naročito društvenih mreža, "zaustavljanje Rojtersa" bilo je relativno jednostavno. Dovoljno je bilo nekoliko telefonskih poziva medijima. Sada je moguće glasno se obraćati svetu i dok držite taoce. A nije pametno blokirati komunikaciju sa napadačima

dok otmica traje, to bi moglo da provocira ili ubrza tragediju. Ponekad to nije ni moguće jer postoje alternativni načini za postovanje na društvenim mrežama. Čak i kada sve blokirate, napadači mogu da nađu način da komuniciraju sa nekim spolja ko može neometano da objavljuje.

To sada otvara moralno pitanje. Jesmo li, ovako radoznali, sposobni da okrenemo glavu i iz moralnih razloga odbijemo da pogledamo neprimeren sadržaj? Uostalom, postoji li, uopšte, društveni dogovor oko toga šta je, a šta nije neprimereno? Reklo bi se da ne postoji jer onda ne bi bilo potrebe za regulatornim telima koja zabranjuju rijaliti programe kada procene da su preterali sa opskurnostima. A regulacija na internetu ne postoji, sem ove brutalne, turske.

Liberalnija škola mišljenja je za to da se objavljuje sve, ali da svako snosi posledice sopstvenog bezakonja kada ga ruka pravde stigne preko IP adrese. Tako internet danas uglavnom i funkcioniše. Ta škola veruje u načelnu ispravnost (većine) ljudi i ne podnosi cenzuru, bez izuzetka. Jer se pod tim plaštom lako nađe opravdanje da se "u interesu zajednice" blokira ono što, zapravo, nije u interesu samo vlasti (može i spojeno).

Postoji i "srpska škola", gde je terorizam (srećom?) uglavnom verbalni. Na srpskom se internetu stoga svakodnevno biju teške bitke između ljudi različitih ubeđenja, mahom političkih. Sve je dozvoljeno, svi su u pravu. Pozivi na linč pravdaju se metaforama i retoričkom tradicijom, za klevetanje već opravdanje nije ni potrebno. Licitira se od sansa.

¶

PRODAJA PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **<http://www.vreme.com/pretplata>** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na **www.vreme.com/pretplata**. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

ISEČCI

ALEKSANDAR ZOGRAF.

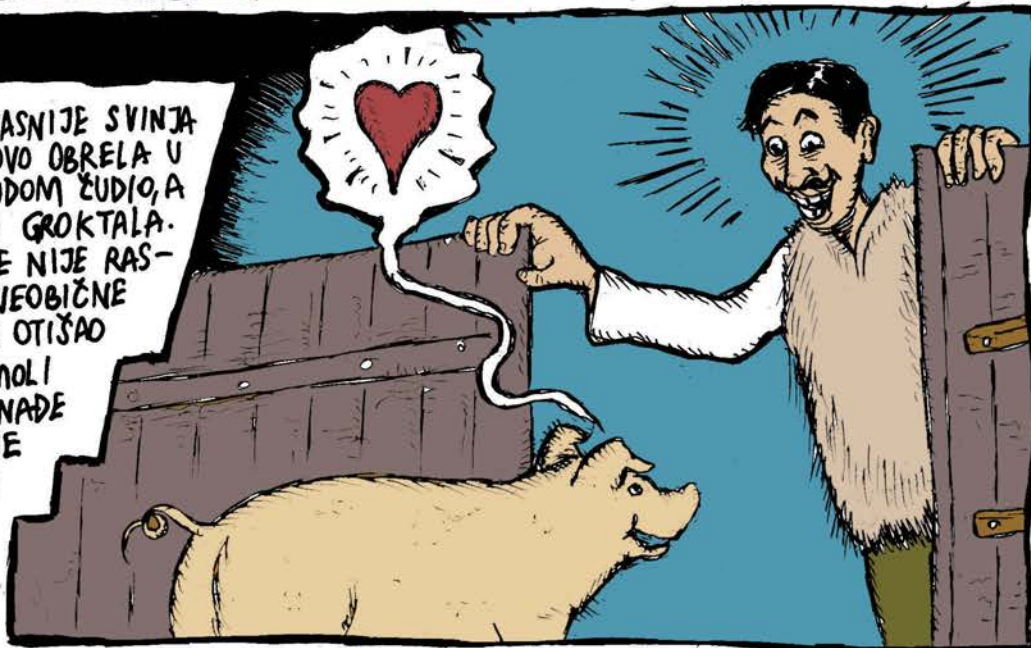
NA BUVLJOJ PIJACI SAM PRONAŠAO SVESKU U KOJOJ JE NEKO LEPO NOVINSKE ČLANKE IZ SRPSKE ŠTAMPE TRIDESETIH... U TIM ZABORAVLJENIM PRIČAMA IZ ŽIVOTA MOGUĆE JE PRONAĆI IZVESNU POEZIJU...

"JOZO GUNČEVIĆ, IZ SELA ODVORACA NEDALEKO OD SLAVONSKOG BRODA, JE PRODAO SVINJU ČOVEKU ZA KOJEG JE JEDINO ZNAO DA JE IZ OSIJEKA!"

"NEKOLIKO DANA KASNIJE SVINJA SE IZNENADA PONOVO OBRELA U OBORU. JOZO SE ŽUDOM ŽUDIO, A SVINJA JE VESELO GROKTALA. POŠTO MU SE VIŠE NIJE RAS-TAJALO OD OVE NEOBIČNE KRMAČE, JOZO JE OTIŠAO U OSIJEK DA ZAMOLI POLICIJU DA PRONAĐE KUPCA, KOJEM JE GOTOV DA VRATI SAV NOVAC!"

"KAO STRASAN RIBOLOVAC,
MIHAILO BELI, 45-OGODIŠNJI
ČINOVNIK DIREKCIJE DRŽAVNIH
ŽELEZNICA IZ SUBOTICE,
SVAKODNEVNO JE ODLAZIO
NA PECANJE".

"SINOĆ, KADA JE IZVUKAO UDICU I OPAZIO RIBU TEŠKU OKO DVA I PO KILOGRAMA,
MIHAILO SE TOLIKO OBRADOVAO, DA GA JE UVARILA SRČANA KAP, NAKON ČEGA JE
UMRO"...

Tip sa Cetinja

Cetinjani su dali konobarima nov nadimak. Zovu ih "kanaderi" po specijalnim avionima za gašenje požara koji su nekad postojali u državama nastalim raspadom Jugoslavije. Naravno, "kanaderi" su prodati, pa je danas jedna od najčešćih opcija za gašenje požara čekanje da se isti sami od sebe ugase. Usled totalne krize i nemaštine Cetinjani se hrane humorom, a najveći posao im je da sjede po kavanama. Većina njih u kafani provodi puno radno vrijeme od osam sati, a da u džepu imaju novca samo za jednu kafu, pa kad god konobar prođe, gosti naručuju po vodu. Zato konobare koji na tacni prečesto nose samo čaše sa česmovlačom zovu "kanaderi".

Dio ulice u kojoj su na jednoj strani raspoređeni bankomati raznih banaka zovu "Zid plaća", a na ulazu u grad nalazi se tabla na kojoj piše *Cetinje*, ali je neko perfektnim rukopisom ispod dopisao savršen titl: "NE RADI". Kažu da je i Čak Noris u Cetinju našao posao. U gradu pod Lovćenom ljudi zaista žive od humora, odnosno preživljavaju.

Centless je novi izraz za besparicu od kada je uveden euro. To što nemaju prebijene pare ne smeta im da izgledaju kao gospoda i da se u skladu sa tim ponašaju. Možda je tome uzrok što je kralj Nikola omogućio da se u malom Cetinju nađu brojne ambasade, pa su Cetinjani imitirali strance i njihove porodice, pa eto, zadržali su gospoštinu uprkos godina i nemaštini.

Znam tipa sa Cetinja koji je strastven pušač, ali puši samo kad ima cigareta, a kad nema, onda ne puši. Često nema. Rođen je 1971. godine *na Cetinje* kao i *koznakoliko* njegovih predaka. Studirao je u Sarajevu, a kad je počeo rat i opsada grada, on je ostao tamo. Imao je mnogo prilika da napusti grad, njegovi su rođaci tad našli vezu da ga izvuku, ali on je ostao, borio se, bio čak i u rovovima. Nisu ga interesovale ideologije, ne interesuju ga ni danas. On kaže da je branio Sarajevo

jer mu se svidio grad i uživao je tamo tokom studija. Nije mu bilo bitno da li su na drugoj strani Srbi ili Mongoli, on baš tako kaže. Kaže i da je branio ulice, uvijek to potencira. "Kad krene frka, tu si će si. Nije bitno ko te napada, bitno je da se braniš, sve ostalo je politika." Mnogima je njegov slučaj bio neobjašnjiv, ali se ni on nikad nije trudio da opravda svoje odluke. Gnušao se "heroja" koji zamjeraju svima koji su napustili Sarajevo tokom rata. Za njega je to bilo pitanje izbora, pojedinačna odluka i slobodna volja, ništa više.

Kad se rat završio, on se vratio *na Cetinje*. Fakultet nikad nije završio. Radio je dok je bilo posla, dakle, vrlo kratko. U Sarajevu, on je i dalje urbana legenda i mnogi se Crnogorci znajući za njegov slučaj pozivaju na njega kad su u Sarajevu, a vrata im se otvaraju. Osim što ga pominju u sarajevskim kavanama, bilo je i pisaca koji prepričavaju njegov slučaj, ali njemu je i to mrsko.

Njegovi saborci, koje on isključivo zove drugovima, kad god im on u posjetu dođe, obezbijede mu najbolji hotel, kurve i kokain, ali to ne rade iz puke zahvalnosti, već zato jer je on dobar lik.

On ne želi hvalospjeve, niti hoće milostinju. Prezire sve to. Živi *na Cetinje* i nema posla, preživljava gospodski. Pije kafu i kao i svi, nakon kafe naručuje samo čaše vode, iznova i iznova. Lokalni dripici su maltretirali njegovog brata, naplatio im je bahatost i *nasložio* ih je držalom, drvenom ručkom sjekire. Bio je u pritvoru, a kad je pušten, kao odgovor na pitanje kako je bilo u zatvoru rekao je: "Isto ka' u Sarajevu za vrijeme rata, kad imaš cigara pušiš, kad nema, onda nema."

Danas živi u gradu pod opsadom nemaštine. Mogao je dobro da naplati svoju priču, ali ipak nije, zato niko nije zaslužio da pominje njegovo ime. Nije napustio Cetinje. On to ne želi.

Kad su stvari jednostavne, ne treba im tražiti uzroke. ¶

ĐURO RADOSAVOVIĆ

*Ovog proleća
odlične vesti!*

Start - Professional - SSD Fast

EXTRA 20% OFF

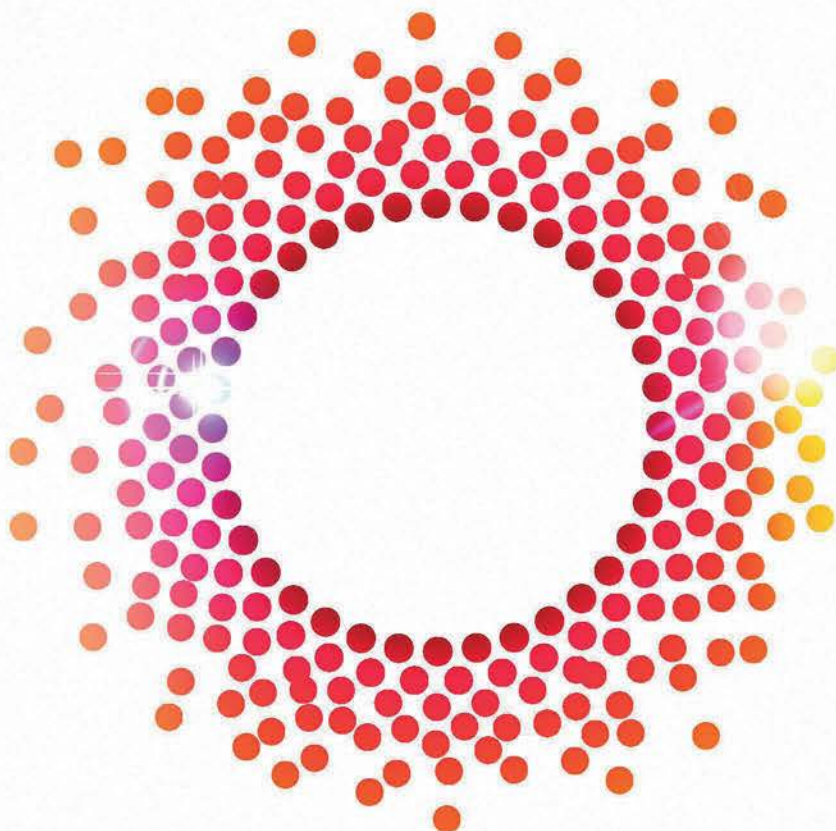
za bilo koji .RS domen i cPanel Hosting paket zajedno

SAMO UZ KUPON: **#MySpring**

EUnet
www.eunethosting.com

Pitajte vašeg hosting experta - www.eunethosting.com
Telefoni: 0700 600 500; +381 11 3010 500 Email: info@eunet.co.rs

NOVO IME KOMUNIKACIJE!

mts
Tvoj svet

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec